

Geboren en getuige in de Schilderswijk

VERHALEN VAN JONGEREN IN EEN HAAGSE WIJK
OVER VERTROUWEN IN DE POLITIE

*Corina Duijndam en Baukje Prins
i.s.m. Femke Kaulingfreks*

LECTORAAT BURGERSCHAP EN DIVERSITEIT | DE HAAGSE HOGESCHOOL

Geboren en getuige in de Schilderswijk

Geboren en getuige in de Schilderswijk

Verhalen van jongeren in een Haagse wijk
over vertrouwen in de politie

Corina Duijndam en Baukje Prins
i.s.m. Femke Kaulingfreks

Lectoraat Burgerschap en Diversiteit | De Haagse Hogeschool

Colofon

Geboren en getuige in de Schilderswijk
Verhalen van jongeren in een Haagse wijk over vertrouwen in de politie

De Haagse Hogeschool
Johanna Westerdijkplein 75
2521 EH Den Haag
www.dehaagsehogeschool.nl/lectoraten
www.dehaagsehogeschool.nl/lectoraat-bd

DE HAAGSE
HOGESCHOOL

Auteurs Corina Duijndam en Baukje Prins i.s.m. Femke Kaulingfreks

Vormgeving Dienst Onderwijs, Kennis en Communicatie, De Haagse Hogeschool

Cover foto Copyright: Reyer Boxem

© 2017 Corina Duijndam en Baukje Prins i.s.m. Femke Kaulingfreks

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

ISBN 978-90-73077-89-8

Inhoudsopgave

Voorwoord	8
1. Inleiding	10
1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag	15
2. Theoretisch kader en onderzoeksmethode	20
2.1 De maatschappelijke functie van vertrouwen	20
2.2 Het belang van vertrouwen van burgers in de politie	21
2.3 Etnisch profileren	24
2.4 Componenten van vertrouwen	30
2.4.1 Belangen	31
2.4.2 Intenties	31
2.4.3 Competenties	32
2.5 Narratieve analyse	33
2.5.1 De structuur van ervaringsverhalen	35
2.5.2 De sociale functie van ervaringsverhalen	36
2.6 Veldwerk en data-analyse	37
3. Jongeren in de Schilderswijk	40
3.1 Van reactief naar proactief politieoptreden	41
3.2 Politie en Schilderswijkers: een verslechterende relatie?	42
3.2.1 Neergeschoten op Hollands Spoor	42
3.2.2 Media rumoer	45
3.2.3 Mishandeling op de Hoefkade	47
3.2.4 De fatale nekklem	49
4. Politie en jongeren: gedeelde belangen?	52
4.1 Verhalen en hun betekenis	52
4.2 Veiligheid	58
4.3 Misdadbestrijding	61
4.4 Ondersteuning van slachtoffers van criminaliteit	62
4.5 Tegengeluiden: de politie als bondgenoot	64

5. Bejegening	66
5.1 Houding	68
5.2 Communicatie	72
5.3 Responsiviteit	74
5.4 Tegengeluiden: de vriendelijke politieagent	77
6. Rechtmatigheid en rechtvaardigheid	80
6.1 Rechtmatigheid	82
6.2 Controles: veel en willekeurig	84
6.3 In de gaten gehouden	87
6.4 Disproportioneel optreden	89
6.5 Tegengeluiden: de strenge maar rechtvaardige agent	98
7 Discriminatie	103
7.1 ‘Zwarte schaapjes’	104
7.2 Jonge jongens uit de provincie	108
7.3 Tegengeluiden: ‘iedereen gelijk’	110
8 Macht en verzet	113
8.1 De agent op straat	114
8.1.1 Machteloosheid	114
8.1.2 Machtsstrijd	117
8.2 De politie als apparaat	123
8.3 De rellen van 2015	125
8.4 De politie als deel van het systeem	133
8.5 Tegengeluiden: jongeren zelf verantwoordelijk	140
9 Samenvatting en conclusies	143
9.1 Onderzoeksvragen en opzet	143
9.2 Resultaten	145
9.2.1 Jongeren als potentiële dader of verdachte	145
9.2.2 Politie als bondgenoot en redelijke gezagsdrager	146
9.2.3 Macht van micro naar macro	147
9.2.4 Jongeren als verhalenvertellers	148
9.2.5 Voor en na de hete zomer van 2015	150
9.3 Hoe verder?	151

Noten	155
Literatuurlijst	161
Bijlage respondenten en sleutelfiguren	168
Bijlage topiclijst interviews	170

VOORWOORD

Voor u ligt het rapport *Geboren en getuige in de Schilderswijk. Verhalen van jongeren in een Haagse wijk over vertrouwen in de politie*, gebaseerd op diepte-interviews en focusgroep gesprekken met 49 jonge bewoners in de leeftijd van 18 tot 27 jaar in de Haagse Schilderswijk. De titel van dit boek danken we aan een van onze respondenten, die vertelde dat er zoveel in hun wijk gebeurt dat in de wijk geboren en getogen jongeren wel eens stellen dat ze in de wijk ‘geboren en getuige’ zijn.

Het onderzoek werd in september 2014 opgestart door Femke Kaulingfreks in opdracht van het Lectoraat Burgerschap en Diversiteit van De Haagse Hogeschool. Femke bracht de bestaande theorievorming over het vertrouwen van burgers in de politie en overheid in kaart, legde contacten met diverse sleutelfiguren in de Schilderswijk en de gemeente Den Haag, en nam de eerste interviews af. Na Femkes vertrek begin 2015 naar de Verenigde Staten nam Corina Duijndam haar taak over. Ongeveer de helft van de interviews werd afgenomen door Femke en Corina, de andere helft door vier (vierdejaars) studenten Maatschappelijk Werk en Dienstverlening van De Haagse Hogeschool: Laila el Ourfi, Bibi Homan, Soraya van Zwieten, en Sarah Asserti. Corina nam het grootste deel van codering en analyse van de data voor haar rekening. Baukje Prins was bij alle fasen van het onderzoeksproces nauw betrokken. De tekst zoals die voor u ligt is het product van intensieve schrijfsamenwerking tussen Corina en Baukje.

Dit rapport was niet tot stand gekomen zonder de medewerking van diverse personen en instanties in, en verbonden met de Schilderswijk. We willen met name vertegenwoordigers van de Stichting Vertrouwensherstel Burger en Overheid (het voormalig Actiecomité Herstel van Vertrouwen) bedanken voor het meedenken in verschillende fases van het onderzoek. Voorts onze dank aan diverse jongerenwerkers uit de wijk (van onder andere Click Jongeren, Nextprojecten, de Buurtbroeders, De Mussen en Samson) voor het delen van informatie en het openstellen van hun netwerk. Ook leden van bewonersorganisatie De Paraplu, medewerkers van de gemeente Den Haag en de politie Haaglanden toonden zich bereid om ons te woord te staan en informatie en inzichten met ons te delen, waarvoor eveneens veel dank. Collega-onderzoekers van de kenniskring van het lectoraat Burgerschap en Diversiteit danken we voor hun meedenken en waardevolle suggesties, en collega docent Simon Burgers voor zijn nauwgezette eindredactie van een groot deel van deze tekst.

Tenslotte: dit rapport ligt er vooral dankzij de bereidheid van veel jonge Schilderswijkers om hun ervaringen en visies met ons te delen. Omdat we hen anonimiteit willen garanderen, kunnen we hen hier niet bij naam noemen, maar we bedanken iedereen van harte voor de tijd die ze voor ons wilden vrijmaken en de openhartigheid waarmee ze ons te woord hebben gestaan.

1. INLEIDING

Mustafa Sealiti, een tengere man die honderduit praat met een sterk Haagse tongval, moet tijdens het gesprek steeds even opstaan en rondlopen. “Dat is mijn rug,” zegt hij. “Het gaat pijn doen als ik te lang zit, te lang sta of te lang lig. De eerste maanden nadat het gebeurd was, kon ik alleen maar op de bank liggen ...” Hét, dat is volgens Mustafa een fatale ontmoeting geweest die hij drie jaar geleden had met een motoragent in de Schilderswijk. Die agent, aldus Moes, zou hem hebben mishandeld op het politiebureau aan de Heemstraat. Hij zou Moes zo hard op de grond hebben gegooid dat die zijn pols brak en vervolgens zou hij hebben ingetrapt op zijn rug, met een acute hernia tot gevolg (Botje en Bouzerda, 2014).

De politie is maar met een paar man ter plaatse ... En er zijn enkele wijkagenten. Ze lijken de demonstranten goed te kennen. Ze luisteren niet aandachtig naar de redevoeringen maar maken grapjes met de demonstranten ... Veel leuzen die worden gescandeerd zijn in het Arabisch ... Ik vraag aan een omstander wat er wordt geroepen. “Dood aan de Joden,” zegt hij. Ik vraag aan een van de agenten of ze weet wat er wordt geroepen. Ze antwoordt niet (Bas, 2014).

De Schilderswijk is een wijk in hartje Den Haag, met een veelheid aan culturen en een grote bewonersdichtheid. De wijk, een van de eerste en grootste volksbuurten in Den Haag, staat in Nederland van oudsher te boek als ‘de bekendste nationale probleemwijk’ (Klein Kranenburg, 2013, p. 243). Al in 1893 spreekt de Haagse schrijver en journalist Johan Gram over de erbarmelijke omstandigheden in de wijk.¹ Door de twintigste eeuw heen bleef de wijk vanwege de vele goedkope huurwoningen aantrekkelijk voor de armste bewoners van de stad. Toch was het niet een typische arbeidersbuurt, want binnen de wijk waren er behalve grote sociaaleconomische verschillen ook culturele verschillen, zoals tussen de burgerlijke cultuur van ‘nette’ arbeiders en de subculturen van meer ‘asociale’ groepen. Mede als gevolg van een zich terugtrekkende gemeentelijke overheid gleed de wijk in de jaren 60 van de vorige eeuw af tot een “vrijplaats waar andere regels golden en de buitenwereld met wantrouwen werd bejegend” (Klein Kranenburg, 2013, p. 244).

Dat bleek bijvoorbeeld toen in 1969 filmmaker Hans Koekoek in opdracht van de KRO een documentaire maakte over de situatie van een ‘zwak sociaal’ gezin in een oude stadswijk. Zijn keuze viel op het (negenkoppige)

gezin van Rinus en Bep in de Schilderswijk. In de documentaire beklagde vader Rinus zich in nogal onparlementaire termen over het gebrek aan privacy in zijn kleine huis: “Veronderstel dat jij daar, hè, ligt te wippen, bij wijze van spreken, en die klanten [zijn kinderen, CD/BP] komen er uitlopen.” Dat het wanordelijke huishouden van Rinus en Bep in deze op de nationale televisie uitgezonden documentaire werd gepresenteerd als typerend voor alle gezinnen in de Schilderswijk, schoot veel bewoners in het verkeerde keelgat. Na de uitzending braken er rellen uit in de wijk, het huis van Rinus en Bep werd belaagd en ze zagen zich gedwongen te vluchten. Het gezin zou niet meer terugkeren in de wijk – mensen die de buurt zo te kijk hadden gezet waren niet meer welkom (Klein Kranenburg, 2013, pp. 314-319).

In de jaren 80 van de vorige eeuw zochten de Hagenese populistische politici Jacobse en Van Es (twee typetjes van de Haagse komieken Van Kooten en De Bie) hier ‘de gewone mensen aan de basis’ op.² In diezelfde tijd kwamen veel postkoloniale en arbeidsmigranten in de wijk wonen, en begon de gemeente, onder aanvoering van wethouder (en oud-Schilderswijk) Adri Duijvensteijn, aan een grootschalig project van sloop en nieuwbouw om de verloederde wijk uit het slop te helpen.

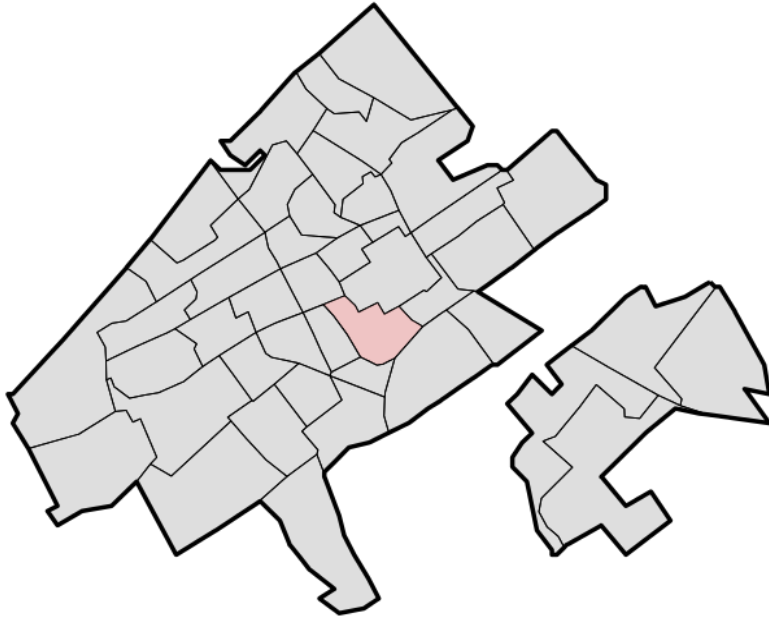
Ondanks deze drastische opknopbeurt blijft de Schilderswijk een achterstandsbuurt. In 2007 komt de wijk als een van de 40 zogenaamde ‘krachtwijken’ (ook wel Vogelaarwijken genoemd, naar de toenmalige minister van Wonen, Wijken en Integratie Ella Vogelaar) in aanmerking voor extra investeringen om de sociaaleconomische achterstanden te bestrijden en de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Een succesvol project dat hieruit ontstond is Campus Teniersplantsoen, waar veel instellingen samenwerken aan de ‘talentontwikkeling van kinderen, jongeren en volwassenen uit de Schilderswijk’ (*Campus Teniersplantsoen*, 2010). Om deze aanpak een extra impuls te geven, besluit de gemeente Den Haag in 2012 nog eens miljoenen extra in de wijk te investeren, onder andere in renovatie en nieuwbouw, het stimuleren van onderwijs, de bestrijding van jeugdwerkloosheid en hulp aan kwetsbare gezinnen.³

Toch blijft de Schilderswijk de wijk met de grootste concentratie aan armoede in Nederland. 64 procent van de woningen bestaat uit sociale huurwoningen, ten opzichte van 33 procent in heel Den Haag. Op de 1.49 vierkante kilometer die de wijk beslaat woonden op 1 januari 2016 iets meer dan 31.000 mensen van wie 8,6 procent van oorsprong Nederlands, 7 procent heeft een westerse en 84,4 procent een niet-westerse

immigratieachtergrond.⁴ Er wonen relatief veel gezinnen met kinderen en een-oudergezinnen in de wijk vergeleken met de gemeente Den Haag in het geheel. De belangrijkste etnische groeperingen zijn bewoners van Turkse (8.600, 28 procent), Marokkaanse (7.200, 23 procent), Surinaamse (5.400, 18 procent), overige niet-westerse (4.560, 15 procent), Nederlandse (2.700, 8,6 procent) en Oost-Europese (1.160, 3,8 procent) afkomst. Ter vergelijking: in de gehele gemeente Den Haag was de verhouding tussen 'autochtone' Nederlanders en inwoners met een immigratieachtergrond in 2016 respectievelijk 47,9 en 52,1 procent (DHIC, GDH, DPZ, 2017, in Den Haag buurtmonitor, z.j.). In de Schilderswijk heeft van de jongeren tot en met 25 jaar 30,6 procent een Turkse achtergrond, 27,5 procent een Marokkaanse, 10,5 procent een Surinaamse, 2,8 procent een Antilliaanse, en 6,5 procent een Nederlandse achtergrond. Daarnaast behoort 15,4 procent van de jongeren tot de categorie overige met niet-westerse achtergrond, en 6,7 procent tot de categorie overige met een westerse achtergrond (DBZ, GBA, 2017, in Den Haag buurtmonitor z.j.).

Figuur 1: plattegrond van de Schilderswijk

Figuur 2: De Schilderswijk in Den Haag

De laatste jaren is de Schilderswijk (her)ontdekt door de nationale media. Wat er in deze Haagse wijk gebeurde bleek een dankbare bron van verhalen over wat er allemaal mis was in de Nederlandse multiculturele samenleving.⁵ In 2013 verscheen er bijvoorbeeld een serie spraakmakende reportages in het dagblad *Trouw* van Perdiep Ramesar, waarin hij onder meer beweerde dat in een deel van de wijk, de ‘sharia-driehoek’ genoemd, fundamentalistische moslims de dienst uitmaakten. Bewoners spraken hun twijfels uit over deze geluiden, de politiek reageerde geschokt. Begin 2015 bleek dat Ramesars bronnen niet te traceren waren. Hij werd ontslagen op verdenking van het gebruiken van valse bronnen, en op 15 mei 2015 bracht de krant op grond van uitgebreid journalistiek onderzoek een speciale bijlage uit om een eerlijker beeld van de werkelijkheid van de Schilderswijk te schetsen: “Die werkelijkheid”, zo erkende de krant, “is complexer en omvangrijker dan wij twee jaar geleden beschreven. Radicalisme komt voor, maar een ‘Sharia Driehoek’ troffen we niet aan. Armoede wel, maar tege-

lijkertijd is de wijk een smeltkroes van hoop en optimisme” (Marijnissen & Zuidervaart, 2015). Maar het tij was al niet meer te keren: de Schilderswijk stond in de spotlights en mocht zich onder andere verheugen in een bezoek van landelijke politici als Geert Wilders en Ahmed Marcouch. Jongeren op de Hoefkade verwelkomden Wilders met een groot spandoek: *We love Wilders, groetjes Schilderswijk*.

In de zomer van 2014 vormde de wijk het decor voor verschillende demonstraties. Op een pro-Palestina demonstratie liepen radicale moslims, maar ook kleine jongens die de vlaggen in hun handen gedrukt zouden hebben gekregen, met ISIS-vlaggen en werden antisemitische leuzen geroepen.⁶ De extreem-rechtste groepering Pro Patria reageerde hierop met een anti-ISIS demonstratie, die werd geblokkeerd door een groep jongeren uit de wijk. Er werd met stenen gegooid en de ME moest tussenbeide komen om de demonstratie om te leiden.⁷ Na de dood van de Arubaan Mitch Henriquez als gevolg van gewelddadig politioptreden in het Haagse Zuiderpark, sloeg begin juli 2015 de vlam opnieuw in de pan. Een protestdemonstratie tegen de politie liep in de wijk uit op rellen, waarbij ook veel mensen van buiten de wijk, zelfs van buiten Den Haag, waren betrokken. Gedurende vier nachten had de ME de handen vol aan jongeren die met stenen gooiden, brandjes stichtten en vernielingen aanrichtten aan onder meer het buurttheater de Vaillant, een filiaal van de ING bank en verschillende winkels. Er werden honderden arrestaties verricht. De inzet van de ‘gele-hesjesbrigade’, bestaande uit betrokken bewoners die hun wijk voor verdere vernielingen wilden behoeden, droeg onder andere bij aan het beteugelen van de rellen.

Tot verdriet van veel Schilderswijkers werd met de rellen opnieuw het beeld van hun wijk als probleemwijk bevestigd. Maar de bewoners zijn ook trots op hun wijk. Het sentiment: ‘Kom niet aan ons, Schilderswijkers’ bestaat al heel lang, zoals blijkt uit het oproer rond het onfortuinlijke gezin van Rinus en Bep in de jaren 60. De laatste jaren zijn er verschillende initiatieven vanuit bewoners om tegenwicht te bieden aan het negatieve imago van de wijk. Voorbeelden zijn de informeel opgerichte ‘Schilderswijk Sociëteit’, waarmee jonge succesvolle Schilderswijkers een aanspreekpunt willen zijn voor bestuurders en ondernemers die iets voor de wijk willen betekenen; de Schilderswijk Bewoners tour, die rondleidingen door de wijk en gesprekken met diverse bewoners mogelijk maakt; en de Schilderswijkkrant, een informatiemagazine uitgegeven door City Mondial/wijkcommunicatie dat de sterke kanten en mooie projecten in de wijk belicht.

1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag

In veel van de (lokale en nationale) mediaverhalen over de Schilderswijk was een belangrijke rol weg gelegd voor de politie. De complexe verhouding tussen de jonge bewoners en de agenten in de wijk leek representatief voor die tussen moslims en niet-moslims, of tussen (eerste- en tweedegeneratie-) immigranten en 'autochtone' Nederlanders in het algemeen. Zo tekenden journalisten vele getuigenissen op over discriminatie en onnodig gewelddadig optreden van de politie tegenover jongeren, maar er waren ook berichten over rellen, radicalisering en onveiligheid, en een te lakse houding van politie en lokale autoriteiten.

Voor Haagse bestuurders, politie, welzijnsorganisaties en scholen zijn deze ontwikkelingen al jaren een bron van zorg. Vooral het vertrouwen van jonge bewoners in de politie lijkt laag te zijn. Er is vaak verontwaardiging in de wijk over arrestaties waarbij geweld werd gebruikt. Veel jongeren spreken hun ergernis uit over de ID-controles, het grote aantal boetes voor verkeersovertredingen en het samenscholingsverbod in de wijk. Incidenten zoals de dood in 2012 van de 17-jarige Rishi Chandrikasing op station Hollands Spoor door een politiekogel, een demonstratie van sympathisanten van IS en de hardhandige aanpak van de 14-jarige Oubayda Jab Allah voor supermarkt Tanger in 2014 kregen ook landelijk veel publiciteit. Sociale media als Facebook en lokale media speelden hierbij een belangrijke rol. Zo vertelden drie ex-agenten (anoniem) in een reportage van Omroep West in oktober 2013 over opzettelijke discriminatie van politie in de Schilderswijk, in maart 2014 volgde een uitgebreide documentaire over de verhouding tussen politie en bewoners in de wijk.⁸ En eind 2014 zond de NPO het tweedelige programma 'Blauw en Bont' uit, met daarin een nauwkeurige reconstructie van het relaas van een Schilderswijker over zijn (vergeefse) poging om een aanklacht in te dienen vanwege jegens hem gepleegd politiegeweld.⁹ Tegelijkertijd verschenen er wetenschappelijk publicaties waarin de Nederlandse politie werd beticht van etnisch profileren (Çankaya, 2012; Amnesty International, 2013).

Naar aanleiding van de hierdoor veroorzaakte commotie werden in 2014 twee onderzoeken gedaan naar het optreden van de Haagse politie. De Nationale Ombudsman reageerde op de kritiek van het in 2013 door wijkbewoners opgericht Actiecomité Herstel van Vertrouwen (AHV), en stelde een onderzoek in naar het optreden van agenten van Bureau Heemstraat, met een specifieke focus op bejegening, ID-controles, gebruik van geweld, behandeling van klachten en van aangiften tegen agenten (Van Balen, De Vries

& Van Wijk, 2014).¹⁰ Daarnaast bracht Joanna van der Leun, hoogleraar criminologie aan de Universiteit van Leiden, verslag uit van een onderzoek naar etnisch profileren dat na overleg en met toestemming van de politie Den Haag was verricht in een aantal Haagse wijken (Van der Leun, Van der Woude, Vijverberg, Vrijhoef & Leupen, 2014). Beide rapporten kwamen tot gelijklopende conclusies. Volgens de ombudsman kon niet worden gesteld dat de politie in de Schilderswijk structureel te hard optrad, en Van der Leun et al. constateerden dat in het licht van de officiële definitie de politie niet beschuldigd kon worden van etnisch profileren.

De reacties op deze bevindingen waren gemengd: burgemeester en korpsleiding van de Politie Haaglanden reageerden opgelucht¹¹, het Actiecomité Herstel van Vertrouwen (AHV) en andere vertegenwoordigers van jongeren uit de wijk waren teleurgesteld. Hun wantrouwen in de politie en andere overheidsorganisaties werd door de relativerende conclusies alleen maar groter. Dat wantrouwen werd gevoed door het feit dat uit het rapport van Van der Leun et al. bleek dat niet alleen de meerderheid van de jongeren, maar ook veel agenten meenden dat etnisch profileren bij de politie voorkwam. Veel jonge Schilderswijkers zagen hun gevoel bevestigd dat er niet naar hen werd geluisterd, en dat niet alleen de politie, maar ook de gemeente en (zichzelf onafhankelijk noemende) onderzoekers niet te vertrouwen waren. Terwijl het de bedoeling was dat de onderzoeken de verontwaardiging over buitenproportioneel en discriminerend optreden van de politie zouden temperen, leken ze deze alleen maar verder aan te wakkeren.

Hoe kan het toch dat er zo'n grote kloof bestaat tussen de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek enerzijds, en de overtuiging van direct betrokkenen anderzijds? Dat was de vraag die wij ons stelden toen we in het najaar van 2014 met het onderzoek startten waarvan we in dit rapport de resultaten presenteren. Wat ons onderzoek onderscheidt van de voorgaande is dat wij niet de vraag stellen naar het al dan niet voorkomen van etnisch profileren of buitenproportioneel gebruik van geweld door de politie, maar naar de ervaringsverhalen die de ronde doen onder jongeren over de politie: welke verhalen vertellen zij, en wat willen ze met die verhalen duidelijk maken? We hebben daartoe uitvoerig gesproken met 49 mannelijke en vrouwelijke bewoners in de leeftijd 18 tot 27 jaar, van diverse komaf. Het ging ons in de interviews om zowel verhalen over gebeurtenissen die jongeren zelf hadden meegemaakt of waarvan ze direct getuige waren, als verhalen 'van horen zeggen' – van familie, vrienden, burens, of via de (sociale) media.

Afgezien van de vele haken en ogen aan de mogelijkheid om op wetenschappelijk verantwoorde wijze vast te stellen of etnisch profileren al dan niet plaatsvindt (zie par. 2.3), leerden de reacties op de onderzoeksrapporten als die van de Ombudsman en Van der Leun et al. dat het streven naar objectiviteit, redelijkheid en nuance niet per se leidt tot het overbruggen van tegenstellingen. Voor de politie en andere autoriteiten waren de rapporten het bewijs dat er bij hun organisatie niet iets structureel mis was. Maar voor veel jongeren, zo bleek uit ons onderzoek, vormden ze slechts een miskenning van hun ervaringsverhalen, en daarmee van de gevoelens van vernedering, onmacht en verontwaardiging waar hun verhalen vaak een uitdrukking van zijn. ‘Redelijke’ tegenwerpingen die proberen aan te tonen dat deze gevoelens (vaak) niet terecht zijn, zijn voor hen het zoveelste bewijs dat de dominante partij(en) het gelijk aan hun zijde krijgen.

Waarheidsclaims zeggen niet alleen iets *over* de werkelijkheid, ze hebben ook een *impact* op diezelfde werkelijkheid. Maatschappelijk gevoelige onderwerpen als seksisme, racisme, discriminatie of islamofobie (om maar enkele recente *hot issues* te noemen) spelen zich niet alleen af binnen een krachtenveld van tegenstrijdige belangen en verlangens, maar ook van ongelijke machtsverhoudingen. Met dit onderzoek hebben wij ons begeven in een van deze zeer complexe en bij tijden zelfs explosieve krachtenvelden. Op het lokale niveau is dat het krachtenveld van de relatie tussen jonge Schilderswijkers, de politie in hun wijk, en het Haagse gemeentebestuur. Op landelijk niveau betreft dit het krachtenveld tussen de (inmiddels) nationale politie, aanklachten over etnisch profileren en discriminatie van agenten uit minderheidsgroepen.

Hoewel ook voor ons het streven naar onpartijdigheid een groot goed is, realiseren wij ons dat ons onderzoek zich onherroepelijk ergens situeert (en gesitueerd zal worden) binnen dit krachtenveld. We ontkomen er niet aan dat ons onderzoek *partial* is, in de dubbele betekenis van dit woord. Aan de ene kant is het ‘partijdig’: door onze focus op de ervaringsverhalen over de politie van jongeren in de Schilderswijk, door ze op te tekenen en te analyseren, nemen we die verhalen serieus als indicaties van de factoren die een rol spelen bij het (gebrek aan) vertrouwen in de politie. Hadden we ook Haagse politieagenten naar hun ervaringen gevraagd, dan was dit een ander, en zonder twijfel ook uitermate relevant rapport geworden. Aan de andere kant erkennen we dat ons onderzoek ‘partieel’ is, dat wil zeggen: we hebben niet de pretentie om een compleet beeld te schetsen van alle factoren die af-

doen of bijdragen aan het vertrouwen van jongeren in de politie. Wel willen we meer licht werpen op een cruciaal aspect van vertrouwen, namelijk dat het een sterk subjectieve component heeft die mede wordt gevormd door de ervaringsverhalen die jongeren met elkaar delen. We zijn er derhalve niet op uit geweest om de verhalen die we optekenden te toetsen op hun geloofwaardigheid of waarheidsgehalte, maar wilden meer inzicht krijgen in de waarheidseffecten van deze ervaringsverhalen, in de wijze waarop de verhalen die jongeren aan elkaar en aan ons vertellen hun sociale werkelijkheid mede vormgeven.

De vraag die in dit onderzoek centraal staat is:

Welke verhalen over de politie circuleren er onder jongeren in de Schilderswijk, en welke componenten van vertrouwen spelen in hun verhalen een belangrijke rol?

In de analyse van de interviews besteden we enerzijds aandacht aan de *inhoud* van de verhalen, dat wil zeggen aan *thema's* die in de verhalen worden aangesneden, meer concreet: de componenten die belangrijk zijn voor het vertrouwen van jongeren in de politie, zoals bejegening, rechtmatigheid van het optreden, effectiviteit in bevorderen van veiligheid etc. Anderzijds gaan we in op de *vorm* waarin de verhalen worden verteld, met name op de narratieve opbouw (hoe begint het verhaal, wat is de complicatie, wat is de uitkomst en welke moraal heeft het verhaal) en de metaforen die jongeren gebruiken om hun visie op en relatie met de politie duidelijk te maken.

We hopen op deze wijze meer inzicht te krijgen in factoren die een rol spelen in de ontwikkeling en ondermijning van het vertrouwen van jongeren in de politie in grootstedelijke achterstandswijken als de Schilderswijk. We tekenen hierbij onmiddellijk aan dat uit de interviews niet een eenduidig beeld naar voren komt: het vertrouwen in de politie verschilt niet alleen sterk per jongere, ook binnen het relaas van een respondent is er vaak sprake van meerlagige, gefragmenteerde en soms zelfs tegenstrijdige verhalen.

In hoofdstuk 2 zetten we het theoretisch kader uiteen dat onze leidraad vormt bij de interpretatie van de verhalen die jongeren met ons deelden, met name de diverse componenten van het vertrouwen van burgers in de politie, en de narratieve structuur en sociale functie van ervaringsverhalen. Daarnaast leggen we uit hoe we onze data hebben verzameld, geanalyseerd en geïnterpreteerd. Hoofdstuk 3 biedt meer achtergrondinformatie over

de ontwikkelingen van het politiewerk in de Schilderswijk, en een aantal belangrijke gebeurtenissen die van invloed zijn geweest op de relatie tussen jongeren en politie in de wijk. De hoofdstukken 4 t/m 8 bevatten analyses van de verhalen en visies zoals we die optekenden in de gesprekken met de jonge Schilderswijkers. Hierin staan diverse vertrouwenscomponenten in de politie centraal. Hoofdstuk 4 gaat in op de component van gedeelde belangen, hoofdstuk 5 geeft weer hoe jongeren de bejegening door de politie ervaren, hoofdstuk 6 bespreekt verhalen omtrent de rechtmatigheid en rechtvaardigheid van het politieoptreden, hoofdstuk 7 besteedt aandacht aan discriminatie, terwijl hoofdstuk 8 ingaat op het thema van macht en verzet. In hoofdstuk 9 vatten we ten slotte de belangrijkste bevindingen nog eens samen, en trekken we een aantal conclusies.

2. THEORETISCH KADER EN ONDERZOEKSMETHODE

2.1 De maatschappelijke functie van vertrouwen

Wanneer burgers een groot vertrouwen hebben in overheidsinstituties als politie en justitie is dat een teken van een gezonde democratie (Wuthnow, 2002, p. 64). Voor de overheid is het vertrouwen van burgers in instituties bovendien van groot belang omdat burgers daardoor eerder bereid zijn om de wet te respecteren en actief te participeren in de samenleving (Svendsen, 2014). Als een deel van de bevolking het gevoel heeft niet mee te tellen in de samenleving, en om die reden niet of minder participeert, dan doet dat afbreuk aan de democratie. In democratische landen is het niveau van vertrouwen van burgers in de overheid in het algemeen hoger dan in andere staatsvormen. Vertrouwen en controle sluiten elkaar niet uit, aldus Svendsen (2014), er is altijd een combinatie van beide nodig. Maar vertrouwen is nutteloos als alles wordt gecontroleerd en burgers worden behandeld alsof ze niet vertrouwd kunnen worden. Het is dus te verwachten dat een te sterke mate van overheidscontrole een negatieve invloed heeft op de bereidheid van burgers om vrijwillig mee te werken met instanties als politie of justitie.

Dat deze wisselwerking van belang is, komt ook naar voren in het rapport *100% vertrouwen van burgers in de politie* (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2007). Een van de aanbevelingen in dit rapport is dat de politie burgers tegemoet treedt vanuit een houding van vertrouwen. Wanneer politieagenten ervan uitgaan dat burgers geen vertrouwen in hen hebben, zullen ze vanuit een defensieve houding met hen communiceren. Dat zal de wisselwerking tussen hen niet ten goede komen, en gaat uiteindelijk ten koste van de effectiviteit van de politie.

In zijn jaarverslag over 2011 constateert de toenmalige Nationale Ombudsman Alex Brenninkmeijer dat het vertrouwen van burgers in overheidsinstanties steeds meer onder druk komt te staan. Hij wijt dit onder meer aan het economisch klimaat en de grote politieke tegenstellingen in Nederland (Nationale Ombudsman, 2012). Deze ontwikkeling is volgens hem problematisch, omdat de overheid haar legitimiteit verliest als burgers niet meer geloven dat overheidsinstanties hun belangen behartigen. Bij jongeren kan een gebrek aan vertrouwen leiden tot een toename van opstandig

en extreem gedrag of ervoor zorgen dat zij verder van de samenleving vervreemden en in een isolement raken.

De meeste jongeren in de Schilderswijk hebben een migratieachtergrond. Jongeren die vaak door de politie worden aangesproken, hebben het gevoel dat dat onnodig vaak gebeurt en dat ze worden geselecteerd op basis van hun uiterlijk. Jongeren die een gebrek aan kansen ervaren en zich regelmatig gediscrimineerd voelen vanwege hun etnische achtergrond of religie, kunnen hun vertrouwen verliezen in de rechtvaardigheid van de rechtsstaat. Om toch ergens bij te horen en een gevoel van eigenwaarde te ontwikkelen, kunnen ze hun toevlucht zoeken bij criminele of radicaal religieuze groepen.¹²

2.2 Het belang van vertrouwen van burgers in de politie

De Politiewet van 2012 omschrijft de taak van de politie als volgt: “In ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven” (Politiewet, 2012, artikel 3).

Hoewel het woord ‘vertrouwen’ in deze taakomschrijving niet voorkomt, is de Nederlandse politie wel degelijk doordrongen van het belang van het vertrouwen van burgers in het vervullen van haar taak. Daarbij is het van belang dat de politie niet alleen vertrouwen wekt bij burgers in hun rol als (potentieel) *slachtoffer* van een misdrijf of als mogelijke *samenwerkingspartner*, maar ook als (vermeende) *dader*. In alle drie deze rollen is het cruciaal dat burgers erop kunnen vertrouwen dat de politie optreedt als een integere en onpartijdige partij. Burgers zullen eerder de autoriteit van de politie accepteren en tevreden zijn over haar optreden wanneer ze overtuigd zijn van haar legitimiteit (Ministerie Veiligheid en Justitie, 2011). Zeker in een democratische rechtstaat is deze legitimiteit cruciaal. Met ‘legitimiteit’ verwijzen we naar de principiële aanvaardbaarheid van handelingen en naar een stabiel en duurzaam gezag dat door de betrokkenen bereidwillig wordt geaccepteerd (Bakker, 2001). De politie heeft legitimiteit voor zover burgers het optreden van de politie niet alleen accepteren als rechtmatig, maar ook als rechtvaardig. Een handeling is rechtmatig wanneer ze in overeenstemming is met de geldende regels en wetten. Maar als (een meerderheid van) burgers een bepaalde regel (bijvoorbeeld de hoogte van de boete bij overtreding van de maximumsnelheid) onrechtvaardig vinden, is er iets mis

met de legitimiteit van die regel. Vertrouwen wordt niet verkregen door een enkele handeling, maar door een consistent optreden door de tijd heen. Het is iets waar dagelijks aan gewerkt dient te worden. Vertrouwen komt te voet en verdwijnt te paard, is in dit verband een vaak aangehaalde wijsheid (zie bijvoorbeeld Svensson, Sollie & Saharso, 2012).

Wanneer burgers het handelen van autoriteiten, in dit geval van de politie, legitimiteit toekennen zullen zij eerder geneigd zijn hun medewerking aan die autoriteit te verlenen (Van der Veer, Van Sluis, Van de Walle & Ringeling, 2013, p.17). Wanneer de politie weinig legitimiteit geniet, is de kans kleiner dat burgers aangifte doen van een misdrijf of informatie geven over criminele handelingen, hetgeen ertoe leidt dat de politie minder effectief is in het bestrijden van criminaliteit, waardoor het vertrouwen in de politie verder afneemt (Van der Veer et al., 2013, pp.17-18). Van den Bos (2011) stelt dat een gebrek aan ervaren rechtvaardigheid in de samenleving zorgt voor een verlies van legitimiteit en vertrouwen in belangrijke instituties, en dat dit uiteindelijk kan leiden tot maatschappelijk protest. Bovendien kunnen gebeurtenissen die als onrechtvaardig ervaren worden een sterk effect hebben op de reacties van mensen (Van den Bos, 2011, p.16). Het belangrijkste is hierbij of de behandeling zelf als rechtvaardig wordt ervaren; het proces is belangrijker dan de uitkomst. Dit wordt wel het *fair process effect* genoemd; hierin staat procedurele rechtvaardigheid centraal (Van den Bos, 2011, p.15).

Een andere component in de ervaren rechtvaardigheid is de mate waarin mensen het gevoel hebben dat zij door de politie of overheid gelijk worden behandeld en dezelfde kansen krijgen als anderen. Is dit niet het geval, dan is er sprake van waargenomen achterstelling (*relative deprivation*). Dit kan een belangrijke reden zijn voor mensen om in actie te komen tegen de institutie die zich volgens hen hieraan schuldig maakt (Van den Bos, 2011). Een voorbeeld van dergelijke achterstelling is etnisch profileren; hiervan is sprake wanneer burgers aan de hand van hun zichtbare etnische achtergrond vaker door de politie staande worden gehouden, zonder dat hier een andere (objectieve) reden voor bestaat (Van der Leun et al., 2014).

In de Engelse literatuur wordt het belang benadrukt van samenwerking van de politie met lokale partners, zoals scholen, woningbouwcorporaties en maatschappelijk werk. Ook wordt er grote waarde gehecht aan de samenwerking met migrantengemeenschappen (Van der Leun 2014 et al., p. 9). In dit verband is het concept van *community policing* (gebiedsgebonden politiewerk) ontwikkeld, als één van de strategieën om het vertrouwen van

burgers in de politie te vergroten. In Nederland is daartoe de functie van de wijkagent ingevoerd. De wijkagent blijkt een factor die het vertrouwen in de politie positief beïnvloedt (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2007). Naast het vergroten van de veiligheid van zijn wijk behoort het tot de taak van een wijkagent om de publieke perceptie van de politie te verbeteren en het publieke vertrouwen te vergroten. Contacten met de wijkagent blijken ook door jongeren opvallend vaak als positief te worden ervaren. In bijvoorbeeld een onderzoek van Motivaction naar het vertrouwen van jongeren in de politie wijkt het oordeel over de wijkagent positief af van dat over de politie in het algemeen: 66 procent van de respondenten ervaart het contact met de wijkagent als positief tot zeer positief, terwijl slechts 13 procent het als (zeer) negatief beoordeelt (Ait Moha, Verheggen & Visscher, 2013, p. 29). Veel van de kenmerken die jongeren missen bij de politie in het algemeen zijn wel terug te vinden in het profiel van de wijkagent. Het eind jaren 90 opgestelde *Referentiekader Gebiedsgebonden Politie* legt bij de invulling van de taken van de wijkagent de nadruk op: kennen, gekend worden, nabijheid, beschikbaarheid, aanwezigheid en bereikbaarheid (Schoonenberg, 2014, p.8). Of, zoals een wijkagent het verwoordt: “Het is belangrijk om een wijk te begrijpen, je moet je kunnen inleven” (p. 60). De wijkagent kent de achtergrond van de burger beter dan de politieagent in blauw die slechts ‘een pleister komt plakken.’ Hij is degene die voor de bewoners een bekend gezicht is, iemand met een naam en een persoonlijkheid, in tegenstelling tot de anonieme agenten die in de surveillancewagen voorbijrijden. Een wijkagent heeft bovendien de bevoegdheid om zijn beslissingen aan te passen aan de context, en kan dus flexibeler omgaan met de regels.

Sinds circa 15 jaar is er echter sprake van een verharding van het maatschappelijk klimaat, en daarmee van het veiligheidsbeleid. Van politieambtenaren worden volgens Schoonenberg (2014) steeds meer ‘meetbare’ prestaties geëist, hetgeen zich moeizaam verhoudt tot het meer sociale profiel van de wijkagent (p. 8). In haar onderzoek in een drietal Haagse wijken blijkt dat deze trend een nadelige impact heeft op het functioneren van de wijkagent. De samenwerking en verstandhouding met interne partners, zoals surveillanten, verloopt vaak moeizaam, en belangrijke informatie over de wijk en haar bewoners komt niet altijd terecht bij collega's voor wie het relevant is.

De aanscherping van het veiligheidsbeleid betekent ook dat de politie meer bevoegdheden krijgt om ‘proactief’ op te treden. In dat kader mag men in sommige gebieden bijvoorbeeld overgaan tot preventief fouilleren.

Diverse onderzoekers constateren dat hierdoor relatief vaker onschuldige burgers met de politie te maken krijgen, en dat er een groter risico is dat politieagenten zich laten leiden door persoonlijke vooroordelen ten aanzien van bepaalde groepen (Çankaya, 2012; Amnesty International, 2013, p. 20; Van der Leun et al., 2014, p. 5; Bovenkerk, 2014, p. 114).

2.3 Etnisch profileren

Een belangrijke factor die invloed heeft op het vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond is of jongeren de indruk hebben dat de politie discrimineert. Als dat in hun beleving zo is, schaadt dat hun gevoel van rechtvaardigheid.

De term *etnisch profileren* wordt in Nederland geïntroduceerd in een spraakmakend rapport van Amnesty International uit 2013. De auteurs zijn daarbij geïnspireerd door bestaand onderzoek naar *racial profiling* door de politie in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. Ze bespreken diverse Nederlandse onderzoeken waarin de term etnisch profileren niet wordt gebruikt, maar die wel focussen op de vraag of er bij de politie discriminatie plaatsvindt. Twee van deze onderzoeken (Çankaya, 2012; Svensson et al., 2012) richten zich op de vraag of er sprake is van (on)gelijke behandeling van jongeren met een migratieachtergrond bij proactief politiewerk. De conclusies van deze onderzoeken lijken echter haaks op elkaar te staan.

Volgens Çankaya (2012) gebruiken agenten risicoprofielen die vaak een raciale component bevatten. Personen die binnen een van deze profielen vallen worden, zo blijkt uit zijn observaties en interviews bij de politie in Amsterdam, eerder gecontroleerd. Met name donkere mannen, mannen met een Marokkaanse achtergrond en Oost-Europeanen worden eerder aangehouden. Çankaya spreekt echter niet van discriminatie, maar stelt dat het om onbewuste vooroordelen gaat. De politie bewaakt volgens hem de grenzen tussen 'positief' gewaardeerde burgers en burgers 'die er niet bij horen', en pikt de mensen eruit die volgens hen niet in de betreffende omgeving thuis horen. Wanneer de politie bijvoorbeeld iemand van een 'lagere klasse' – ook wel *dangerous classes* genoemd – signaleert in een omgeving van midden- en hogere klassen, dan kan ze proactief optreden om die grenzen te beschermen (Çankaya, 2015).

Een interview met de Marokkaans-Nederlandse Wesley in *de Volkskrant* illustreert hoe dit in de praktijk uitpakt. Toen Wesley met een vriend, even-

eens met Marokkaanse achtergrond, door Wateringseveld in Den Haag naar zijn auto liep werden ze aangesproken door agenten. Dezen legden uit dat er in de buurt veel inbraken waren en de studenten werkten daarom mee toen de agenten hun auto onderzochten. Wesley vertelt: “Maar ze bleven ons volgen. Lopend, op de fiets, wel zes agenten. Onze auto werd ondersteboven gehaald. Je wordt beschouwd als potentiële inbreker. Extreem” (Groen, 2013). Çankaya heeft niet alleen twijfels over de effectiviteit van dit proactieve controleren op grond van selectieprofielen. Volgens hem raken agenten hierdoor ook meer geneigd om bepaalde groepen in verband te brengen met criminaliteit en veiligheid. Volgens hem is er sprake van een institutioneel probleem, dat door het huidige maatschappelijke klimaat verder wordt versterkt.

Naar aanleiding van een observatiestudie in een gemeente en twee surveys onder jongeren in vier andere gemeenten concluderen Svensson et al. (2012) daarentegen dat er niet gesproken kan worden van stelselmatige ongelijke behandeling. Wel constateren zij dat jongeren met een migratieachtergrond een grotere contactfrequentie met de politie hebben dan hun Nederlandse leeftijdgenoten. Maar dit zou kunnen worden verklaard door het gedrag van de betreffende jongeren: zij hangen meer op straat, vertonen meer delinquent gedrag of houden zich op met jongeren die delinquent gedrag vertonen.

Desalniettemin stelt Amnesty International in 2013 vast dat “etnisch profileren door de Nederlandse politie het niveau van opzichzelfstaande incidenten overstijgt” (Amnesty International, 2013, p. 89). Bovendien wordt opgemerkt dat het Nederlands antidiscriminatiebeleid geen specifieke prioriteit geeft aan het tegengaan van rassendiscriminatie of discriminatie door de politie, wat het lastig maakt om etnisch profileren bespreekbaar te maken en aan te pakken. Hiermee onderschrijft Amnesty dus de bevindingen van Çankaya (2012). De auteurs gebruiken daarbij, aansluitend op de door de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) gehanteerde definitie, de volgende definitie van etnisch profileren: “Het gebruik door de politie van criteria of overwegingen omtrent ‘ras’, huidskleur, etniciteit, nationaliteit, taal en religie bij opsporing en rechtshandhaving – zowel op operationeel als organisatorisch niveau – terwijl daarvoor geen objectieve rechtvaardiging bestaat” (p. 5).

Naar aanleiding van de landelijke commotie die het Amnesty-rapport opriep, versterkt door de protesten tegen het optreden van de Haagse politie in met name de Schilderswijk, publiceert een onderzoeksgroep rond

de Leidse criminologe Joanna van der Leun gefinancierd door de gemeente Den Haag in de zomer van 2014 het al eerder genoemde rapport over het optreden van de politie in drie Haagse buurten (Van der Leun et al., 2014). De auteurs merken op dat in de door Amnesty gehanteerde definitie een cruciaal element ontbreekt dat internationaal gezien altijd wel wordt opgenomen en dat is het element van disproportionaliteit. In navolging van criminoloog Frank Bovenkerk (zie Bovenkerk, 2014) stellen zij dat er alleen kan worden gesproken van etnisch profileren indien er sprake is van “het disproportioneel vaak staande houden van burgers op grond van hun zichtbare etnische achtergrond en/of huidskleur, zonder dat daar een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor bestaat” (Van der Leun et al., 2014, p. 6).

Ze wijzen erop dat het om deze reden van belang is om onderscheid te maken tussen etnisch profileren en vormen van profileren waarvoor wél een redelijke rechtvaardiging is. Zo stellen veel agenten dat zij op grond van hun ervaringskennis van de verhoogde criminaliteitscijfers onder bepaalde etnische groepen meer op die groepen letten. Ook letten zij traditiegetrouw meer op straatcriminaliteit, waarvan eveneens bekend is dat daders met een migratieachtergrond hierin oververtegenwoordigd zijn. Het gaat hier niet om *ethnic*, maar om *criminal profiling*, waarbij een analyse wordt gemaakt van objectieve indicatoren in relatie tot bepaalde vormen van criminaliteit.

Zoals ook in het rapport van Amnesty wordt erkend, mag etnisch profileren evenmin verward worden met het hanteren van *daderprofielen*, waarbij een signalement uitgaat nadat er een bepaald delict is gepleegd waarin onder andere kenmerken als huidskleur of etnische afkomst kunnen worden gebruikt. Daarnaast is de politie-inzet in zogenaamde ‘aandachtswijken’ vaak hoger vanwege de hogere criminaliteitscijfers, en in deze aandachtswijken wonen vaak meer mensen met een migratieachtergrond.

Van der Leun et al. (2014) stellen in het kader van bovenstaande dat het aspect van disproportionaliteit alleen op kwantitatieve wijze kan worden aangetoond. Tegelijkertijd is er in de huidige kwalitatieve onderzoeken onvoldoende aandacht voor de rechtvaardiging van het staande houden. De eerste vraag in hun eigen onderzoek luidt daarom “in hoeverre kunnen beslissingen van agenten om in concrete situaties te handelen worden gerechtvaardigd in die situatie en welke rol spelen etniciteit en/of huidskleur daarbinnen?” (Van der Leun et al., 2014, p. 8). Op grond van observatieonderzoek in drie (geanonimiseerde) Haagse wijken komen ze tot de conclusie dat er niet kan worden aangetoond dat in deze wijken sprake is van

etnisch profileren. Wel stellen ze vast dat er een discrepantie bestaat tussen de ervaringen van de jongeren van het handelen van de politie en de bevindingen van de onderzoekers. Uit hun observaties blijkt weliswaar dat veel jongeren met een migratieachtergrond worden staande gehouden, maar dat die staande staandehouding in de meerderheid van de gevallen gerechtvaardigd was op grond van de situationele omstandigheden of specifieke (dader-) informatie.

Deze relativiserende conclusie, met opluchting ontvangen door de politie Haaglanden en B&W van Den Haag, wordt door diverse onderzoekers aan-gevochten. Zo merkt Çankaya (2014) op dat de onderzoekers niet specificeren op grond van welke criteria de gerechtvaardigdheid van de beslissingen wordt gemeten, dat er weinig tot geen navraag is gedaan bij de agenten naar hun redenen en motieven, maar dat in de analyses van (60) concrete situaties bijna altijd automatisch wordt vastgesteld dat het handelen van de agenten 'objectief en redelijk gerechtvaardigd' is. Çankaya haalt een casusbespreking aan waarin de uitleg van agenten van hun aanhouding van drie (autochtoon-Nederlandse) jongens in een auto met een beroep op 'een gevoel' respectievelijk de waarneming dat een van de jongens 'met een vuist in de lucht' op de muziek bewoog, wordt opgevat als een gerechtvaardigde reactie op 'verdacht' gedrag. Nog bezwaarlijker is echter dat de onderzoekers zelfs geen aandacht hebben besteed aan de rechtmatigheid van het geobserveerde optreden, zoals ze zelf ook volmondig erkennen: "niet is onderzocht op grond van welke bevoegdheden de geobserveerde agenten handelden, en ... situaties [zijn] niet juridisch getoetst" (Van der Leun et al., 2014, p. 16). Hoe, aldus Çankaya, kan men beoordelen of beslissingen gerechtvaardigd waren, als men niet eens iets kan zeggen over hun rechtmatigheid?¹³

Gegeven de twee criteria van gerechtvaardigdheid en disproportionaliteit is er volgens Frank Bovenkerk tot nu toe geen enkel onderzoek dat statistisch overtuigend bewijs levert dat er in Nederland sprake is van etnisch profileren, hetgeen ook in het Amnesty-rapport werd erkend (Amnesty International, 2013, p. 49). Bovenkerk stelt bovendien vast dat zowel de conclusie van Svensson et al. (2012) dat er geen sprake is van etnisch profileren, als van Çankaya (2012) dat dat wel het geval is, onvoldoende zijn onderbouwd. Svensson et al. doen namelijk wel voldoende observaties, maar hun analyse van de gerechtvaardigdheid van de aanhoudingen is weinig systematisch. Anderzijds bevat Çankaya's studie weliswaar een meer systematische analyse van het aspect van de rechtvaardiging, maar in zijn onderzoek ontbreekt weer de component van disproportionaliteit.

In oktober 2016 verschijnt het lijvige rapport *Boeven vangen* (Landman & Kleijer-Kool, 2016) geschreven door twee onderzoekers verbonden aan het Onderzoeksprogramma Politie en Wetenschap van de Politie Academie, waarin voor het eerst wel een kwantitatief onderzoek is gedaan naar een eventuele disproportionaliteit in de benadering van burgers met een migratieachtergrond. Er zijn drie referentiematen genoemd waarmee disproportionaliteit kan worden vastgesteld, namelijk de populatie die in het werkgebied woont, de zichtbare populatie op straat, en de mate van delinquent gedrag van de betrokken burgers of doelgroepen (p.133). Omdat zij alleen over de eerste component iets kunnen zeggen, stellen de auteurs dat voorzichtig moet worden omgegaan met conclusies over disproportionaliteit. Uit hun onderzoek blijkt dat in vier gebieden met gemiddeld 23 procent bewoners met (niet-westerse) migratieachtergrond, het in 56 procent van de (57) situaties waarin de politie intervierde vanwege vermoeden van een strafbaar feit ging om een of meer personen met een niet-westerse migratieachtergrond. Bij de Randstedelijke teams was de discrepantie het hoogst: hier betrof het 92 procent van de (25) situaties op een niet-westerse populatie van 41 procent (p. 132). Hoewel de onderzoekers voorzichtig zijn, concluderen ze uiteindelijk dat er sprake is van een “*oververtegenwoordiging* [cursivering in oorspronkelijke tekst] van burgers met een niet-Nederlands voorkomen in proactieve controles wanneer wordt uitgegaan van de samenstelling van de populatie die in de werkgebieden woont” (p. 133).

Afgezien van deze kwantitatieve bewijsvoering, wijst Frank Bovenkerk op een andere dimensie van proactief politieoptreden met extra aandacht voor leden van etnische minderheidsgroepen, en dat is dat “*ook bij gerechtvaardigde controles* [onze cursivering, CD/BP] in de praktijk altijd disproportioneel veel leden van minderheden worden aangehouden met wie niets aan de hand is” (Bovenkerk, 2014, dl. I, p.14). Hij licht dit toe met een eenvoudige rekensom: stel er rijden 50 procent zwarte en 50 procent blanke bestuurders op een weg, en het is aangetoond dat zwarte bestuurders twee keer zoveel overtredingen begaan als blanke bestuurders. Als de politie op grond hiervan besluit vier keer zo veel zwarte als blanke bestuurders aan te houden, dan zal dat bij 100 aanhoudingen leiden tot 16 (van in totaal 80) terechte aanhoudingen van zwarte bestuurders, en tot twee (van 20) terechte aanhoudingen van blanke bestuurders. Dat lijkt dus een effectieve strategie, de politie ‘vangt veel boeven’. Maar: er worden dus ook 64 zwarte bestuurders ten onrechte aangehouden. Vergeleken met 18 ‘onschuldige’

blanke bestuurders is dat onevenredig veel (Bovenkerk, 2014, dl II, pp.1-2).¹⁵ Hiermee wijst Bovenkerk op een andere dimensie van zogenaamd gerechtvaardigd en effectief proactief politiewerk, en dat is het *effect* dat een dergelijke aanpak heeft op de disproportioneel veel aangehouden onschuldige burgers, met name het effect op hun vertrouwen in de politie.

Volgens Bovenkerk kunnen er vele andere oorzaken zijn voor de oververtegenwoordiging van Marokkanen in de Nederlandse criminaliteitsstatistiek dan discriminatie. Naast oorzaken die buiten de invloedssfeer van de politie liggen,¹⁴ wijst hij bijvoorbeeld op 'het mechanisme van cumulatieve selectiviteit': indien agenten menen dat hun extra veel staande houdingen van Marokkaanse jongemannen gerechtvaardigd zijn vanwege het algemeen bekende feit dat zij disproportioneel vaak in de politieregistratie te boek staan als verdachte, dan dragen die extra veel staande houdingen zelf weer bij aan het vaak voorkomen van deze doelgroep in het registratiesysteem. Dan is er, met andere woorden, sprake van een zichzelf waarmakende voorspelling (Bovenkerk, 2014, p. 138). In een studie als die van Svensson et al. (2012) wordt deze rechtvaardiging van agenten voor hun optreden ten onrechte niet geproblematiseerd. Paul Mutsaers stelt op grond van zijn etnografisch onderzoek bij drie verschillende politiekorpsen vast dat er een grote kloof bestaat tussen het officiële beleid waarin etnische groepen nooit als 'doelgroep' worden genoemd, en de dagelijkse politiepraktijk, waarin agenten zonder veel omhaal 'Marokkanen' of 'Roemenen' kunnen bestempelen als de 'doelgroep' waar ze speciaal op letten (Mutsaers, 2015, p. 46-47).

Uit veel (internationaal) onderzoek blijkt dat burgers met een migratieachtergrond vaak de ervaring hebben dat de politie etnisch profileert. Ook blijkt dat het vertrouwen van deze burgers in de politie lager is dan het vertrouwen van burgers met een 'autochtone' achtergrond. Ervaringen met etnisch profileren, of ze nu 'echt' of vermeend zijn, zorgen voor gevoelens van frustratie, uitsluiting en oneerlijke behandeling, en doen afbreuk aan de relatie met de politie. Van der Leun et al. (2014) laten zien dat vrijwel alle Haagse jongeren met een migratieachtergrond denken dat etnisch profileren voorkomt, en dat zelfs 84 procent van de jongeren met een Nederlandse achtergrond hiervan overtuigd is. Ook volgens Svensson et al. (2012) zijn jongeren met een migratieachtergrond minder positief over het contact met de politie dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Wel kennen de jongeren evenveel legitimiteit toe aan de politie als instituut, waarbij het minder gaat over het vertrouwen in de individuele agent, maar meer over dat in het ge-

hele politieapparaat. Dit wordt overigens wel mede beïnvloed door de contactervaringen met de politie.

Gevoelens van oneerlijke behandeling zorgen ervoor dat niet alleen de legitimiteit, maar uiteindelijk ook de effectiviteit van de politie afneemt: burgers zullen minder snel hun medewerking verlenen of de beslissing van een agent accepteren, en er zal een lagere bereidheid zijn om regels en wetten na te leven.

Publiekelijk staande worden gehouden door de politie bezorgt niet alleen jongeren, maar bijna elke burger gevoelens van ongemak en schaamte. Zoals Sydney Mutueel, ervaringsdeskundige en hoofdinspecteur politie Rotterdam, het formuleert: “Ik voel me gekwetst, het raakt me diep in mijn kern.” Op de website van Amnesty International geeft de jongere Abdulhasan aan dat hij door de veelvuldige politiecontroles het gevoel krijgt dat de samenleving hem niet accepteert, waardoor hij op zijn beurt zelf minder loyaal wordt naar de samenleving.¹⁶ Aissa Zanzen, voorzitter van het Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders (SMN) waarschuwt: “Men beseft niet hoe schadelijk dergelijke ervaringen zijn voor het gevoel van burgerschap en de identificatie met Nederland” (Groen, 2013).

Kortom, de meningen van de onderzoekers lopen uiteen over het wel of niet voorkomen van etnisch profileren door de Nederlandse politie. Maar zelfs wanneer het hoge aantal staandehoudingen onder jongeren met een migratieachtergrond te rechtvaardigen is door objectieve criteria, betekent dit nog steeds dat veel jongeren met een migratieachtergrond ten onrechte worden aangehouden. Het mag dan ook geen verbazing wekken wanneer een groot deel van deze jongeren ervan overtuigd is dat er sprake is van ongelijke behandeling door de politie, en dat dit een negatieve impact heeft op hun vertrouwen in de politie.

2.4 Componenten van vertrouwen

Vertrouwen is een zogenaamd ‘spinwoord’ (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2007, p.7): het concept heeft een positieve gevoelswaarde, maar vrijwel niemand weet precies waarnaar het inhoudelijk verwijst. Met de socioloog W.B. Gallie kunnen we zeggen dat het een *essentially contested concept* is: er zal altijd getwist worden over de juiste definitie, juist omdat iedereen het erover eens dat datgene waarnaar het verwijst van grote waarde is

(Gallie, 1956). Op grond van de bestaande literatuur (met name Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2007; Bradforda et al., 2009; Fitzgerald et al., 2011; Svenson et al., 2012; Ait Moha et al., 2013; Van der Leun et al., 2014) onderscheiden we voor dit onderzoek de volgende componenten van vertrouwen van burgers in de politie.

2.4.1 Belangen

Ten eerste is er de component van de *belangen* die op het spel staan. We hebben er vertrouwen in dat de ander handelt in ons belang, voor zover zijn belang samenvalt met het onze. Om die reden heeft de ander er belang bij een goede relatie met ons te onderhouden. Toegepast op de houding van burgers ten aanzien van de politie betekent dit dat burgers de politie vertrouwen voor zover ze ervan uitgaan dat de politie dezelfde belangen heeft als zij, hun bondgenoot is. Hierbij kunnen vier belangen (of doelen) worden onderscheiden

1. Handhaving van de publieke orde
2. Bevorderen van veiligheid van burgers
3. Voorkomen en bestrijden van criminaliteit
4. Ondersteuning van slachtoffers van criminaliteit

Als burgers bijvoorbeeld denken dat agenten boetes uitdelen omdat ze bepaalde prestatieafspraken moeten halen in plaats van de verkeersveiligheid te bevorderen, of iemand op straat aanhouden om te laten zien wie er de baas is in plaats van een misdaad op te lossen, dan heeft de politie in hun ogen andere belangen, en zal dit afbreuk doen aan het vertrouwen in de politie.

2.4.2 Intenties

In de tweede plaats impliceert vertrouwen dat we ervan uitgaan dat de ander handelt vanuit goede bedoelingen of *intenties*. Terwijl de aanname van overeenkomstige belangen vooral is gebaseerd op rationele overwegingen, gaat het bij deze component meer over de gevoelens die we aannemen dat de ander ten aanzien van ons koestert. Nog meer dan bij de component van gedeelde belangen, heeft deze component betrekking op de verhouding tussen individuen (i.c. burger en agent). De belangrijkste componenten van vertrouwen zijn hier:

1. Welwillendheid: de aanname dat een agent burgers goed gezind is, althans geen antipathie voelt.
2. Onpartijdigheid: de aanname dat een agent geen vooroordelen tegenover (bepaalde groepen) burgers koestert.

In concreto betekent dit dat burgers de politie vertrouwen voor zover zij ervan uitgaan dat agenten, ook als ze moeten ingrijpen of handhaven, niet handelen uit persoonlijke antipathie of vooroordelen jegens bepaalde individuen of groepen.

2.4.3 Competenties

Ten slotte is ons vertrouwen in een ander groter naarmate we aannemen dat deze beschikt over de juiste *competenties* om datgene te doen wat we van hem verwachten. Om het vertrouwen van burgers te winnen en te behouden, moeten politiemedewerkers over voldoende competenties beschikken op het terrein van:

1. Bejegening:
  - A. een correcte houding aannemen, beleefd zijn
  - B. duidelijk communiceren, eerlijk en transparant zijn
  - C. zich responsief opstellen: de burger serieus nemen, bereikbaar en benaderbaar zijn
2. Rechtmatigheid: handelen overeenkomstig de bevoegdheden volgens geldende regels en wetten
3. Rechtvaardigheid:
  - A. in gelijke gevallen burgers gelijk behandelen, ongeacht kenmerken als sekse, ras, etniciteit, religie, etc., overeenkomstig Artikel 1 van de Grondwet.
  - B. proportioneel handelen: middelen inzetten die in overeenstemming zijn met de zwaarte van een (vermeende) overtreding of misdrijf. (Dis)proportioneel handelen van de politie kan betrekking hebben op:
    - a. de hoeveelheid agenten die wordt ingezet
    - b. de frequentie waarmee een actie (zoals een controle) wordt uitgevoerd
    - c. de mate van geweld die wordt gebruikt
  - C. optreden op grond van goede redenen, ofwel: niet handelen op grond van willekeur.

4. Effectiviteit: het handelen is voldoende daadkrachtig en doeltreffend waar het gaat om het bereiken van de vier eerder genoemde doelen: handhaven van de publieke orde, bewaken van de veiligheid van burgers, voorkomen en bestrijden van criminaliteit, en hulp aan slachtoffers van criminaliteit.

2.5 Narratieve analyse

Om vat te krijgen op de complexe sociale werkelijkheid waarin mensen leven, maken we gebruik van systemen van betekenisgeving. We geven betekenis aan onszelf, en aan onze relaties met de mensen en dingen om ons heen, niet alleen met behulp van categorieën en argumenten, maar ook door middel van verhalen. Wanneer we een vriendin vragen waarom ze een bepaalde opleiding volgt of waarom het uit is gegaan met die leuke man, is de kans groot dat ze antwoordt met: 'Nou, dat is een heel verhaal...'. Wanneer we van een jongere uit de Schilderswijk willen weten hoe hij tegen de politie aankijkt, is de kans groot dat hij zijn mening toelicht met: 'Laatst zat ik bijvoorbeeld gewoon met een vriend te chillen op het Hobbemapplein, komt er opeens ...'

Verhalen helpen om aan onszelf en anderen duidelijk te maken wie we (willen) zijn, hoe we tegen andere mensen aankijken en wensen dat anderen ons zien, maar ook om onze visie op de maatschappij of op de zin van ons (het) leven duidelijk te maken. Middels verhalen construeren we een eigen werkelijkheid. Tegelijkertijd is dat nooit een louter subjectieve of individuele werkelijkheid. Immers, ook al vormen we ons verhaal op basis van een selectie van onze persoonlijke en maatschappelijke ervaringen, om die selectie te maken putten we onvermijdelijk uit taal die al voorhanden is, uit bestaande vocabulaires en vertogen. Om erkenning te krijgen voor ons verhaal, maken we gebruik van uitdrukkingen en beelden waarmee onze gesprekspartners ook vertrouwd zijn.

Deze visie op onze kennis en ervaring van de werkelijkheid wordt ook wel 'sociaal constructivisme' genoemd. Volgens deze visie hebben individuen weliswaar verschillende ervaringen van de sociale werkelijkheid, maar wordt de sociale werkelijkheid tegelijkertijd gevormd - geconstrueerd - door die ervaringen. Er bestaat, met andere woorden, geen (objectieve) sociale werkelijkheid buiten de interpretaties van die werkelijkheid. Bovendien draagt elke werkelijkheidsconstructie de sporen van de (sociale) positie van de verteller: van de wijk waarin hij woont, zijn etnisch-culturele achter-

grond, religie, leeftijd, sekse, opleiding, opvoeding, vrienden, etc. Zo construeren de verhalen die jongeren in de Schilderswijk vertellen over hun ervaringen met de politie een sociale werkelijkheid. Dat doen ze vanuit een bepaald perspectief, maar dat wil niet zeggen dat deze verhalen voor hen minder waar zijn dan de constructie van deze werkelijkheid vanuit andere perspectieven, zoals die van politieagenten of wetenschappelijke onderzoekers.

In dit onderzoek zijn we niet zo zeer geïnteresseerd in de 'objectieve' waarheid van de ervaringsverhalen over de politie die in de Schilderswijk de ronde doen, als wel in het *waarheidseffect* van deze ervaringsverhalen op de relatie tussen jongeren en politie. Het welbekende Thomas-theorema geldt ook hier: *If men define situations as real, they are real in their consequences*. Toegepast op dit onderzoek: als er in de beleving van jongeren in de Schilderswijk sprake is van buitensporig geweld en etnisch profileren door de politie dan heeft dit een negatief effect op hun vertrouwen in de politie en daarmee op de werkelijke verhouding tussen jongeren en politie in de wijk. Het is daarom van belang dat deze verhalen bekend zijn. Sterker nog, wanneer ze niet serieus worden genomen is het onmogelijk om het vertrouwen van jongeren in de politie te vergroten.

Binnen de traditie van het narratieve onderzoek zijn er vele richtingen en benaderingen te onderscheiden. Voor de analyse van de verhalen van de door ons geïnterviewde jongeren in de Schilderswijk sluiten we aan bij de zg. *event-centered* benadering. De focus ligt hier op de wijze waarop individuen vertellen over (getuigen van) ontmoetingen of confrontaties met de politie. Dat kan gaan over eigen ervaringen, maar ook over indirecte ervaringen, dat wil zeggen: ervaringen die hen zijn verteld door nabije anderen (een broer, een vriend, een buurmeisje) (Andrews, Squire & Tamboukou, 2008, p. 5).

We letten daarbij enerzijds op de opbouw van de verhalen. Vanuit deze *structurele* benadering gaan we na hoe een verhaal is opgebouwd: wie zijn de personages (wie is held, slechterik of slachtoffer), waar speelt het gebeuren zich af, welk obstakel moet er overwonnen, hoe loopt het af (in overwinning of nederlaag, met een happy of een tragisch einde) en wat is de moraal van het verhaal? Anderzijds gaan we in op de sociale functie van verhalen. Vanuit deze meer *contextuele* invalshoek onderzoeken we het effect van verhalen: welke impact hebben ze op de verteller zelf en op de directe toehoorders of lezers, maar ook: hoe beïnvloeden ze de bredere gemeenschap van

jonge wijkbewoners?¹⁷ We focussen in dit onderzoek dus niet alleen op het *wat* en het *hoe*, maar ook op het *waartoe* van de verhalen over de politiek die onder jongeren in de Schilderswijk circuleren.¹⁸

2.5.1 De structuur van ervaringsverhalen

Voor de analyse van de opbouw van de verhalen maken we gebruik van het klassieke model van Labov en Waletzky (1966). Volgens dit model kunnen we de organisatie van een verhaal over een gebeurtenis onderscheiden naar vijf chronologisch geordende onderdelen:

- Een verhaal begint meestal met een *oriëntatie* waarmee de scène in haar geheel wordt geïntroduceerd, met nadere informatie over het wie, wat, wanneer en waar van de gebeurtenis: ‘Een paar jaar geleden gingen we met vakantie naar Italië. Het was hoogseizoen, maar het was Piet en mij toch gelukt een mooi plekje aan het Lago Maggiore te vinden waar we onze tent konden opslaan.’
- Dan komt er een *complicatie*, de reden waarom de verteller dit verhaal kwijt moet, bijvoorbeeld: ‘Maar we zaten nog maar net aan een lekker glaasje witte wijn, toen een geagiteerde campingbeheerder ons aansprak: deze plek was al gereserveerd voor vaste gasten, of we ons boeltje maar weer wilden pakken.’
- Middels de *evaluatie* maakt de verteller duidelijk waarom dit zo'n groot probleem is, hij legt de pointe van het verhaal uit: ‘Het was echt schandalig, hij had ons zelf dit plekje toegewezen, maar nu er kennelijk opeens vriendjes langs kwamen konden wij oprotten. Alle campings waren vol, en het was inmiddels 12 uur 's nachts! Waar konden we nu nog naartoe?’
- De *uitkomst* geeft aan hoe het probleem is opgelost: ‘Gelukkig kwam een aardige campinggast voor ons op en mochten we uiteindelijk de nacht doorbrengen in de logeerkamer van het beheerdersechtpaar.’
- Soms wordt dit einde nog aangevuld met een *coda* waarmee de verteller het eind van het verhaal markeert door terug te komen in de huidige tijd, en die vaak een morele les bevat: ‘Nou ja, zo liep het toch nog met een sissert af’, of: ‘Sindsdien ga ik nooit meer op de bonnefooi naar Italië.’

Binnen deze chronologische ordening (of *plotstructuur*) krijgen verschillende personages verschillende *rollen* toebedeeld. In bovenstaand voorbeeld is de verteller bijvoorbeeld *slachtoffer* van een onbetrouwbare campingbeheerder (de *dader*) maar worden zij en haar man door een aardige camping-

gast (de *held*) uit hun benarde situatie gered (Stone, 2012). Als het gaat om verhalen van jongeren over ontmoetingen met de politie, is het bijvoorbeeld denkbaar dat de verteller slachtoffer is van onheus politieoptreden (dader), of slachtoffer van een misdrijf met als uitkomst dat de politie (held) de dader pakt. Of de rollen zijn omgedraaid: de verteller presenteert zich als held die een agent (zijn slachtoffer) te slim af is.

We kunnen daarnaast verhalen onderscheiden op grond van hun *dramatische opbouw*. Een verhaal kan zich ontwikkelen volgens een scenario van vooruitgang: een situatie van hulpeloosheid verandert in een situatie waarin de verteller het heft in eigen hand neemt en controle krijgt over zijn situatie. Of het kan zich ontwikkelen volgens een scenario van verval: in een situatie van optimisme en voorspoed overkomt de verteller een ongeluk of een onrecht waardoor het bergafwaarts met hem gaat. In andere mogelijke scenario's verschijnt de verteller als slachtoffer van of juist strijder tegen een menselijk complot of een onmenselijk systeem (Stone, 2012).

Tenslotte wordt een verhaal soms kracht bijgezet met behulp van stijlfiguren zoals de *metafoor*: een vorm van beeldspraak waarbij situaties of personen worden gekarakteriseerd middels een vergelijking, die vaak impliciet aangeeft hoe daarover te oordelen of hoe te handelen. Verschillende jongeren gebruiken bijvoorbeeld het beeld van de 'rotte appels' om aan te geven dat niet de politie als geheel racistisch is, maar dat dat wel geldt voor een aantal individuele agenten. En de impliciete handelingsrichtlijn is dat deze agenten uit het korps verwijderd moeten worden voordat ze andere agenten 'besmetten' (Stone, 2012).

2.5.2 De sociale functie van ervaringsverhalen

Middels verhalen over onze eigen ervaringen voeren we onszelf ten tonele - dat wil zeggen: onszelf zoals we denken dat ons publiek ons graag ziet. We doen, zoals de socioloog Erving Goffman (1959) het noemde, aan impressie management. Daarnaast willen we met deze verhalen onze ervaringen zo overbrengen op onze toehoorders dat ze het gevoel hebben alsof het hun eigen ervaring is, we willen hun de betreffende gebeurtenis laten zien vanuit ons eigen perspectief. Volgens Labov (1997) doen we dat het meest effectief, slagen we er het beste in om deze subjectieve ervaring over te dragen, wanneer we gebruik maken van de meest objectieve uitdrukkingsmiddelen, dat wil zeggen door alleen te beschrijven wat we zagen, voelden, hoorden, zonder onze emotionele reacties, associaties of oordelen daarbij te voegen.

Kohler Riessman (2002) wijst erop dat verhalen ook kunnen dienen als *argument* ter onderbouwing van een bepaalde visie, als middel om *aandacht* te krijgen of om mensen te *mobiliseren*, tot handelen aan te zetten. Wat ook het sociale oogmerk mag zijn, wanneer we verslag uitbrengen van een gebeurtenis die we zelf hebben meegemaakt (of waarover we via een betrouwbare bron hebben vernomen), dan willen we onze toehoorders ervan *overtuigen* dat we de waarheid vertellen. Volgens Labov (1997) worden we hier echter geconfronteerd met een paradox. Een ervaringsverhaal is namelijk meer de moeite van het vertellen waard (*reportable*), naarmate die ervaring meer uitzonderlijk is. Maar hoe uitzonderlijker een verhaal, hoe minder aannemelijk (*credible*) het zal klinken: “as reportability increases, credibility decreases” (Labov, 1997). Hoe nadrukkelijker een verteller bijvoorbeeld de traumatische impact van een gebeurtenis duidelijk probeert te maken, hoe moeilijker het voor een luisteraar wordt om naar zijn verhaal te luisteren. Ofwel: hoe meer een verhaal de moeite van het vertellen waard is, hoe meer moeite een verteller moet doen om dat verhaal geloofwaardig te maken. Doet hij echter te veel moeite, dan vergroot het de kans dat de toehoorder denkt dat hij overdrijft. Zoals de Nederlands-Iraakse schrijver Rodaan al Galidi het eens formuleerde: “Er zijn vier sleutels naar de Nederlandse lezer: herkenbaarheid, geen overdrijving, geen eigen mening en vooral: houd het kort” (Jaeger, 2016).

2.6 Veldwerk en data-analyse

We richten ons in dit onderzoek op jongeren tussen de 18 en 27 jaar, woonachtig in de Schilderswijk. Circa 15 procent van de bewoners van de wijk valt in deze categorie. We hebben voor deze doelgroep gekozen omdat het met name jongeren uit deze leeftijdscategorie zijn van wie klachten over hun contact met de politie naar buiten komen.

In totaal spraken we met 49 jonge wijkbewoners: 30 mannen en 19 vrouwen. Zeven van hen namen deel aan twee focusgroep gesprekken, de andere 42 werden persoonlijk geïnterviewd, zeven van hen twee keer, namelijk voor en na de rellen van zomer 2015 naar aanleiding van de dood van Mitch Henriquez. Al met al vond de helft van de interviews plus een van de focusgroepen met vier jongeren plaats tussen september 2014 en juni 2015, dus voor de rellen. De andere helft van de interviews plus een tweede focusgroep gesprek met drie (andere) jongeren is afgenomen na de rellen.

De helft van de interviews is afgenomen door Femke Kaulingfreks en Corina Duijndam, als onderzoekers verbonden aan het lectoraat Burgerschap en Diversiteit van De Haagse Hogeschool. De andere helft van de interviews werd afgenomen door vier studenten van de faculteit Sociaal Werk en Educatie van De Haagse Hogeschool, als opdrachtonderzoek voor hun bachelor scriptie. Laila el Ourfi interviewde twee jongeren over het vertrouwen in de politie en de sociale dienst, Bibi Homan interviewde tien zusjes van broers die regelmatig met de politie in aanraking zijn geweest (Homan, 2015), Soraya van Zwieten interviewde zeven jongeren en richtte zich op de verhouding van jongeren uit eenoudergezinnen met de politie (Van Zwieten, 2015). Sarah Asserti interviewde zeven jongeren en onderzocht de verschillen tussen de verhalen over de politie van werkende en niet-werkende jongeren in de Schilderswijk (Asserti, 2016).

Respondenten werden geworven middels de sneeuwbalmethode, waarbij elke onderzoeker naar ingangen zocht via haar eigen netwerk. De studenten maakten gebruik van hun netwerk onder jongeren in Den Haag, de onderzoekers zochten en onderhielden contacten bij het jongerenwerk en andere welzijnsinstellingen in de wijk, bij zelforganisaties, scholen en de lokale middenstand. Een van de onderzoekers (Duijndam) had door eerdere werkzaamheden in de Schilderswijk al een netwerk opgebouwd waardoor ze gedurende de periode van het onderzoek met meerdere sleutelfiguren uit de wijk contact kon onderhouden, zoals met jongerenwerkers (van o.a. De Mussen, Nextprojecten, Click Jongeren, Buurtbroeders en het Stagehuis), gemeenteambtenaren (Bureau Wijkaanpak, Stadsdeel Centrum en Afdeling Integratie), de bewonersvereniging (Paraplu) en de Brede Buurtoverleggen.

Iets meer dan de helft van de respondenten (27) had een Marokkaanse achtergrond (waarvan 15 mannen en 12 vrouwen), 8 waren van Turkse komaf, de overige hadden een Antilliaanse (4), Surinaamse (3), Pakistaanse, Egyptische, Papoease, Jamaicaans-Nederlandse, Israëliësch-Nederlandse, en Sri Lankaans-Palestijnse afkomst. Van één respondent is de etnische achtergrond onduidelijk. Daarnaast spraken we met vijf sleutelfiguren in de wijk (zie voor gegevens van alle geïnterviewden, bijlage I).

De interviews vonden veelal plaats op locatie, dus in de wijk, op school of op de werkplek van de jongere. Tijdens de interviews vroegen we niet alleen naar eigen en andermans ervaringen met de politie, maar nodigden we respondenten ook uit om te vertellen over hun dagelijkse bezigheden, hun woonsituatie en het leven in hun wijk. Zo probeerden we inzicht te krijgen

in de sociaaleconomische achtergrond, de scholing en de sociale netwerken van de respondenten (voor de gebruikte topiclijst van Kaulingfreks en Duijndam, zie bijlage II).

Hoewel het hier gaat om een kwalitatief onderzoek waarin representativiteit geen harde methodologische eis is, hadden we graag meer jongeren uit andere etnische groepen, met name 'autochtoon', Turks- en Hindoestaans-Nederlandse jongeren gesproken. De belangrijkste reden voor het relatief grote aantal Marokkaans-Nederlandse respondenten (27,5 procent van de jonge Schilderswijkers is van Marokkaanse komaf) waren een minder grote bereidheid van jongeren uit de genoemde groepen om mee te werken, en de relatief goede toegankelijkheid van Marokkaans-Nederlandse jongeren vanwege hun grote aandeel in het buurt- en jongerenwerk in de wijk.

De interviews leverden ruim 600 pagina's aan transcripties op waarin 180 verhalen werden verteld. Om deze data systematisch te coderen en analyseren is het software programma Atlas.ti gebruikt. De theoretische kaders van de diverse componenten van vertrouwen (par. 2.4) en de narratieve elementen van ervaringsverhalen (par. 2.5) dienden daarbij als *sensitizing concepts*, als zoeklichten die ons hielpen bij het proces van coderen en analyseren (Hammersley & Atkinson, 2007, p. 163). Daarnaast codeerden we de uiteenlopende metaforen die respondenten gebruikten om uitdrukking te geven aan hun visie op de wijk, op jongeren, op de politie en op hun onderlinge interactie. Beide auteurs codeerden een aantal interviews onafhankelijk van elkaar, op grond waarvan de eerste auteur een codelijst ontwierp. Deze is vervolgens in regelmatig overleg tussen beide auteurs, en gedurende het proces van het coderen van de transcripties, verder verfijnd en aangescherpt. Het veldmateriaal bleef daarbij leidend: wanneer bepaalde elementen die geen onderdeel uitmaakten van het theoretisch kader in de interviews vaak terugkwamen, maakten we hiervoor aparte codes aan.

In april 2017 zijn de door de hoofdonderzoekers ondervraagde bewoners en sleutelfiguren uitgenodigd om te reageren op de eerste onderzoeksbevindingen. Vijf van hen verleenden medewerking aan deze zg. *membercheck*.

3. JONGEREN IN DE SCHILDERSWIJK

De Schilderswijk kent verhoudingsgewijs veel jongeren: 43 procent van de bewoners is onder de 27 jaar oud, ten opzichte van zo'n 30 procent in heel Den Haag (CBS 2012). Van de kinderen krijgt 28,1 procent na de basisschool een advies om praktijkonderwijs of vmbo leerwegondersteunend onderwijs te volgen, bijna twee keer zo veel als in heel Den Haag (14,9 procent). Verder krijgt 40,7 procent vmbo-advies (31,7 procent in Den Haag) en 31,2 procent havo- of vwo-advies (53,4 procent in Den Haag) (DHIC, Bovosysteem, 2013, in: Den Haag buurtmonitor, z.j.). In 2011-2012 verliet 5,6 procent van de jongeren tussen de 12 en 23 jaar hun opleiding zonder het behalen van een startkwalificatie¹⁹ (5,1 procent in heel Den Haag) (DUO, in: Gemeente Den Haag 2013a). In 2014 was 16,4 procent van de jongeren tussen 20 en 24 jaar werkzoekende, significant meer dan de 10,6 procent van alle Haagse jongeren. Van het totaal aantal bewoners heeft 47 procent betaald werk, ten opzichte van 65 procent Den Haag breed (CBS 2012).

Jongeren in de Schilderswijk drinken verhoudingsgewijs minder alcohol en gebruiken minder drugs dan hun leeftijdgenoten in Den Haag als geheel. Wel zeggen zij gemakkelijker toegang te hebben tot wapens en harddrugs. Ook stellen meer jongeren dat er in hun omgeving minder duidelijke normen bestaan tegen drugsgebruik, geweld of criminaliteit (Gemeente Den Haag 2010).

In de Schilderswijk staan twee politiebureaus: bureau Hoefkade aan de Hoefkade, en bureau De Heemstraat, op de grens tussen de Schilderswijk en Transvaal. In 2014 zegt 27,4 procent van de ondervraagden in de Schilderswijk overlast van rondhangende jongeren te ondervinden, ten opzichte van zo'n 10 procent van de bewoners in heel Den Haag (Veiligheidsmonitor 2015, in: Den Haag buurtmonitor, z.j.). Mede om deze reden besteedde de politie veel aandacht aan de bestrijding van overlastgevende en criminele jeugdgroepen. Zo werd onder andere de Mammoetaanpak ontwikkeld, een aanpak waarbij jongeren in samenwerking met verschillende partijen intensief gevolgd worden (Ramesar, 2011).

Den Haag kende in 2014 landelijk gezien een relatief ernstige problematiek met overlastgevende en criminele jeugdigen tot en met 24 jaar, alleen de provincie Limburg scoorde slechter. In dat jaar waren er 43 hinderlijke, 33 overlastgevende en vier criminele jeugdgroepen in Den Haag (Ferwerda & Van Ham, 2014, p.7, p.9). In 2011 waren er in de Schilderswijk vier criminele jeugdgroepen actief, in 2013 was dat nog één (Norder, 2013).

De leefbaarheid is in de Schilderswijk in verhouding met Den Haag als geheel laag: de bewoners geven hun wijk een 6,2, bijna een hele punt minder dan de 7,1 die andere Hagenaars aan hun wijk geven. Bewoners in de Schilderswijk geven gemiddeld een 5,7 als rapportcijfer voor veiligheidsbeleving, bewoners van Den Haag als geheel een 6,7. In 2015 voelde 57 procent van de bewoners in de Schilderswijk zich weleens onveilig, ten opzichte van 31,6 procent in heel Den Haag (DHIC, Veiligheidsmonitor, 2015a, in: Den Haag buurtmonitor z.j.). Vormen van overlast die door de bewoners het meest genoemd werden zijn: fysieke verloederding en verkeersoverlast (beide meer dan 45 procent van de bewoners). 26,3 procent is slachtoffer geweest van een vermogensdelict (t.o.v. 18,1 procent voor heel Den Haag) (DHIC, Veiligheidsmonitor, 2015b, in: Den Haag buurtmonitor z.j.).

In totaal werden in 2015 3.315 misdrijven in de Schilderswijk bij de politie geregistreerd, waarbij vernieling en diefstal uit de woning het meeste voorkwamen (respectievelijk 441 en 341 keer) (DHIC/ Politie Haaglanden (BVH), 2015, in: Den Haag buurtmonitor z.j.). Het totaal aantal delicten per 1.000 inwoners was in 2009 vrijwel gelijk aan het aantal voor heel Den Haag, namelijk 55,8 in de Schilderswijk versus 57,1 Den Haag breed (Politie Haaglanden, in: Gemeente Den Haag 2010, p.8).

3.1 Van reactief naar proactief politieoptreden

Het werk van de Nederlandse politie is onderhevig aan verschillende trends, vaak beïnvloed door trends in de samenleving. Eén van de belangrijkste ontwikkelingen is de geleidelijke verandering van reactief naar meer proactief politieoptreden: de politie wacht niet tot er een melding binnenkomt of tot zij zelf verdacht gedrag signaleert, maar zij probeert ook om overtredingen en crimineel gedrag te voorkomen. Voor deze proactieve benadering heeft de politie verschillende middelen tot haar beschikking, zoals preventief fouilleren in veiligheidsrisicogebieden, cameratoezicht en een persoonsgerichte aanpak van veelplegers (Svensson et al., 2012). Deze verandering is ingezet om de effectiviteit van de politie te vergroten in een tijd waarin de roep om veiligheid steeds groter wordt en (te) veel delicten niet worden opgelost. De nadruk is steeds meer komen te liggen op het beheersen van risico's en subpopulaties, waarbij verdachten worden ontmoedigd in de voorfase van criminaliteit (Çankaya, 2015).

Eén van de terreinen waarop het proactief handhaven specifiek wordt ingezet, is jongerenoverlast. In combinatie met de verruiming van de discretionaire bevoegdheid van agenten betekent dit dat agenten meer ruimte hebben om zich naar eigen inzicht te richten op specifieke groepen. Zo is in 2002 de mogelijkheid van preventief fouilleren ingevoerd, terwijl sinds 2005 er een identificatieplicht geldt voor iedere burger ouder dan 14 jaar (Amnesty International, 2013). Van der Leun et al. (2014, p. 42) stelt dat 'soft policing' aan terrein lijkt te verliezen, en spreekt over proactief repressief politioptreden.

Het zerotolerance beleid dat in 2012 in de Schilderswijk is ingevoerd, past in de lijn van deze ontwikkelingen. Hierbij wordt iedere gesignaleerde overtreding direct bestraft. Otto Adang, lector Openbare Orde en Gevaar-beheersing aan de Politieacademie, wijst op de gevaren van dit beleid: op den duur zou het juist kunnen leiden tot meer escalaties, omdat iedereen kan worden gezien als potentiële crimineel (Haifi & Ghay, 2014).

In de Schilderswijk is een aantal gebieden aangemerkt als zogenaamde 'hotspots', dat wil zeggen als plekken waar, op grond van signalen van bewoners en misdaad- en overlastcijfers²⁰, sprake is van een opvallende clustering van criminele praktijken of ongewone zaken. In met name gebieden rond de Delftsel-aan, de Hobbemastraat, het Teniersplantsoen en het Van der Vennepark²¹ zijn extra maatregelen genomen, zoals betere verlichting en meer toezicht.

3.2 Politie en Schilderswijkers: een verslechterende relatie?

Tussen 2010 en 2015 verscherpten de problemen tussen jongeren in de Schilderswijk en de politie zich; in elk geval kregen ze veel aandacht van media en politiek. Hieronder een korte weergave van de meest geruchtma-kende incidenten in deze periode.

3.2.1 Neergeschoten op Hollands Spoor

In november 2012 werd Rishi Chandrikasing, een 17-jarige jongen uit Den Haag, door een politieagent doodgeschoten op Hollands Spoor, het treinstation dat aan de rand van de Schilderswijk ligt. De agent was opgeroepen naar aanleiding van een melding dat een jongeman tegen een Engelsman op het perron had gezegd dat hij moest vertrekken omdat deze plek alleen voor Nederlanders was, en dat de jongeman een vuurwapen bij zich had. Toen de agenten de jongen sommeerden te blijven staan, rende hij weg. De agenten liepen hem achterna, waarbij een van hen een schot loste dat

Rishi raakte in zijn hals. De jongen bleek achteraf ongewapend. In de dagen erna spraken vrienden zich uit, onder meer via Twitter: “Jullie konden toch gewoon in zijn been schieten” ... “Volgens mij heeft de politie wat uit te leggen” ... “Wat is de noodzaak om een 17-jarige jongen neer te schieten?”

De volgende dag organiseerden vrienden en familie een stille tocht vanaf het Haagse Laakkwartier naar station Hollands Spoor. Op het perron waar Rishi werd neergeschoten legden ze bloemen neer en werden kaarsjes aangestoken. De autoriteiten toonden respect voor de collectieve rouw: de politie begeleidde de rustige stoet van zo'n 150 mensen op afstand, de NS liet voor de duur van de herdenking geen treinen rijden langs perron 4. De dag erop bevestigde het OM dat Rishi ongewapend was geweest, in afwachting van het Rijksrechercheonderzoek werd de agent niet geschorst. Burgemeester Van Aartsen reageerde aanvankelijk terughoudend, maar gaf enkele dagen nadien in een brief aan de gemeenteraad alsnog te kennen dat hij ‘de fatale afloop’ van dit ‘zeer ernstige incident’ betreurde. Op de site van Omroep West kwamen de dagen erna honderden reacties binnen.

Rishi bleek een jongen met een belast verleden: hij was veroordeeld voor inbraken, en verbleef na zijn gevangenisstraf in een project van begeleid wonen onder toezicht van Jeugdzorg. Maar hij leek op de goede weg, was een opleiding begonnen en liep stage. Na zijn dood volgden nog verschillende bijeenkomsten, onder andere in een Haagse hindoetempel waar zijn familie bekend was, en herdenkingsdiensten in het uitvaartcentrum van de begraafplaats Oud Eik en Duinen. Vrienden kondigden via Facebook aan dat ze in het Haagse Zuiderpark een bijeenkomst wilden houden om ‘met de vuist in de lucht’ te protesteren tegen politiegeweld en te eisen dat de agent die Rishi had neergeschoten zou worden berecht.

Gaande de week kreeg de geplande bijeenkomst een grotere lading, van een ‘evenement’ werd het een ‘demonstratie’ die misschien op het Binnenhof zou worden gehouden: er kwam ondersteuning vanuit de politiek, de organisatoren wilden dat er Kamervragen zouden worden gesteld over het incident. In overleg met de politie zou de bijeenkomst uiteindelijk plaatsvinden in Wijkpark Transvaal: van de 1500 mensen die zich aanmeldden kwamen er, waarschijnlijk ook vanwege het slechte weer, zo'n 200 opdagen. De demonstratie verliep vreedzaam: er werd gesproken en muziek gemaakt, en afgesloten met twee minuten stilte. Vrienden hadden intussen op internet een petitie geplaatst (‘Dood Rishi niet onbestraft’) die ervoor pleitte dat

de agent gestraft zou worden. Binnen een dag waren er 1300 handtekeningen verzameld. Tot de NS daar na tien dagen een eind aan maakte, fungeerde perron 4 van Hollands Spoor als gedenkplek: vrienden en onbekenden kwamen erheen om bij zijn dood stil te staan, maar ook werden de tegels volgeschreven met teksten gericht tegen politie en justitie. De tekst *this cop will die* werd door vrienden van Rishi verwijderd, ze boden de politie excuses aan. Een groep van zo'n 25 jongeren protesteerde op het Station HS tegen de opheffing van de gedenkplek. Aangezien hun internetaankondiging suggereerde dat ze uit waren op een confrontatie met de politie was deze in groten getale aanwezig, 20 jongeren werden opgepakt toen ze weigerden de plek te verlaten. De groep noemde zich, aldus de naaste vrienden van Rishi, ten onrechte 'vrienden van Rishi', zij vermoedden dat het ging om een groep studenten van De Haagse Hogeschool.

In de berichtgeving over de dood van Rishi overheersten woorden als 'verdriet', 'geschokt' en 'verbijsterd'. Omdat zijn ouders geen vertrouwen hadden in het justitieel onderzoek van de Rijksrecherche dienden ze in december 2012 een aanklacht in tegen de agent wegens moord of doodslag. Toen in mei 2013 de agent op grond van de resultaten van het justitieel onderzoek in staat van beschuldiging van doodslag werd gesteld, waren ze hierover enerzijds tevreden, anderzijds hadden ze niet echt vertrouwen in het OM en overwogen ze toch ook een civiele procedure tegen de agent te beginnen (Bahara, 2013). Een half jaar later, aan het begin van de rechtszaak, werd aan de verdenking van doodslag alsnog de zwaardere verdenking van moord toegevoegd. Desalniettemin pleitte het OM voor ontslag van rechtsvervolging, een oordeel dat door de rechter werd overgenomen: de agent werd vrijgesproken van alle beschuldigingen. Familie en vrienden uitten hun grote teleurstelling over deze uitspraak. Hun advocaat overwoog om een civiele procedure aan te spannen, nu niet tegen de agent, maar tegen de overheid.²² Volgens hem was Nederland het enige land waar agenten zogenaamd 'aanhoudingsvuur' mogen gebruiken, dat wil zeggen dat het hun is toegestaan om te schieten op een verdachte die bij een aanhouding probeert te vluchten. Het was vanwege deze 'fout' in de Nederlandse politieregeling dat de agent niet kon worden veroordeeld.²³

In een reconstructie van de gebeurtenissen liet journalist Hassan Bahara zien dat het wantrouwen tegen politie en justitie bij familie, vrienden en klasgenoten van Rishi diepgeworteld was. Van meet af aan waren zij ervan overtuigd dat Rishi niet zou zijn neergeschoten als hij een blonde, autoch-

tone jongen was geweest. De onzorgvuldige berichtgeving in de media (met name in De Telegraaf) over het verleden van Rishi, en het handelen van de autoriteiten (de familie werd pas acht uur na Rishi's dood daarvan op de hoogte gesteld, het justitiële onderzoek duurde niet de beloofde acht weken maar een half jaar, de familie kreeg geen inzage in rapporten en camerabeelden), versterkten dit wantrouwen: "We hebben geen vertrouwen meer in de overheid. Moet de waarheid omtrent de dood van onze Rishi in de doofpot?" Het artikel van Bahara eindigde met een veelzeggende uitspraak van een neef van Rishi:

"Weet je wat het is," zegt Rakesh, "stel er had iemand anders op dat perron gestaan, iemand van 55 jaar, een ambtenaar die onderweg was naar Spijkenisse of zo. Dan was hem gevraagd: 'Meneer, kunt u uw zakken even legen, we hebben een melding binnen gekregen van een bedreiging met een vuurwapen.' Het is gewoon zo. Als je buitenlands bent, je hebt een Turks of Surinaams uiterlijk, je hebt een zwart jasje aan, je bent een 17-jarige jongen, dan hebben mensen al een bepaald idee over je. Maar als het een Jan Klaassen uit Voorschoten is, dan is het: eerst maar even kijken of hij wel wat fouts heeft gedaan. Zo is het, dat weet iedereen, toch?" (Bahara, 2013).

3.2.2 Mediarumoer

Enkele maanden na de vrijspraak van de agent die Rishi neerschoot, zond Omroep West een reportage uit waarin drie voormalige agenten uit de Schilderswijk (anoniem) een boekje open deden over het gebruik van buitenproportioneel geweld tegen met name jongens met Marokkaanse achtergrond door de politie van bureau De Heemstraat. Naar aanleiding hiervan constateerde de toenmalige Nationale Ombudsman Alex Brenninkmeijer dat de politie in Den Haag "ongemeen agressief is jegens mensen met een andere achtergrond dan de Nederlandse." In het algemeen heerste er volgens hem de idee van: "Iemand met een kleur daar kun je op los timmeren ... De politieke houding is: dat dat moet kunnen." ²⁴

Eind 2013 richtten bezorgde burgers het Actiecomité Herstel van Vertrouwen (voortaan AHV) op om de slechte relatie tussen de politie en vooral jonge bewoners van de Schilderswijk aan te kaarten. Sindsdien besteedden lokale en landelijke media regelmatig aandacht aan de verstoorde relatie tussen jongeren en de politie in de wijk. Zo vertelden vertegenwoordigers van het Actiecomité en enkele jongeren uit de wijk in januari 2014 tijdens een uitzending van Pauw en Witteman over het gebruik van buitensporig

geweld en onterechte aanhoudingen door de politie²⁵, en zond Omroep West eind maart 2014 een later bekroonde tv-documentaire uit over bureau De Heemstraat. In *Als iedereen verdachte is* legden politiemensen uit hoe zij vaak onder zware druk moesten werken in een lastige wijk, dat door de strenge aanpak de criminaliteit en overlast in de wijk de afgelopen jaren aantoonbaar waren afgenomen, terwijl twee wijkagenten benadrukten dat zij vooral wilden voorkomen dat jongeren verleid werden om het verkeerde pad op te gaan: “Ik wil niet dat die jongens strafbare feiten plegen, want die ouders krijgen daar problemen mee, zij krijgen er problemen mee ... ik wil wat verder kijken dan: ik jaag een boef en hij gaat de gevangenis in”, aldus wijkagent Mark. Daartegenover stonden de verhalen van (jonge) buurtbewoners over hun slechte ervaringen met de politie: “Ze hebben me de tyfus geslagen”; “Politie Heemstraat zijn geen mensen, zijn gewoon dieren die daar werken”; “Ze zijn in staat je te mishandelen... en het erge is dat ze daarmee wegkomen” (Omroep West, 2014, 29 maart).

Op verzoek van het toenmalig AHV deed de Ombudsman in 2014 onderzoek naar 48 door het AHV verzamelde klachten over buitensporig optreden van de politie van bureau de Heemstraat in de Schilderswijk. De resultaten werden gepresenteerd in het rapport *Contrasterende beelden* (Van Balen et al., 2014). Het onderzoek richtte zich met name op de bejegening van burgers, het vorderen van het ID-bewijs, geweldgebruik, klachtbehandeling en het opnemen van aangiften tegen politieambtenaren. Uit het verslag blijkt enige frustratie van de onderzoekers over het gebrek aan medewerking van de klagers, van wie het merendeel niet inging op de uitnodiging om met de onderzoekers in gesprek te gaan: “Het Actiecomité stelde dat aangiften tegen politieambtenaren structureel niet werden opgenomen door de politie. De ombudsman heeft daarom aangeboden deze aangiften in ontvangst te nemen ... Uiteindelijk heeft de ombudsman geen enkele aangifte ontvangen. ... Sleutelfiguren die het Actiecomité had aangedragen en met wie een afspraak was gemaakt, kwamen echter niet opdagen en reageerden niet op telefonisch ingesproken berichten” (Van Balen et al., 2014, p. 52). De conclusie luidde dat er geen sprake was van stelselmatig gebruik van te veel politiegeweld. Wel gaf de Ombudsman de politie een aantal aandachtspunten mee: meer transparantie en communicatie, en meer motivatie van ID-controles. Ook werd gesteld dat de politie haar ID-controles alleen behoorde toe te passen wanneer het noodzakelijk was voor de uitvoering van haar taken; de vele ID-controles werden namelijk door de jongeren als intimiderend en frustrerend ervaren.

In december 2014 werd het tweedelinge NPO-programma *Blauw en Bont* uitgezonden waarin de makers nauwgezet het verhaal van de 39-jarige Moustafa Sealiti reconstrueerden. Hij zou in 2011 door een motoragent van bureau De Heemstraat zijn mishandeld, met een gebroken pols en blijvend rugletsel als gevolg. Korpschef Michel de Roos ontkende deze aantijgingen, ook toen hij door de interviewer werd geconfronteerd met belastende beelden van bewakingscamera's van de bewuste dag die aanvankelijk leken te ontbreken, en met de getuigenverklaring van een passant die het verhaal van Sealiti ondersteunde (NPO, 2014, 20 december).²⁶

Bewoners spraken niet alleen verontwaardiging uit over buitensporig gewelddadig optreden van de politie, uit hun verhalen bleek ook onbegrip en ergernis over de regelmatige en huns inziens onnodige identiteitscontroles en het hoge aantal boetes dat bewoners werd opgelegd voor verkeersovertredingen of overtredingen van het samenscholingsverbod in de wijk.²⁷ In 2014 werden berichten over verschillende incidenten via Facebook en Twitter duizenden keren gedeeld, vaak vergezeld van verontwaardigde bijdragen. Het scenario was telkens hetzelfde: de politie houdt iemand aan, omstanders reageren verontwaardigd omdat het volgens hen zonder geldige reden of te hardhandig gebeurt, de politie roept versterking op en dwingt de omstanders afstand te houden of te vertrekken.²⁸

3.2.3 Mishandeling op de Hoefkade

Een van de meest besproken incidenten vond plaats in september 2014 op de Hoefkade. Tijdens een interventie van de politie bij een ruzie in supermarkt Tanger zien we op filmbeelden, gemaakt met een mobiele telefoon, een magere jongen (de 14-jarige Oubayda Jab Allah) op een afstandje staan toekijken, met zijn handen op de rug, wanneer een agent op hem toeloopt die hem direct hardhandig vastpakt, op de grond drukt en met een knie in de nek onder bedwang houdt. Verschillende omstanders komen op het tafereel af, eisen op boze toon dat de agent zijn knie weghaalt. Zij worden door andere agenten met de wapenstok op een afstand gehouden, sommigen slaan op mensen in, een van hen trekt zijn pistool en richt dat op de omstanders. Een oudere man met baard en djellaba die komt aanrennen (de vader van de jongen) wordt ook met de wapenstok geslagen. De jongen zal uiteindelijk geboeid worden afgevoerd en vijf uur in een politiecel doorbrengen. Hij kreeg een boete omdat hij zich niet had kunnen legitimeren.

Een grote rol in de verontwaardiging bij incidenten als deze is het verloop nadien: de reden van ingrijpen wordt niet gecommuniceerd of de officiële verklaring van de politie strookt niet met de beelden die intussen op internet circuleren. In het geval van het incident op de Hoefkade werd er bijvoorbeeld aanvankelijk door de politie gesteld dat het noodzakelijk was om geweld te gebruiken, omdat de slager met een slagersmes naar buiten zou zijn gekomen. Op de filmpjes bleek de slager inderdaad te zien, maar het genoemde mes was nergens te bekennen.²⁹ De politie zou dit deel van haar verklaring later ook intrekken. En ook de zaak tegen Oubayda zou uiteindelijk worden geseponeerd. Maar toen had het incident al voor veel opschudding gezorgd. De met mobieltjes gefilmde beelden werden niet alleen duizenden malen gedeeld op Facebook, ze haalden ook de redacties van programma's als *Hart van Nederland*, in *de Volkskrant* verscheen een reportage (Groen en Khader, 2013), en zelfs een journalist van de populaire Marokkaanse internetsite *nadorcity.com* kwam naar Nederland om betrokkenen te interviewen.³⁰

Vader en zoon deden beiden aangifte van mishandeling, de Marokkaanse ambassadeur diende een officiële aanklacht in tegen de Haagse politie. Toen begin juli 2015 het OM deze aangiften nog steeds niet in behandeling had genomen, verzochtte de advocaat van de familie:

Ik weet dat één van de agenten officieel is aangemerkt als verdachte, maar ook dat heb ik indirect moeten vernemen. Mijn cliënten voelen zich aan het lijntje gehouden en worden kennelijk niet serieus genomen. Ik heb uitdrukkelijk niet de media opgezocht en de zaak in alle rust met het Openbaar Ministerie willen bespreken. Die aanpak werkt kennelijk niet; mishandeling van een 14-jarige wordt gewoon in de doofpot gestopt (Botje, 2015).

Pas na de grote opschudding naar aanleiding van de dood van Mitch Henriquez kwam er weer schot in de zaak: vader trok zijn aanklacht tegen de politie in, de politie trok de aangifte tegen Oubayda in. Oubayda zelf hield wel vast aan zijn aanklacht wegens mishandeling door de politie.

In april 2015 nam de Haagse politie expliciet afstand van een intern blog³¹ waarin Gerard Bouman, korpschef van de Nationale Politie, zich ernstige zorgen maakte over een toenemende cultuur van discriminatie binnen de Nederlandse politie ten aanzien van collega's en burgers met

een moslimachtergrond.³² Dit wekte bij veel partijen in de stad verbazing. Op een serie kritische vragen van GroenLinks, De Haagse Stadspartij, PvdA en D66³³ antwoordde het Haagse College van B&W afhoudend: er zou in 2014 slechts sprake zijn “van een enkel signaal van discriminatie” en “niemand [werd] zonder directe aanleiding en alleen op basis van uiterlijk van straat ... geplukt.”³⁴

In zijn blog had Bouman de politieorganisatie het doembeeld van Ferguson voorgehouden, de Amerikaanse stad waar in augustus 2014 hevige rellen waren uitgebroken nadat een blanke politieagent de 18-jarige zwarte tiener Michael Brown had doodgeschoten. In Ferguson leek het erop dat een overwegend witte politie onnodig repressief optrad ten aanzien van de overwegend zwarte bevolking. Bouman schreef hoe hij ook binnen het Nederlandse politiekorps voorbeelden van discriminatie en islamofobie tegenkwam:

Kunt u zich voorstellen hoe het voelt als uw medesurveillant besluit een burger van de straat te plukken, omdat die moslim vast wel een bomgordel zal dragen? Een burger die alleen een koran en een gebedskleed bij zich blijkt te hebben en toch geboekt wordt als potentieel terrorist. Wat er dan door iemand heengaat die toegewijd politieman en moslim is?

Ook collega's met een moslimachtergrond zouden het zwaar te verduren hebben met opmerkingen over ‘die kutmoslims’ en “dat wij die moskeeën maar in de fik moeten steken, want dan is het probleem opgelost.” Bouman uitte de vrees voor een politie “die geen verbinding, maar repressie uitstraalt.” Minister van Veiligheid en Justitie Van der Steur (VVD) zegde toe om met de signalen aan de slag te gaan.³⁵

3.2.4 De fatale nekklem

Helaas werden deze goede voornemens snel ingehaald door de realiteit, toen op 29 juni 2015 de 42-jarige Arubaan Mitch Henriquez, bezoeker van een festival in het Haagse Zuiderpark, overleed na het gebruik van een zogenaamde nekklem tijdens zijn aanhouding door de politie. Volgens het eerste persbericht van het OM zou Henriquez onwel zijn geworden in het busje op weg naar het politiebureau waarop onmiddellijk medische hulp was ingeschakeld. Toen echter filmopnames van de aanhouding in het Zuiderpark op internet verschenen, moest het eerdere persbericht worden bijgesteld. Uit deze opnames bleek namelijk dat Henriquez, nadat hij gedurende en-

kele minuten door vijf agenten onder bedwang werd gehouden, ter plekke het bewustzijn had verloren, dat een van de agenten hem met klapjes op zijn wang probeerde bij te brengen terwijl een ander in zijn nek zocht naar een hartslag. Op de opnames zien en horen we hoe omstanders protesteren tegen de hardhandigheid van de agenten, en wanneer ze de man daarna omdraaien horen we twee vrouwen (tegen elkaar) in plat Hagenees constateren: “Nou, d’r zit inderdaad weinig leven meer in ... er zit geen leven meer in... voelen ze of-ie een hartslag heeft...”. Wanneer de agenten na enige minuten Henriquez richting de politiebuis slepen, roepen enkele mannen cynische opmerkingen naar de agenten: “Kijk wat jullie doen?... Je hebt hem dood gemaakt hè? Goed gedaan hoor, jongens!”³⁶

Op woensdag 1 juli kwam het OM met de uitslag van het forensisch onderzoek: Mitch Henriquez was overleden door zuurstoftekort, ‘zeer waarschijnlijk’ veroorzaakt door het optreden van de politie. De vijf betrokken agenten werden als verdachten aangemerkt van betrokkenheid bij het overlijden van Henriquez. Als reden van de aanhouding was aangevoerd dat Henriquez zou hebben geroepen dat hij een wapen bij zich had – hetgeen niet het geval bleek. In een interview in het *NRC Handelsblad* (Bos, 2015) stelt een ooggetuige dat zij het gezelschap van Mitch op het festival had ontmoet, en veel plezier met Mitch had gehad. Ze beschreef hem als ‘een enorme flirt’ die op een gegeven moment voor de lol naar de politie had geroepen dat zij dan wel een *rifle* hadden, maar hij had een *gun for fun*.³⁷ De agenten hadden deze grappenmakerij totaal verkeerd begrepen.

Intussen was de commotie rond de dood van de Arubaan groot. Ondanks het feit dat Henriquez woonachtig was op Aruba, zijn familie niet in de Schilderswijk woonde, en er bij zijn aanhouding geen agenten van de wijk waren betrokken, kwam deze commotie toch tot uitbarsting in gewelddadige rellen in de Schilderswijk die vier nachten aanhielden. In december 2015 zond Omroep West de documentaire ‘Een wijk om voor te vechten’ uit waaruit bleek hoe ook veel jonge bewoners mee hadden gewerkt om de relschoppers in toom te houden en op te komen voor de veiligheid en leefbaarheid van de wijk.³⁸

Tegelijkertijd vormde het niet meer te ontkennen feit dat Henriquez’ dood het directe gevolg was van gewelddadig politieoptreden een grote shock voor de autoriteiten. Alle betrokkenen waren hierdoor enorm aangeslagen. Had burgemeester Van Aartsen aanvankelijk nog categorisch ontkend dat er sprake was van racisme (“Racisme bestaat niet binnen

het Haagse korps en ook niet binnen de Nederlandse politie” (Stoker & Thijssen, 2015)), tijdens een spoeddebat van de gemeenteraad erkende hij dat er ook bij de Haagse politie, ‘zoals in iedere organisatie’, sprake was van racisme en discriminatie. Ook korpschef Paul van Musscher erkende nu dat discriminatie en etnisch profileren bij de Haagse eenheid voorkwam en aangepakt diende te worden (Visser, 2015). Burgemeester en politie kondigden een serie maatregelen aan (het zg. 35 puntenplan) om deze misstanden aan te pakken, waaronder - behalve veel al bestaande projecten zoals dialoog met bewoners, trainingen aan agenten in cultuursensitiviteit, en alertheid op discriminatie - ook meer terughoudendheid in ID-controles, streven naar grotere diversiteit binnen het politiekorps, en aanpassing van de klachtenprocedure.³⁹

In juni 2016 laaide landelijk de discussie over het optreden van de politie weer op nadat rapper Typhoon in Zwolle werd aangehouden en de betrokken agenten toegaven dat dit was gebeurd vanwege de voor hun ‘verdachte’ combinatie van leeftijd en huidskleur van de chauffeur en zijn dure auto. In dezelfde maand pleitte een meerderheid van de Haagse Gemeenteraad voor een proef met zogenaamde stopformulieren om beter zicht te krijgen op de redenen voor agenten om burgers staande te houden. De burgemeester legde de betreffende motie echter naast zich neer, tot groot ongenoegen van de Raad.⁴⁰

Op 19 september 2016 werd bekend gemaakt dat twee van de vijf agenten die verdacht werden van zware mishandeling met de dood tot gevolg, zullen worden vervolgd (Markus, 2016, 19 september). Zij kregen doodslag ten laste gelegd. Vanuit het tuchtrecht van de politie kregen zij de hoogste straf opgelegd, namelijk voorwaardelijk strafontslag. De andere drie agenten werden niet strafrechtelijk vervolgd. Enkele dagen voor deze beslissing verscheen een vernietigend rapport door twee politiewetenschappers die constateerden dat de agenten veel fouten hadden gemaakt ten tijde van de aanhouding. Hun oordeel luidde dat het geweldgebruik tegen Henriquez ‘disproportioneel, onmatig en ondeskundig’ was geweest. In het voorjaar van 2017 stelde een door de twee verdachte agenten opgeroepen forensisch arts in een second opinion dat Henriquez mogelijk niet door de worsteling met de politie om het leven was gekomen, maar door een hartritmestoornis. Om deze reden werd de rechtszaak met zeven maanden uitgesteld (Dirks & Stoker, 2017).

4. POLITIE EN JONGEREN: GEDEELDE BELANGEN?

In de volgende vijf hoofdstukken (H4 t/m H8) analyseren we de verschillende verhalen die jongeren ons vertelden over hun ervaringen met de politie. Gebruikmakend van de in paragraaf 2.5 uiteengezette methode van de narratieve analyse focussen we daarbij op de wijze waarop de diverse componenten van vertrouwen in de politie (gedeelde belangen, intenties en competenties, zie paragraaf 2.4) in de verhalen van de jongeren aan de orde kwamen.

In het huidige hoofdstuk (H4) belichten we op welke wijze in de verhalen wordt gerefereerd aan het al dan niet bestaan van *gedeelde belangen* van politie en jongeren, met name waar het gaat om veiligheid, misdaadbestrijding en steun aan slachtoffers van misdaad. De daaropvolgende hoofdstukken gaan over competenties. Jongeren zitten met name vol verhalen over *bejegening* (H5), *rechtmatigheid en rechtvaardigheid* (H6) en *discriminatie* (H7) door de politie, waarbij er vaak zulke directe koppelingen werden gemaakt met *intenties* dat het weinig zinvol bleek om verhalen hierover apart te behandelen. In elk van deze hoofdstukken beginnen we met de meest dominante verhaalpatronen, die vaak uitermate kritisch zijn over de politie, en sluiten we af met de meer marginale verhalen, de tegengeluiden, die kanttekeningen plaatsen bij dit dominante narratief. Tenslotte was er een thema dat in de verhalen van veel jongeren terugkwam waaraan in de theorieën over vertrouwen van burgers in de politie weinig aandacht wordt besteed, namelijk het thema van macht en verzet (H8).

4.1 Verhalen en hun betekenis

In de 49 interviews en de twee focusgroep gesprekken met zeven jongeren werden in totaal 180 verhalen verteld, 125 door mannelijke en 55 door vrouwelijke respondenten. Omdat ons onderzoek gericht is op verhalen is de inbreng van de jongeren niet gelijk verdeeld; sommige jongeren bleken geboren verhalenvertellers, anderen niet. Niet elk verhaal had betrekking op de eigen ervaring van de respondent, regelmatig werd er verteld over een ervaring van een broer of een vriend, of over via de (sociale) media bekende gebeurtenissen. Verhalen spelen in elk geval een belangrijke rol in de beeldvorming van jongeren van de politie.

Zoals een van de sleutelfiguren, Jamal, opmerkte: “De jongeren vertellen verhalen, het zijn net mensen. En de politie ook.” Ook jongerenwerker Joyce weet:

Als er weer iets is gebeurd, dan houden ze [de jongeren in het buurt-huis] er niet over op. ... Ik weet niet of je het verhaal hebt gehoord van de man die in elkaar is geslagen door de politie omdat hij doof is. Ze kwamen zijn zoon ophalen. Als ze dat ergens opvangen en niet het hele verhaal horen, dan is het hier: heb je het gehoord, meester? Heb je het gehoord, juffrouw? (Joyce)

De aldus ontstane beeldvorming heeft invloed op de wijze waarop jongeren op de politie reageren:

Het zullen misschien niet heel veel jongeren zijn, maar ze zijn er wel en die vertellen hun verhaal rond. En aan de hand van die verhalen gaan de anderen meedoen. (Aicha)

Want kijk, de jongens vertellen elkaar de verhalen en dan de volgende keer dat de vrienden worden aangesproken op iets kleins, zitten ze al met opgekropte gevoelens en gaan met een gekleurd beeld dat gesprek aan met die agenten. (Fouad)

De politie vooral op de Heemstraat zelf, want die verhalen die je hoort, wat ze met mensen doen en hoe ze qua voornamelijk fysiek geweld optreden. Ik zou niet als eerste naar hun stappen als er iets zou gebeuren. (Samir)

De 180 verhalen staan dan ook niet voor 180 afzonderlijke ervaringen of gebeurtenissen. In diverse verhalen komt dezelfde gebeurtenis terug, in soms behoorlijk uiteenlopende versies. Regelmatig worden verhalen verteld over gebeurtenissen waar men via sociale media getuige van was:

Ik zie het aan filmpjes die ik op Facebook voorbij zie komen. Hoe agenten jongeren slaan. Soms mogen ze slaan als je niet meewerkt. Je moet meewerken, maar soms wordt iemand geslagen terwijl hij vastzit. Hij kan geen kant op en kan zichzelf niet verdedigen. Je hebt het recht om jezelf te verdedigen. Als iemand zichzelf niet kan verdedigen en een agent gaat alsnog slaan, dan vind ik dat gewoon laf. Dat gaat te ver. Daar zijn wij als bewoners allemaal kwaad om. (Samia)

Met name de in hoofdstuk 3 beschreven, en door de media uitgebreid belichte incidenten in Den Haag, zoals de dood van Rishi op station Hollands Spoor, de gewelddadige aanhouding van Oubayda op de Hoefkade of de voor Mitch Henriquez fatale nekkel, zitten bij veel respondenten goed in het geheugen. Door de interviews heen wordt 83 keer verwezen naar een van deze incidenten. Hiervan vormen zij 27 keer onderdeel van een compleet narratief (dus een verhaal met oriëntatie, complicatie en uitkomst), waarbij ze ofwel het hoofdverhaal vormen, of deel zijn van de moraal of coda van het eigen ervaringsverhaal. Meestal wordt naar deze mediaverhalen verwezen als extra bewijs dat de politie zich vaak schuldig maakt aan buitenproportioneel gebruik van geweld.

Louelle heeft weinig persoonlijke negatieve ervaringen met de politie, voorafgaand aan onderstaand fragment heeft ze zelfs een positieve ervaring gedeeld. Maar vanwege berichten op (sociale) media is haar mening toch niet enkel positief:

Ik had wel zoiets van oké, ze willen weten wie het heeft gedaan. Dus ze doen een onderzoek om te kijken wie het gedaan heeft. Daar voelde ik me wel veilig bij.

I: Heb je het gevoel dat de politie haar werk doet in de Schilderswijk?

Soms heb ik dat wel, soms ook weer niet. Soms heb ik het idee dat ze gewoon misbruik maken van hun macht.

I: Waarom denk je dat?

Nou zoals je ook wel heb gehoord van die Arubaanse man Mitch in het Zuiderpark. Eerlijk, dat had niet zo moeten gaan. Op zulke momenten denk ik wel dat ze misbruik maken van hun macht. Een paar maanden geleden werd ook een jongetje hardhandig aangepakt bij de Hoefkade. Ik weet niet wat hij heeft gedaan, [maar] het hoort niet zo. Je kan hem ook gewoon arresteren, het hoeft niet met geweld. Met zijn vijven op een jongen van 14, dat hoeft niet.

I: Ja, dat waren ook dingen die rondgingen op social media...

En ook dat een oud-agent van politiebureau Heemstraat vertelde wat de politie deed met jongeren. Die had onherkenbaar een heel verhaal verteld ... wat poli-

tieagenten van daar doen met allochtonen wanneer ze die aanhouden. Dat ze die heel slecht behandelen. (Louelle)

En soms krijgt een persoonlijke aanvaring met de politie daardoor een extra dreigende lading. Voor Sue bijvoorbeeld, gearresteerd wegens een ernstig vergrijp, maar uiteindelijk onschuldig bevonden, zijn de twee incidenten met dodelijke afloop extra bewijs dat de politie te hardhandig optreedt:

Dan zit je de hele dag op een kale cel. Je mag een uurtje naar buiten. Ik mocht twee uurtjes naar buiten omdat ik zwanger was. En je krijgt eten daar, dat kreeg ik gewoon niet naar binnen. Op een gegeven moment kwam er elke dag een gynaecoloog langs van het ziekenhuis die elke dag mijn bloed moest testen en elke dag moest kijken...

I: Hoe ver was je?

Ik was tweeënhalve maand. Die [gynaecoloog] kwam elke dag langs omdat ik juist voor die drie maanden zat en toen heb ik een miskraam gehad toen ik hoorde wat de eis zou zijn.

I: Wat was de eis?

Acht jaar. Toen ben ik flauwgevallen in de rechtszaal en toen werd ik wakker en was ik in het ziekenhuis. Dat zijn wel dingen waardoor ik denk: als jullie je werk gewoon goed hadden gedaan, dan had ik dit allemaal niet hoeven doorstaan. Dat zijn toch dingen waardoor ik best wel boos kan worden op de politie. En ook als je kijkt naar dat verhaal met Rishi en wat er nu weer is gebeurd met Mitch. Mitch die doodgeslagen wordt en je ziet dat die jongen al geen leven meer in zijn lijf heeft. En toch maar doorgaan. Dan denk ik: tot hoe ver gaan jullie? (Sue)

Relatief vaak wordt het verhaal van de aanhouding van de 14-jarige Oubayda aangehaald. Vooral de hardhandige aanpak van zijn oude vader is voor deze jongeren een illustratie van willekeurig en buitensporig gewelddadig optreden van de politie. Zoals Farid het verwoordt:

Wat ik het ergste vond ... , kijk, dat die jongen werd aangehouden, goed. De manier waarop het is gegaan vind ik minder goed. Maar dat omstanders, de mannen van de slagerij, dat de vader ... Dan denk ik: kom op. Jullie hebben die jongen aangehouden, dat is begrijpelijk. Dan ga je de situatie niet verergeren. (Farid)

En Atilla:

We zijn mensen en dan hoor je menselijk om te gaan met elkaar. Je kunt iemand wel meenemen, maar je hoeft niet je knie op zijn hoofd te zetten of een trap te verkopen. Je kunt hem misschien hard vastpakken, maar dat betekent niet dat je hem hoeft te trappen. (Atilla)

Maar er zijn ook tegengeluiden tegen dit dominante verhaal, van respondenten die naar deze zelfde incidenten verwijzen om een tegenovergestelde mening te staven: de fatale afloop wordt niet goedgekeurd, maar de slachtoffers hebben het ingrijpen van de politie wel te wijten aan hun eigen (verdachte) gedrag. Zoals Wasim vertelt:

In het geval van Mitch, hij had een pilletje genomen of zo, en begon de hele tijd te roepen: "ik heb een wapen, ik ga schieten." Ja, wat ga je dan doen? De politie negeren? Je loopt weg en daarna schiet hij misschien? En dan zeggen ze, ja de politie heeft niet goed gehandeld, als ze hem dan oppakken. Kijk de manier waarop ze hem oppakken, met zes mensen, was misschien overdreven. Maar ja, hoe groot is de kans dat je dood gaat daar? Denken ze ook van we pakken hem extra hard aan. Achteraf gezien, ja tuurlijk die Rishi en Mitch hadden niet dood hoeven. Maar ja, dat weet je pas achteraf. En dan kan iedereen mooi praten van "ja ze hadden niet zo moeten reageren." Die familie van Rishi ging ook naar de rechter om die agent vervolgd te krijgen, maar ja als je zulke domme dingen doet is het je eigen schuld. (Wasim)

We analyseren in dit rapport de verhalen van jongeren niet om te reconstrueren wat er zich nu werkelijk afspeelt in hun ontmoetingen met de politie. Daarvoor zijn andere onderzoeksmethoden geëigend, zoals langdurige participerende observatie. Zoals we in hoofdstuk 2 al aangaven: door de verhalen van jongeren in de Schilderswijk serieus te nemen, willen we meer inzicht krijgen in de wijze waarop jongeren hun ervaringen, en de relatie met de dingen en mensen om hen heen betekenis geven.

Daarbij is het belangrijk ons te realiseren dat wanneer mensen verhalen vertellen, we dat onvermijdelijk doen vanuit ons eigen perspectief. Als verteller presenteren we onszelf aan de ander zoals we het liefst door die ander gekend en gezien willen worden. Dat geldt ook voor de door ons geïnterviewde jongeren. Alle interviewers waren vanuit hun ervaring als onderzoeker of hun opleiding tot maatschappelijk werker in staat om het gesprek te voeren vanuit een empathische houding, het was de bedoeling dat jongeren de ruimte kregen om hun verhaal te doen. De helft van de interviews werd afgenomen door jonge middenklasse, Nederlandse vrouwen die als onderzoekers al vertrouwd waren met de problematiek van jongeren in achterstandswijken en hun relatie met de politie. De andere helft werd afgenomen door vrouwelijke studenten Maatschappelijk Werk en Dienstverlening met een migrantenachtergrond.

We hebben niet de indruk dat er significante verschillen bestaan tussen de verhalen die aan de verschillende interviewsters zijn verteld. In de meeste gesprekken leken de respondenten hun gesprekspartner voldoende te vertrouwen om in alle openheid over hun ervaringen te spreken. Desalniettemin maakt het verschil wie de gesprekspartner is (afgezien van andere factoren als tijdstip en setting van het interview) in de wijze waarop een respondent zijn of haar verhaal vertelt en in het zelfbeeld dat daarin naar voren wordt gebracht. Dit wordt duidelijk wanneer we Kevin twee keer horen vertellen over dezelfde gebeurtenis.

Het eerste verhaal is het verhaal zoals Kevin het vertelde tijdens het interview met een van de onderzoekers:

Ik liep op een terrein in de wijk waar ze aan het bouwen waren. Ik was een beetje aangeschoten, samen met een vriend van mij. Op een gegeven moment kwam de politie. Ik werd aangehouden. Ik zei tegen de agent dat ik rustig zou meewerken en deed mijn handen al bij elkaar voor de boeien, want ik had helemaal geen zin in gezeik. Vervolgens werd ik geboeid en zo hard meegesleurd dat ik er wat van zei. Toen werd ik op de grond gesmeten waardoor ik op mijn gezicht viel. Vervolgens ben ik in de bus terechtgekomen. Ik heb eerst gevraagd waarom het op deze manier moest, met mijn hele gezicht kapot. Toen kreeg ik paar grote muilen en op een gegeven moment heb ik mijn kans afgewacht en heb ik die agent een kopstoot gegeven. (Kevin)

Maar in een groeps gesprek waar behalve dezelfde onderzoeker ook twee andere jongeren aanwezig zijn, lardeert hij zijn verhaal met meer details waardoor hij een heel wat minder ‘braaf’ beeld van zichzelf presenteert:

Ik was dronken, we waren gewoon een beetje rotzooi aan het trappen, we gingen gewoon over het bouwterrein lopen. Toen kwam er een politiebusje aan. We probeerden ze te ontlopen. Uiteindelijk hebben ze mij gevonden met een hond. Ik liep gewoon rustig mee en ik zei ook tegen ze dat ik mee zou werken. Ik deed zelf mijn handen op m'n rug. Toen ze me geboeid hadden, gooiden ze me meteen op de grond. Dat was echt nergens voor nodig. Ik schraapte met m'n gezicht over de grond. Toen begon ik te schreeuwen en traptten ze me in m'n ribben. Toen ben ik in het politiebusje echt helemaal doorgeflipt. Ik ging schreeuwen en spuugde op de agent. Hij sloeg me keihard in m'n gezicht. Daarna heb ik net zo lang mijn kans afgewacht tot ik hem terug kon pakken. Toen hij even niet keek heb ik hem een kopstoot gegeven. Ik heb op het bureau een nacht in de cel gezeten daarna. Ik draaide echt helemaal door en zei tegen ze: Dit is zeker dezelfde agent of een vriendje van de agent die Rishi heeft doodgeschoten. (Kevin)

In de analyse van de verhalen die jongeren vertellen, dienen we ons dus niet alleen rekenschap te geven van wat er *wel*, maar ook van wat er *niet* of slechts *terloops* wordt verteld. Wat in het ene verhaal iets onschuldigs is ('ik was een beetje aangeschoten' en 'we liepen') wordt in het andere verhaal een eufemisme voor dronkenschap en 'rotzooi trappen'. Wat in het ene verhaal als redelijk gedrag wordt gepresenteerd ('dat ik er wat van zei' of 'ik heb eerst gevraagd'), wordt in het andere verhaal heel wat heftiger: 'toen begon ik te schreeuwen' en 'ben ik echt helemaal doorgeflipt'.

4.2 Veiligheid

Burgers stellen vertrouwen in de politie wanneer ze ervan uitgaan dat de politie dezelfde belangen heeft, dat de politie hun bondgenoot is waar het gaat om de handhaving van de publieke orde, het bewaken van de veiligheid van burgers, het voorkomen en bestrijden van criminaliteit en het bijstaan van slachtoffers van overtredingen of misdaden (zie par. 2.4.1). Over het belang van het bewaken van de publieke orde wordt door geen enkele jongere gesproken, ook de andere thema's rond gedeelde belangen komen relatief

weinig aan de orde. De verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat in reguliere onderzoeken naar het vertrouwen van burgers in de politie er bij burgers meestal wordt gedacht aan (en de respondenten zich verplaatsen in) de positie van (potentieel) *slachtoffer* (van bijvoorbeeld criminaliteit, ordeverstoringen of onveiligheid op straat) of van mogelijke *samenwerkingspartner* van de politie. Maar in ongeveer twee derde van de 180 verhalen van onze respondenten worden jongeren (de verteller zelf, of de persoon over wie het verhaal verteld wordt) door de politie aangesproken (volgens hen zelf vaak ten onrechte) als vermoedelijke *dader*. En in die rol staan de belangen van jongeren en politie tegenover elkaar: het is immers vanzelfsprekend niet in het belang van de jongere om als verdachte te worden benaderd.

In de (weinig) verhalen waarin de veiligheid van de hoofdpersoon wel in het geding is, is het meestal om aan te geven dat de politie de belangen van burgers onvoldoende behartigt. In het volgende verhaal bijvoorbeeld komt de politie niet op voor de veiligheid van bewoners:

Laatst heb ik iets meegemaakt wat ik heel erg vond. Ik liep 's nachts op straat en bij ons in de straat heb je een Nederlandse meneer, een bejaarde van 80 jaar, die daar altijd met zijn hond langsloopt. Iedereen kent hem, want hij is de enige Nederlander die daar nog op straat loopt. Iedereen weet ook hoe hij heet. Bij mij in de buurt heb je een hoek waar heel veel jongeren hangen voor de snackbar. Die veroorzaken enorm veel geluidsoverlast. Ik heb er een keer iets van gezegd tegen de politie, maar de politie zei: dat is geluidsoverlast, daar doen we niets aan... Toen die meneer daar langsliep, hebben ze hem getrapt, ze hebben hem uitgescholden, ze hebben hem uitgelachen en ze gooiden vloeistof op hem. ... Omdat het een Nederlander is. Dat is de enige reden denk ik. Als een Turkse man daar langs zou lopen, zouden ze dat niet doen. (Ercan)

Ercans relaas begint met de narratieve *oriëntatie*: hij loopt 's nachts in zijn eigen straat waar een groep jongeren zich zoals gewoonlijk luidruchtig ophoudt en waar een oude Nederlandse meneer, eveneens zoals gewoonlijk, zijn hond uitlaat. De reden waarom hij dit verhaal vertelt (de *complicatie*) is dat hij ziet hoe de oude meneer door deze jongeren wordt mishandeld. Aan het begin van het verhaal kondigt hij zijn *evaluatie* van deze gebeurtenis al aan: hij maakte iets mee wat hij 'heel erg' vond. Hoe erg het was wordt onderstreept door de telkens terugkerende frase 'ze hebben hem' in de beschrijving van de mishandeling. De *uitkomst* van dit verhaal is triest: er is geen held

die de oude meneer te hulp schiet. De politie, die de veiligheid van de oude meneer zou moeten garanderen, is nergens te bekennen, en Ercan zelf treedt evenmin op als redder in de nood (pas later in het interview vertelt hij dat hij wel de politie belde, die wel kwam maar niets deed, zie par. 4.4). De *coda* geeft aan het verhaal nog een extra dimensie: de mishandeling is ingegeven door vijandigheid van de jongeren ten aanzien van Nederlanders.

In dit verhaal figureren Turks-Nederlandse jongeren als *daders* met een bejaarde Nederlandse man als hun *slachtoffer*. De verteller is getuige van deze misdaad en van een falende, want afwezige politie, terwijl, zoals een andere respondent het verwoordt: “De burgers betalen jou om ervoor te zorgen dat het veilig is” (Matthew). Om deze reden had ook Lavani vroeger weinig vertrouwen in de politie:

Toen ik alleen met mijn moeder woonde, hadden we een hele vervelende buurman, een Antilliaanse man. Hij viel ons steeds lastig. Als je naar buiten liep ... kwam hij met je mee naar beneden. Ik fietste wel eens naar school en dan moest ik mijn fiets uit de kelder halen. En dan hoorde ik hem weer komen... in de kelder, je weet hoe eng dat is. Ook elke keer in de avond: als we thuiskomen in de auto, zag je hem al gluren uit zijn raam. Dag in, dag uit. ... Een keer toen mijn moeder naar haar werk ging, stond hij gewoon naakt voor de deur. Mijn moeder werd toen zo kwaad dat ze zijn deur heeft ingetrapt. Het was een deur met glazen dingetjes. Toen schrok hij, is hij weggerend naar binnen. Politie en ambulance zijn toen gekomen. Maar ze hebben niks gedaan.

We hebben daarvoor en daarna ook veel aangifte gedaan, maar ze hebben er nooit wat mee gedaan. Ze zeiden: pas als hij jou fysiek aanraakt, kunnen wij wat doen. Dus al die jaren die stress die het mijn moeder en mij heeft opgeleverd, daar moesten we gewoon mee leven. Dus toen had ik een heel negatief beeld van de politie, van: hoe ver moet het gaan voordat ze actie ondernemen?

I: Heb je in al die jaren zelf een gesprek gevoerd met de politie?

Nou, we zijn wel vaak naar het politiebureau gegaan en dan die mevrouw achter de balie de situatie uitgelegd, keer op keer. En dan luisteren ze wel, en: we noteren het en het dossier stapelt op, we zullen het erbij zetten. Ja, en vervolgens gebeurt het weer. Dan kan je blijven herhalen, maar er verandert niks. Dus we hebben het gewoon laten gaan. (Lavani)

Dit verhaal speelt zich qua *oriëntatie* af in de thuissituatie van een moeder en dochter, die (*complicatie*) regelmatig lastig worden gevallen door hun Antilleanse buurman. De hierdoor ontstane gevoelens van onveiligheid leveren veel stress op. Ook in dit verhaal schiet de politie te kort. Tussen de regels door horen we van allerlei handelingen van de politie, zoals luisteren naar de klachten, het dossier bijhouden en komen wanneer moeder uit woede de deur van de buurman intrapt. Maar voor de verteller komt dat neer op ‘niets’ doen, ‘actie ondernemen’ betekent hier dat de politie zorgt dat de thuissituatie van moeder en dochter weer een veilige wordt, en dat doet ze niet. De *uitkomst* van het verhaal is dat het probleem niet wordt opgelost, en dat de verteller ‘een heel negatief beeld van de politie’ ontwikkelde (*evaluatie*). De moraal of *coda* van dit verhaal: met de onveiligheid van een lastige buurman moet je leven, want de politie doet er niets aan.

Alessia maakte iets vergelijkbaars mee:

Het was Oud en Nieuw. Dan heb je die hangjongeren die gaan vuurwerk op je gooien. Ik herinner me nog dat ik tegen de wijkagent zei: ze gooien vuurwerk op mij. Hij ging gewoon lachen. Dan denk ik van: nou, daar heb ik ook niks aan.

4.3 Misdadbestrijding

Een gevoel van onveiligheid gaat meestal gepaard met de constatering dat de politie niet effectief is in de aanpak van criminaliteit. Zo constateert Wesley:

Als ik op een mooie zomerdag op straat loop, kan ik zo jongens aanwijzen die een wapen bij zich hebben. Als ze het niet bij zich hebben, ligt het in de auto die verderop staat. Dat weet ik gewoon. Dan vraag ik me af waarom ze er niet actief wat aan doen. Ze werken niet proactief, op basis van meldingen. Vroeger hadden ze preventief fouilleren, dat vond ik wel goed. Dan gebeuren er minder erge dingen. (Wesley)

Maar dergelijke oordelen hebben eerder betrekking op een competentie, die van effectiviteit in het voorkomen en bestrijden van misdaad, dan op de aanname dat de politie het belang van burgers in misdadbestrijding niet zou delen. Geen van de jongeren deed uitspraken of vertelde verhalen waarin betwijfeld werd dat de politie groot belang hechtte aan het

doel van misdaadbestrijding. Hooguit kwam dit wel eens, maar dan meer impliciet, naar voren in verhalen waarin de politie niet bereid leek om een aangifte van een misdaad (snel) te verwerken, zoals in onderstaand antwoord van Nordin op de vraag of hij de politie zou bellen als hem iets was overkomen:

Ik zou de politie wel bellen, maar ik zou alleen de Heemstraat bellen. Ik bel bureau Hoefkade op en ik zeg: “Mijn scooter is gestolen, ik wil graag aangifte doen.” Toen zei hij: “Oké, dat kan, maar dan moet je eerst een afspraak maken.” Ik dacht: een afspraak? Het is komen, tekenen en boem je bent weg. Het is misschien vijf minuten werk. “Ja, maar tegenwoordig werken wij met afspraken dus je moet eerst een afspraak maken en dan kun je aangifte doen”. Ik zei: “Oké, maak morgen maar een afspraak.” Toen zeiden ze: “Nee, morgen kan niet, dan is het te druk. Pas over drie dagen”. Ik zei: “Over drie dagen? Dat is toch te lang? Stel dat er iets gebeurt met mijn scooter of ze doen iets op mijn kenteken, dan is alles op mijn naam.” “Ja, ja, het is niet anders. Sorry, meneer. Fijne dag nog.” Toen ben ik naar de Heemstraat gefietst en heb ik meteen aangifte kunnen doen. Binnen tien minuten was ik weer buiten. (Nordin)

Maar ook dergelijke verhalen hebben wat ons betreft vooral betrekking op competenties, in het verhaal van Nordin competenties op het terrein van bejegening, meer specifiek, van responsiviteit (zie verder par. 5.3).

4.4 Ondersteuning van slachtoffers van criminaliteit

De geïnterviewde jongeren positioneren zich in de verhalen bij benadering vier keer zo vaak in de rol van (potentiële) dader als in die van slachtoffer. Meisjes positioneren zich in hun verhalen ongeveer twee keer zo vaak als slachtoffer dan jongens.⁴¹

In die rol van slachtoffer oordelen jongeren in het overgrote deel van de verhalen negatief over een van de componenten van vertrouwen, vooral op competenties en belangen. In onderstaand fragment van Ercan waarin hij refereert naar de mishandeling van de oude man (zie paragraaf 4.2) komen beide terug; de politie helpt het slachtoffer niet als dat nodig is (want komt na tien minuten en doet dan niets) en de politie is niet competent in het effectief opsporen van de daders van de mishandeling:

Ik zou graag willen zien dat er meer wordt ingegrepen. Bijvoorbeeld het incident dat pas geleden is gebeurd toen die man werd getrap. Wat deed ik? Ik belde meteen de politie op. Die kwam na tien minuten met een hele groep. Ik zei: “Ze staan daar.” Ze zeiden: “Ze zijn daar weg.” Ik zeg: “De jongens die daar ...”, “Ja, weten we niet.” Ik zeg: “Hoe bedoel je, weten we niet? Ik loop daar altijd rond en ze staan altijd daar. En die wijkagent dan? Kent de wijkagent ze?” “We weten niet wie die jongens zijn.” Ik zei: “Het zijn altijd dezelfde jongens die daar staan. Altijd dezelfde jongens. Als jij een week lang daar met een auto staat en daar even filmt, heb je genoeg bewijs om die jongens op te pakken.”(Ercan)

En Gabir geeft in onderstaand fragment expliciet aan dat hij het gevoel heeft dat de politie er niet is als je ze nodig hebt:

I: En als je nu jouw vertrouwen zou moeten beschrijven?

Vrij weinig. Gisteren had ik ze nodig. Toen had ik een ongeluk gemaakt met de scooter. Er was een klein conflict tussen mij en de eigenaar van de auto tegen wie ik was opgeknald. Maar het duurde zeker anderhalf uur voordat ze er waren. Anderhalf uur zat ik daar te wachten.

I: Waar was dat?

Dat was een doodlopende weg ... naar Rotterdam toe. Dus we zaten te toeren, we zaten op de scooter. Hij kwam inhalen en hij raakte mij. Dus wij stoppen. We hadden een conflict dus ik denk: we gaan dit nooit oplossen, geen schade-formulier. Ik bel de politie. Ja, ze komen eraan. Zit ik anderhalf uur lang op het gras te wachten, kijken of ze komen. Zien we ze uiteindelijk rustig aan komen rijden alsof er niks aan de hand is. Stoppen.

I: En toen?

Toen ja, “we hebben het druk” en dit en dat. Dus ik denk: oké, nu heb ik ze nodig, dus kan ik niets zeggen. Dus toen deed ik mee en deed ik wat ze zeiden.

I: En heb je iets van: ze kwamen gelukkig wel? Of heb je iets van: dit is echt ...?

Ik denk: als ik iemand anders zou bellen om te zeggen: breng eens even een schadeformulier dat hij eerder zou komen dan de politie. Wanneer ze je nodig hebt, dan doen ze niet snel. Misschien hebben ze wel meer dingen te doen, maar ik heb jullie nu nodig. (Gabir)

Hulp door de politie blijkt belangrijk in de verhalen van jongeren; van de 37 keren dat de verteller aangeeft dat iemand hulp van de politie nodig had, blijft deze hulp in 28 verhalen uit. Zoals aangegeven positioneren vrouwelijke respondenten zich relatief vaker in de rol van slachtoffer, in lijn daarmee vertellen zij ook vaker dan de mannelijke respondenten dat zij in die positie geen hulp kregen van de politie.

Slechts een enkele keer oordelen jongeren in de rol van slachtoffer positief over de ondersteuning door de politie:

Ik heb ze wel een aantal keren gebeld, maar dat was meer voor een dronken bestuurder in een auto die rare dingen deed. Dat kan een ongeluk veroorzaken en toen heb ik de politie gebeld. Toen er een auto in de fik stond met Nieuwjaar een aantal jaren terug, heb ik ze ook gebeld.

I: Ze kwamen ook?

Ja. Een keer werd er ingebroken bij mijn buurvrouw. Ik heb ze niet gebeld, maar ze waren er wel. Ik had op dat moment niets gehoord. Een paar weken terug werd er een paar straten verderop ingebroken. Toen kwamen ze vragen of ik iets had gehoord of gezien. (Atilla)

4.5 Tegengeluiden: de politie als bondgenoot

Tegenover Lavani's negatieve ervaring met vergeefse aangiftes tegen een lastige buurman heeft ze ook een verhaal met een goede afloop:

Toen had ik weer een hele lastige buurjongen. Dat ging voornamelijk over geluidsoverlast. Echt keihard. Ook in de nacht. Ik zag hem af en toe, en dan vroeg ik aan hem: "Kan het voortaan wat minder?" Toen zei hij ja. Maar het was alsof hij twee persoonlijkheden had, hij spoorde volgens mij niet helemaal. Want zodra hij thuis was en ik sprak hem aan, was hij helemaal van de wereld. Dan reageerde

hij gewoon niet. Hij bleef maar doorgaan. Ook daarover hebben we heel vaak aangifte gedaan. Toen kwamen ze wel elke keer naar ons huis. Want als ik belde, vroegen ze ook: “Moeten we nu komen?” En dan zei ik: “Ja, graag wel.” En dan kwamen ze ook en hebben ze met die jongen gesproken. Dan deed hij het weer eventjes zacht. Nou, volgende keer was het weer raak natuurlijk. Uiteindelijk, na al die aangiftes door ons, is hij wel opgepakt. Hij heeft medische hulp gekregen en die jongen is gewoon weer in orde. ... Volgens mij was hij ook heel erg verslaafd. Toen hij daar terug kwam wonen, zag hij er heel normaal uit. (Lavani)

In totaal geven jongeren vijf keer aan dat zij het gevoel hadden dat de politie bijdroeg aan een grotere veiligheid, en zeven keer dat zij de politie hulpvaardig vonden. Deze evaluaties komen vooral voor in de verhalen van vrouwelijke respondenten.

Zo geeft Alessia aan dat zij en haar moeder zich dankzij de politie veiliger voelden en werden gesteund wanneer ze dat nodig hadden:

Toen ik jong was zei mijn moeder ook dat ze steun had aan de politie. Als ze ruzie had met mijn stiefvader zorgde de politie dat hij weg bleef. Ik merkte ook dat mijn moeder zich veiliger voelde. Ik denk dat ik er daarom ook positief over denk. Af en toe kwam de wijkagent van: alles goed, dit en dat. Dus ik zag het als: Oh die geeft wel om ons, weet je. (Alessia)

En antwoordt Daniel op de vraag of de politie invloed heeft op de veiligheid van de wijk:

Jaa, tuurlijk. Weet je, het is niet alsof hier niets gebeurt. [Maar] vroeger was het wel wat erger dan nu, dus blijkbaar doen ze hun werk goed.

Maar zelfs degenen die deze positieve tegengeluiden laten horen, tonen zich zelden onverdeeld positief. Zo wordt Daniels opmerking dat de politie ‘blijkbaar’ ‘goed werk’ doet, onmiddellijk gevolgd door een voorbehoud: “alleen hoeven ze niet iedereen als crimineel te behandelen.”

5. BEJEGENING

Een Kaapverdiaanse vriend van me uit Rotterdam had wat issues met z'n vriendin en toen kwam hij bij mij in Den Haag slapen. Maar hij had gedronken en ik was gewoon sober. Maar hij heeft een auto van de zaak, dus gewoon een goede bak. En als je na het uitgaan Rotterdam uitrijdt is er standaard alcoholcontrole. Dus we stonden in de file voor de alcoholcontrole, netjes te wachten tot wij aan de beurt waren. We zagen die agenten al heen en weer en met die lichten op ons schijnen, maar we zochten er verder niets achter. Nou, toen wij aan de beurt waren viel het mijn vriend op dat er ineens overal politieagenten waren, maar echt overal om de auto heen en ze schenen met die lichten op de auto. Maar ja, wat kan je doen, helemaal niets, gewoon zitten afwachten wat er gaat gebeuren. Nou, oké, toen kwam er een vrouwelijke agent en moest ik blazen. Daarna liep ze weg en moest ik nog een keer blazen, maar dit keer bij een man. Nou anyways, op een gegeven moment moest ik mijn rijbewijs laten zien, daarmee liepen ze weg want er stonden ineens twee mannen. Nou, vervolgens vroegen ze of ik aan de zijkant wilde gaan staan. Mijn vriend vond het onzin en vroeg of er wat mis was. Een van die agenten antwoordde: "Niet zo bijdehand doen en gewoon meewerken." Mijn vriend keek me aan en zei: "What the fuck..."; en ik moest keihard lachen. Ik kreeg gewoon de slappe lach, ik kon die mensen echt niet serieus nemen. Nou oké, daarna vroegen ze naar de autopapieren, dus ik zei tegen hem: "Geef die papieren." Maar hij wilde het niet geven omdat hij zoiets had van: Waarom? Ik wil eerst weten waarom. En hij vroeg dat ook echt op een normale manier. Nou, ineens werd het heel grimmig en moesten we uitstappen en alles, en zeiden ze ineens: "Rustig blijven anders doen we de boeien om." En ik werd melig, echt niet normaal. Mijn vriend zei nog: "Ik ga nooit meer met jou naar Den Haag!" Ik had het niet meer, echt. Dus de auto werd helemaal onderzocht, maar echt alles hè, in de achterbak, onder de auto, noem maar op. (Fouad)

Dit is een verhaal van de 25-jarige hbo-student Fouad. De *oriëntatie* is dat Fouad en zijn vriend 'netjes wachten' op een standaard alcoholcontrole. De situatie wordt minder standaard wanneer ze 'ineens overal politieagenten' zien. Dat hier een *complicatie* begint wordt nog eens benadrukt door een herhaling: 'maar echt overal om de auto heen'. In eerste instantie reageren de twee hoofdpersonen gelaten: 'wat kan je doen... afwachten...'. De verteller werkt gehoorzaam mee aan twee blaastests, en overhandigt op verzoek zijn

rijbewijs. Maar wanneer de politie hun vervolgens vraagt de auto aan de kant te zetten, en zijn vriend wil weten waarom, begint de spanning op te lopen. De hoofdpersonen zijn verrast door de reprimande van de politieagent om 'niet te bijdehand doen en gewoon mee [te] werken', bij de verteller werkt het zelfs op de lachspieren. Wanneer zijn vriend opnieuw, en 'echt op een normale manier', om een toelichting vraagt wanneer hem om zijn autopapieren wordt gevraagd, verslechtert de sfeer tot 'heel grimmig', worden ze gesommeerd uit te stappen, en dreigt de agent hen in de handboeien te slaan wanneer ze niet 'rustig' blijven. Over de afloop (*uitkomst*) van deze staandehouding zegt het verhaal niets, maar de suggestie is dat de agenten niets vinden en de twee vrienden hun weg kunnen vervolgen. De *evaluatie* van het gebeuren is ambivalent. Aan de ene kant beoordeelt de verteller de situatie als 'grimmig'. Het frequent gebruik van het woordje 'ineens' markeert de momenten waarop de vrienden zich onverhoeds overvallen en geïntimideerd voelen. Aan de andere kant, terwijl zijn vriend op die onverwachte wendingen boos reageert ('What the fuck...') krijgt Fouad de slappe lach, waarmee hij non-verbaal commentaar levert op de absurditeit van de situatie ('ik kon het echt niet serieus nemen'). Dat zal door de betrokken agenten waarschijnlijk als onrespectvol zijn ervaren, maar de slappe lach kan mensen ook overkomen wanneer ze zich van de zenuwen geen houding weten te geven. Wat Fouad met zoveel woorden ook aangeeft: 'Ik had het niet meer, echt.' De les die zijn vriend uit het gebeuren leert (*zijn coda*) is dat hij nooit meer met Fouad in de auto naar Den Haag stapt.

Afgezien van het feit dat de agenten zich in dit verhaal met deze *zg. pretext stop*⁴² op de rand van rechtmatig handelen bevinden, mankeert er ook wel iets aan de manier waarop de vrienden worden aangesproken. Hoewel 'niet zo bijdehand doen' kennelijk een nogal vaak door agenten gebezigde uitdrukking is, is het toch een ongepaste manier om burgers aan te spreken. Immers, de enige soort situaties waarin het gepast of correct is om tegen iemand te zeggen dat hij of zij niet zo 'bijdehand' moet doen, is wanneer een volwassene (een (groot)ouder of leerkracht) een kind tot de orde roept wanneer dat kind probeert hem of haar te slim af te zijn (brutaal of wijsneuzerig te zijn). De ouder of leerkracht geeft dan te kennen dat ze nu even geen zin (meer) heeft in grapjes of onderhandelen, maar simpelweg gehoorzaamheid verwacht. Of, zoals de agent het in dit verhaal eufemistisch formuleert: 'gewoon meewerken.' Maar de gezagsverhouding tussen politieagent en een burger is niet dezelfde als die tussen een (groot)ouder en een kind. Als ver-

tegenwoordigers van een democratische overheid verwachten burgers van politiemedewerkers dat ze hen als volwassenen behandelen: dus beleefd zijn, duidelijk communiceren en (redelijke) vragen van burgers serieus nemen. In het verhaal weigeren de agenten echter om uit leggen waarom de twee vrienden aan meer dan de standaard alcoholcontrole worden onderworpen, en wordt er zelfs bedreigd met handboeien.

In dit hoofdstuk zoomen we in op competenties op het gebied van bejegening. Een bejegening die het vertrouwen van burgers in de politie vergroot kenmerkt zich door: a. het innemen van een correcte, beleefde houding; b. duidelijk communiceren, eerlijk en transparant zijn; en c. zich responsief opstellen: de burger serieus nemen, bereikbaar en benaderbaar zijn (zie par. 2.4.3). Incorrecte bejegening door de politie is voor de door ons geïnterviewde jongeren een belangrijke steen des aanstoets. In veel verhalen neemt de politie een onvriendelijke of arrogante houding aan (par. 5.1), is er sprake van onduidelijke communicatie (par 5.2) en/of zijn agenten weinig responsief (par. 5.3).

5.1 Houding

Tegenover de bibliotheek in Transvaal heb je een KFC. Daar heb je een trap van een portiek zonder deur die leidt naar twee of drie woningen. Daar zat ik te wachten omdat een vriend van me even naar de wc ging bij de KFC. Daar kun je gratis naar de wc. “Ik ga even naar de wc.” “Ja, ga maar naar de wc, ik wacht wel hier.” Dus ik wacht daar en komt er een politieagent om de hoek fietsen daar. Die ziet mij daar zitten. Ik zie hem ook en ik dacht op de een of andere manier: hij fietst deze kant op en gaat misschien vragen stellen. Superirritant. Die gedachte was ook gerechtvaardigd. Hij kwam ook mijn kant op fietsen. Ik stond meteen op, want ik dacht: hij gaat mij aanspreken op basis van het zitten op die trap. Dat is hangen, dat mag niet. Hij [de politieagent] keert zijn fiets daar en vraagt: “Woon jij hier?” Ik zeg: “Meneer, nee, ik woon hier niet.” Hij zegt: “Oké, mag ik je identiteitskaart?” Ik zei: “Mag ik vragen waarom?” Dat vond hij al iets te ver gaan, toen ik dat zei, want hij keek mij toen heel geïrriteerd aan. Hij had zo’n zonnebril op waarbij je zijn ogen niet kon zien, maar ik merkte wel dat hij geïrriteerd was aan zijn gezichtstrekken. Hij had ook een boos uiterlijk. Sommige agenten hebben een vriendelijk uiterlijk, maar deze had echt een boos uiterlijk. Toen ik hem vroeg: mag ik vragen waarom? zei hij: “Gewoon, voor mijn aantekeningen.” Ik zei: “Voor je aantekeningen?” Toen

gaf ik hem gewoon mijn ID-kaart. Ik heb hem altijd bij me, want zulke dingen gebeuren en ik wil problemen vermijden. Hij keek me ook geschift aan dus ik dacht bij mezelf: ik wil geen problemen, ik geef gewoon mijn ID-kaart. Ik was op dat moment geen gevaarlijk persoon, ik vond de politieagent een gevaarlijker persoon. Niet dat hij mij beschermde, maar dat ik juist beschermd moest worden tegen een politieagent.

I: Je voelde je eigenlijk onveilig.

Ik voelde me zeker onveilig op dat moment. Zeker. Op een gegeven moment kan hij gewoon zijn zwarte knuppeltje pakken en tekeer gaan. Ik geef gewoon mijn ID-kaart. Toen was hij gegevens in zo'n notitieboekje aan het noteren. Toen vroeg ik hem: "Meneer, waarom bent u die gegevens aan het noteren?" Toen zei hij weer: "Gewoon, voor mijn aantekeningen." Ik stelde voor de rest geen vragen. Op een gegeven moment was hij gewoon bezig, had hij die gegevens genoteerd en gaf hij mij mijn identiteitskaart weer terug. Toen zei hij: "Oké." Ik weet niet meer wat voor een woordenwisseling we toen hadden, maar het was heel kort. Hij zei: "Nog een fijne dag verder," en toen ging hij weer weg. Maar na ongeveer drie, vier maanden kreeg ik een boete thuisgestuurd. (Ravi)

Het verhaal van Ravi begint met een alledaagse situatie (de *oriëntatie*): hij zit op de trap van een open portiek op zijn vriend te wachten. Vanaf het moment dat hij een politieagent zijn kant op ziet fietsen, begint voor hem de *complicatie*: hij is direct op zijn hoede en springt op zodra de agent zijn kant op fietst, in de verwachting dat hij als potentiële overtreder zal worden aangesproken, want: 'ik mag hier niet zitten, dat is hangen'. In het daaropvolgend gesprek neemt de agent een *houding* aan die Ravi ervaart als bedreigend, onberekenbaar zelfs: hij zou hem zo maar met zijn knuppel kunnen gaan slaan. Bovendien toont de agent zich weinig *communicatief* (vanwege de zonnebril kan Ravi hem niet in zijn ogen kijken, zijn gezichtstrekken zijn 'boos' en geïrriteerd) en niet *responsief*: op de herhaaldelijke vraag naar de reden van de ID-controle komt telkens een nietszeggend antwoord. Ravi's *evaluatie* van de situatie: dit was de omgekeerde wereld, de politie zou hem als burger moeten beschermen tegen gevaar, maar hier leek de agent zelf eerder het gevaar waartegen hij als burger bescherming nodig had. Hoewel de agent zich bij het afscheid opeens wel correct gedraagt ('nog een fijne dag verder') is de *uitkomst* van dit verhaal negatief: Ravi krijgt een bekeuring

thuisgestuurd. Later in het interview krijgt dit verhaal overigens een onverwachte wending (zie par. 5.3).

In 55 verhalen komt naar voren dat de politie een onaardige houding aanneemt. In bijna de helft van deze verhalen komt een negatieve houding van de politie voor in combinatie met buitenproportioneel optreden, zoals in het verhaal van Fouad aan het begin van dit hoofdstuk.

Ook Amin heeft zoiets mee gemaakt:

We mochten hier na 22 uur niet voetballen. Dat bordje hangt er letterlijk. Als het hartje zomer is en het is 22 uur dan schijnt de zon nog. Ik zal eerlijk zijn, ik ging drie kwartier langer voetballen. Van alle kanten kwam er politie. Wij wisten donders goed dat je 120 euro boete zou krijgen als je verder zou voetballen. Wij waren zo intens aan het voetballen dat we niet doorhadden dat we blijkbaar overlast veroorzaakten. We moesten met zijn allen blijven staan. Gelooft me, de helft blijft niet staan, want iedereen weet wat de consequenties zijn en 120 euro is geen klein bedrag. We gingen rennen. Ik heb letterlijk 25 minuten lang moeten rennen. Toen dacht ik: wacht eens, het is beter dat ik stop. Ik was helemaal op. Die man zei ook: "Waarom stop je niet?" Ik stopte en moest meteen gaan liggen, maar ik kreeg wel een trap. Ik weet niet waarom de politie dat bij de meesten doet. Ik kreeg een trap. "Ik lig nu!" "Nee, je bent zo lang weggerend!" Ik zeg: "Kloot! Dan heb je toch niet het recht om mij zomaar te trappen!" Toen begon hij te schreeuwen: "Je moet je mond dichthouden!" Hij vroeg mijn ID. Dat wilde ik pakken, maar ik had mijn handen op mijn hoofd. Toen (schudde) hij me zo heen en weer. Hij zei tegen mij: "Wat is de reden dat je wegrent?" Ik zei: "Ik kan blijven staan en gewoon met je praten, mijn ID geven en een boete krijgen. Of ik kan wegrennen in de hoop dat ik thuiskom en geen boete krijg." Hij zegt: "Ik zal geen boete geven." Ik zeg: "Luister, als je met drie politieauto's komt en drie motoragenten en drie te fiets, dan denk ik niet dat jullie ons zouden laten gaan zonder een boete." Hij keek me aan en zei: "Daar heb je gelijk in." Ik zei: "Maar waarom liegt u dan tegen mij?" Toen zei hij: "Mond dicht! Ik schrijf een boete uit." Ik kreeg een boete van 570 euro thuis. (Amin)

In de begincene van dit verhaal (de *oriëntatie*) draait Amin er niet omheen: hij en zijn vrienden zijn in overtreding, en dat weten ze ook. Wel zijn er verzachtende omstandigheden, vindt hij: het is 's avonds nog lang licht, en de jongens gaan zo op in hun ook spel dat ze alles om zich heen vergeten.

Hun spelplezier wordt onderbroken als er plotseling veel agenten ('van alle kanten') opdoemen. Dat is *complicatie* nr. 1, het begin van een aanzienlijke serie. Omdat ze weten dat hen bij aanhouding een fikse boete wacht, zetten de vrienden het op een rennen. Na bijna een half uur achtervolging is Amin uitgeput, hij geeft zich gewonnen. Hij gaat direct liggen, toch geeft de agent hem nog een trap (*complicatie* nr. 2) Wanneer hij daartegen protesteert, schreeuwt de agent dat hij zijn mond moet dichthouden – *complicatie* nr. 3. Dan vraagt de agent Amin om zijn ID, maar liggend op zijn buik met zijn handen achter zijn hoofd kan hij die onmogelijk aangeven (*complicatie* nr. 4). Daarop pakt de agent hem vast en schudt hem heen en weer (*complicatie* nr. 5). Amins eigen (vlucht)gedrag is, zo legt hij vervolgens de agent uit, wel redelijk: natuurlijk loop je weg als je daarmee de kans hebt een boete te ontlopen. Als de agent hem geruststelt dat hij geen boete zal geven, maar even later toegeeft dat toch te doen, heeft hij dus gelogen (*complicatie* nr. 6). Wanneer Amin de agent hierover ter verantwoording roept, verordeneert deze opnieuw dat hij zijn mond moet dichthouden (*complicatie* nr. 7). De *uitkomst* van het verhaal is zuur voor Amin: hij krijgt een boete die vele malen hoger is (*complicatie* nr. 8) dan de boete op het voetbalverbod die hij probeerde te ontlopen. In de beschrijving van de opeenvolging van gebeurtenissen zit Amins *evaluatie* vervat: maar liefst acht keer krijgt hij te maken met een ongeleefde houding in combinatie met optreden dat, gezien de aard van de overtreding, buitenproportioneel is (overmacht aan agenten, onnodig hardhandige aanpak, torenhoge boete).

Tegelijkertijd bevat het verhaal diverse aanwijzingen die Amins oordeel over de negatieve houding van de agent in een iets ander licht plaatsen. Zo herinnert de opmerking 'je bent zo lang weggerend!' eraan dat niet alleen Amin, maar ook deze agent bijna een half uur bezig is geweest met rennen (of fietsen) om de jongens te pakken te krijgen. En zijn schreeuwen zou zo maar eens een getergde reactie kunnen zijn op het feit dat Amin hem heeft uitgescholden voor 'kloot!', terwijl de tweede keer dat hij Amin maant zijn mond te houden, een reactie kan zijn op de beschuldiging dat hij heeft gelogen. Kortom: hoewel de verteller zoveel mogelijk voorbij gaat aan de mate waarin zijn eigen gedrag bijdraagt aan de bejegening door de agent, bevat zijn verhaal een aantal elementen die zijn negatieve evaluatie nuanceren. Hoewel een *coda* in dit verhaal ontbreekt, zou de morele les voor de verteller kunnen zijn dat het niet verstandig is om weg te rennen voor een aanhouding.

Een enkele keer wordt de negatieve houding van een agent ook gezien als niet effectief:

Waarom ga je dan niet even bij die jongens zitten om gewoon een gesprek met ze aan te gaan: Hoe gaat het nou? Hoe gaat het met de Ramadan? Dan bouw je al een heel ander contact op. Door die tien minuten extra te geven, voelen zij zich niet opgejaagd, kun jij ook gelijk kijken wat de situatie is. Of ze daar echt gewoon zitten om een sigaretje te roken of dat er wat anders speelt. Dan kun je gaan handelen. Maar niet gelijk al vanuit de auto, raampje naar beneden, niet eens uitstappen: jullie zijn... weet je? En dan nog iemand van hun naar jou toe laten komen. Dan heb ik zoiets van: nou ja. (Sue)

5.2 Communicatie

Daarnaast vertellen de jongeren 24 keer verhalen waarin agenten slecht communiceren, dus onvoldoende informatie delen en weinig transparant zijn over de redenen van hun optreden of de afloop van een gebeurtenis:

Ik liep een keer met de fiets. Ze controleren vaak of fietsen gestolen zijn. Ik liep 's avonds laat ergens in de stad en er komt een politieagent om die vriend en mij heen fietsen. Hij zegt niks. Ik zie hem kijken naar die fiets en het slot, en hij fietst weer weg. Hij zegt niet eens goedenavond. Ik heb liever dat hij zegt: Goedenavond, mag ik je fiets controleren? Dan dat je om me heen gaat fietsen, is gewoon disrespectvol. Ik heb meerdere malen meegemaakt dat ze naast me komen fietsen en kijken hoe mijn slot eruit ziet. Je ziet ze zo kijken. Weet niet hoe ik het uit moet leggen. Je rijdt op een mooie fiets, dan denken ze dat hij is gestolen. Ze kijken naar hoe ik er uit zie en denken dan: misschien is het gestolen. Ik was ook gewoon boos, ik zei ook tegen hem: "Je kan ook gewoon groeten." Maar hij heeft het gewoon genegeerd. (Wesley)

Of Nordin vertelt:

Laatst ook, toen we hier een heftige storm hadden, was ik op de fiets. Ik deed mijn capuchon op en wilde mijn fiets weer loskoppelen en naar huis fietsen, werd ik meteen aangehouden door een agent. Die dacht dat ik bezig was met diefstal... Ik heb een zwarte jas zoals je ziet, donker, avond, capuchon op... Dat was in de stad, want ik was net klaar met werken. Ik wilde naar huis fietsen. In de stad zijn heel veel agenten.

I: Wat zei die agent tegen je?

Die vroeg meteen om mijn legitimatie. Ik zei gewoon: "Maar hoezo?" Daar wilde hij niet op antwoorden. Ik moest hem laten zien, want anders moest ik mee naar het bureau. Daar had ik geen zin in dus heb ik mijn legitimatie laten zien.

I: Hij legde je niet uit waarom hij jouw legitimatie vroeg?

Nee. Zijn collega keek zo naar de fiets. Hij zag dat ik er een sleutel van had en dat ik niets anders had, de fiets was in orde en toen hebben ze mij laten gaan... Het contact was heel slecht, want in mijn ogen denken zij dat zij de macht hebben, want de politie is alles. In mijn ogen tenminste. Je kunt er dus niets aan doen of er niets van zeggen. Als je wat zegt, wie weet nemen ze je mee of krijg je een stoot of weet ik veel. Dus heb ik meteen mijn legitimatie laten zien, want het was koud, ik was nat. Ik had geen zin in gedoe. (Nordin)

In beide verhalen komt naar voren dat de jongeren het vervelend vinden dat de politie niet met hen communiceert waarom ze hun fiets controleren. Wesley stelt dat hij liever heeft dat de politie aangeeft dat ze zijn fiets willen controleren, in plaats van zwijgend om hem heen te fietsen. En in het verhaal van Nordin wordt zijn vraag om uitleg beantwoord met een dreigement dat hij mee moet naar het bureau als hij zijn legitimatiebewijs niet laat zien.

In onderstaand fragment gaat het meer om het communiceren van *foutieve* informatie. Adil vertelt:

Het persbericht bij Oubayda was ook dat ze bij bepaalde zaken de chronologische volgorde niet meer aanhielden waardoor je dus krijgt: daar is iemand met een hakbijl. Ik heb dat tot op heden nog niet gezien, ook niet op de beelden van de politie zelf.

I: Volgens mij was dat ook onzin, die hakbijl.

Ja. Maar in het persbericht begonnen ze wel daarmee en dat ze werden bekogeld met eieren en tomaten. Ze schrijven hoe het hun op dat moment het beste uitkomt en waarmee ze denken: hier komen we net mee weg. Bij de zaak van Mitch was het idem dito. Dat hij zogenaamd pas in het ziekenhuis ... dat hij is afgevoerd terwijl iedereen die beelden wel heeft gezien. (Adil)

Het zit Adil dwars dat de politie de feiten bewust heeft verdraaid om er zelf beter uit te komen. Het is een fragment dat niet op zichzelf staat; naast de ervaring van het *gebrek* aan communicatie, hebben meerdere jongeren de indruk dat de politie opzettelijk *onjuiste* informatie naar buiten brengt.

5.3 Responsiviteit

Ik herinner me een week of twee geleden, toen heb ik een boete van hen gehad. Ik zat op mijn scooter. Ik pakte mijn telefoon om te kijken hoe laat het was en zij dachten dat ik aan het bellen was waardoor ze mij staande hebben gehouden. Toen hebben ze gezegd: “Je bent aan het bellen tijdens het rijden, maar dat mag niet.” Ik heb nog mijn belstatus laten zien: “Kijk zelf maar, ik heb niemand gebeld. Ik keek alleen hoe laat het was, want ik heb geen horloge bij me.” Toen zeiden ze: “Nee, mijn collega zag het zelf ook, je was aan het bellen.” Ja, wat kun je daarop zeggen? ... Ze deden heel bruuut, laat ik het zo zeggen. Ik kon mijn verhaal niet kwijt. Ik heb zelfs laten zien: kijk zelf, ik heb niet gebeld, maar toch. ... Dat je je verhaal niet kwijt kunt, dat ze je niet geloven. Ik weet het niet, ook hoe zij op je afkomen. Dat is ook van: ik ben de baas en jij luistert naar mij en meer niet. (Nordin)

De verteller checkt tijdens het rijden op zijn scooter op zijn telefoon hoe laat het is en wordt staande gehouden door enkele politieagenten. Zij menen dat hij aan het bellen was (*oriëntatie*). Wanneer de agenten hem niet geloven, ook niet nadat hij ze uitnodigt zijn belstatus te checken, begint de *complicatie*: ‘wat kun je daarop zeggen?’ De *evaluatie* betreft de bejegening: de houding van de agenten was ‘heel bruuut’, ‘ik ben de baas en jij luistert naar mij’, waarbij vooral hun gebrek aan responsiviteit stoort: ‘dat je je verhaal niet kwijt kan, dat ze je niet geloven.’ De *uitkomst* van het verhaal is voor Nordin niet best: hij krijgt een boete.

Bijna net zo belangrijk als een correcte houding vinden jongeren de responsiviteit van de politie. In 48 verhalen in 21 verschillende interviews bestaat de complicatie eruit dat de politie onvoldoende naar de jongere in kwestie luistert. Dit komt vooral voor in verhalen over het indienen van een klacht of aangifte doen op het politiebureau. In de helft van de (33) verhalen over aangifte of klacht vanwege bestolen zijn op straat, overlast door medeburgers of onheuse bejegening door een agent, vertellen jongeren dat ze onvoldoende te woord worden gestaan of niet serieus worden genomen.

Aasia was bijvoorbeeld eens getuige van een incident waarbij een man volgens haar op een discriminerende manier werd behandeld door een agent.

Het is best wel disrespectvol. Ze hebben hem echt tegengehouden. Niet zo van: Can you please stand of whatever. Maar ze gingen voor hem staan, zijn weg blokkeren. En dat zagen wij. En die man werd een beetje emotioneel en hij wilde ook vechten.

I: Oh, hij werd boos.

Ja, maar toen ging ik er tussen staan. Alsof ik dat kan tegenhouden. Uiteindelijk zei hij: “Ja, this is discrimination.” Ik zeg: “Nou, daar kan je een klacht over indienen. Je kan het hier doen, je kan het bij de politie doen.” Toen ben ik met hem naar politiebureau Hoefkade gegaan om daar een klacht in te dienen en toen werd hij uitgelachen. Die mevrouw die daar zat, zo’n baliemedewerker in uniform zei: “Ha ha, waarom wil je dan een klacht indienen?” En hij ging het uitleggen en ik hielp hem, want hij kon alleen Engels. En: “Ha ha, maar discriminatie, huhhuh!” weet je, zo [lachend reageerde ze]. En ik zei: “Ja, hij wil gewoon een klacht indienen, dus dat hoort u gewoon op te nemen hoor.” “Maar waarvoor moet ik dat doen dan? Wat voor klacht is dat dan?” Ik zeg: “Discriminatie mag niet in Nederland.” “Ja, pffff”, dat was haar reactie. (Aasia)

Deze jongeren ervaren hiermee dat zij nergens terecht kunnen met hun verhaal of klachten:

Ik heb wel meer aanvaringen met de politie gehad. Als je aangifte tegen hen doet, dan moet je ten eerste bij hen aangifte doen tegen hen. Als je daar binnenkomt en zegt: ik wil aangifte doen tegen een van uw collega’s, dan staan ze je aan te kijken van: meen je dat nou? Dan gaan ze in gesprek. Sommigen gaan niet eens met je in gesprek en zeggen: maak maar een afspraak, want we hebben daar nu geen tijd voor. Dan word je gewoon op de stapel gelegd en je hoort er nooit meer iets van. Waar is dan de gerechtigheid? Bij wie moeten wij ons dan melden? Als zij aangifte doen tegen ons, dan is het zo gedaan. Diezelfde dag nog, mischien een uur later krijg je de aangifte al uitgereikt door de officier van justitie. Waar zijn we dan mee bezig? Hoe wil jij het vertrouwen van iemand in de politie weer herstellen als jullie niet eens de mensen die aangifte willen doen normaal te woord kunnen staan? (Sue)

Ook Kevin herinnert zich een gebrek aan responsiviteit:

Ik was een jaar of negen en een man van 30 had me van mijn fiets geslagen en mijn fiets gestolen. Ik kende die man en heb er aangifte van gedaan. Hij is van huis gehaald en acht uur later losgelaten en we hebben er nooit meer iets van gehoord. We hebben wel vijf of zes keer gebeld en gevraagd wat er zou gebeuren. Ik was mijn fiets kwijt, ik was door een man van 30 geslagen. Een kind van negen. Dat is best een heftige ervaring, maar er werd niets mee gedaan. (Kevin)

In sommige gevallen vergroot het gebrek aan responsiviteit het gevoel van onmacht van jongeren; als er sprake is van onrechtvaardigheid (als de jongeren slachtoffer zijn van criminaliteit of onrechtvaardig optreden door de politie) kunnen zij zich er niet tegen verzetten door een klacht of aangifte in te dienen.

Ten slotte een verhaal met een onverwacht positieve wending. Het is een vervolg op het relaas van Ravi, uit paragraaf 5.1 waar hij een boete krijgt vanwege het zitten in een portiek. Hij tekent daar bezwaar tegen aan, maar krijgt nul op het rekest. Daartegen gaat hij in beroep:

Uiteindelijk vele maanden later, en met vele maanden later bedoel ik: we waren anderhalf jaar verder, misschien wel twee jaar verder, kwam ik bij het gerechtshof terecht. Voor het gerechtshof deed ik dus mijn verhaal. Ik had ook een getuige meegenomen. En ik had ook mijn zus meegenomen, zij studeerde toentertijd al rechten....Uiteindelijk deed ik bij de rechter mijn verhaal en gelukkig was het een begripvolle rechter. Het was een mevrouw, een oudere dame. Die vertelde mij uiteindelijk, nadat ik mijn verhaal had gedaan, ik had het helemaal voorbereid, ze zei: "Ik geloof je." Oké, dat verbaasde me. Je kunt het je voorstellen: niemand heeft mij geloofd in heel dat traject. Iedereen was heel erg kritisch tegenover mijn verhaal, dacht bij voorbaat al: deze persoon heeft ongelijk. Toen gaf de rechter mij gelijk. Ze zei: "Ik kan nu de uitspraak doen of ik kan het terugverwijzen naar de rechtbank, dat de rechtbank nog een keer de zaak behandelt." Ik zei: "Oké, dat is een heel interessante wending. Ik had het niet verwacht. Ik had ergens hoop, maar de verwachting was dat het niet zou lukken." Maar het was een leuke wending in het verhaal. Mijn zus zat achter me, want als verdachte moet je ergens anders zitten. Zij was als publiek meegekomen. Ik zeg: "Wat moet ik doen?" Ik zei: "Mag ik even advies vragen?" Ze zei: "Ja, ga je gang." Mijn zus zei: "Als het nu afgedaan kan worden, waarom niet?" Ik zei: "Ik volg het advies. Als het nu afgedaan kan worden, waarom

niet?” De rechter zei: “Oké.” Toen heeft ze uitspraak gedaan. Toen zei ze: “Ik geloof je”. Niet daarvoor, maar toen zei ze: “Ik geloof je.” (Ravi)

Ravi heeft de strijd om gehoord te worden volgehouden, maar gaat er eigenlijk van uit dat het een vergeefse strijd zal zijn. Zijn verbazing over wat hij eufemistisch een ‘leuke wending’ noemt is dan ook groot. Opeens is er iemand die, nadat hij zijn kant van het verhaal heeft verteld, hem zomaar, zonder verdere ondervraging, gelooft. Aan het eind van het relaas blijkt dat de rechter dit pas aan het einde van de zitting tegen hem zei, maar voor Ravi is dit ene zinnenetje zo cruciaal, dat hij het in zijn verhaal opvoert als haar eerste reactie op zijn relaas, en het vervolgens nog twee keer aanhaalt – alsof hij zelf nog steeds niet kan geloven dat iemand (en niet zomaar iemand, maar een hoge vertegenwoordiger van het Nederlandse juridische systeem) hem vertrouwt en gelooft dat hij de waarheid spreekt. De ‘leuke’ wending van dit verhaal lijkt voor Ravi eerder op een uitzondering die de regel bevestigt dan een tegengeluid tegen de kritiek op het gebrek aan responsiviteit van veel jongeren. Om dit gelijk te krijgen heeft hij wel anderhalf jaar moeten procederen, waarbij, vermoeden wij, zijn achtergrond als hoogopgeleide en goed formulerende jongeman ongetwijfeld heeft bijgedragen aan het positieve rechterlijke oordeel.

5.4 Tegengeluiden: de vriendelijke politieagent

Sommige jongeren zijn juist positief over de bejegening door de politie. Zo wordt 20 keer melding gemaakt van een als positief geëvalueerde houding.

Ik heb een politievrouw meegemaakt, die ik een topvrouw vind. Die kwam letterlijk met de auto op het pleintje. We wilden wegrennen, maar ik heb iedereen ervan overtuigd dat we moesten blijven omdat ik het zat was. Ze kwam aan en zei: “Goeienavond jongens. Misschien hebben jullie het gezellig, maar we krijgen net een melding van overlast. Ik weet niet of jullie daarvoor verantwoordelijk zijn, maar ik wil jullie hierbij vriendelijk vragen of jullie rustiger willen doen of naar huis willen gaan.” Dan is het onmogelijk om iets verkeerd te zeggen tegen zo’n agent. Natuurlijk mevrouw. We gingen allemaal naar huis. Maar je hebt ook [agenten] die roepen: “Staan blijven! Nu!” Als je een kleine beweging maakt, word je meteen gepakt en op de grond gezet. Geloof mij, dan wil ik ook niet meewerken, echt niet. (Amin)

Voor een klein aantal jongeren is de beleefde agent de standaardervaring, zij voeren hun eigen positieve ervaringen op als illustratief voor de meestal correcte handelwijze van de politie. Dit zijn vaak de jongeren die ook op andere componenten van vertrouwen, zoals rechtvaardigheid of rechtmatigheid, overwegend positief oordelen over het optreden van de politie:

Bijvoorbeeld die Marokkaanse jongen, die goede vriend van mij, liep een keer op straat en de politie hield hem aan: “Er is iets gebeurd en de verdachte is omschreven en die omschrijving lijkt een beetje op jou. Wil je daar gaan zitten?” Hij zei: “Ja, dat is goed.” Hij ging daar zitten en wachten. En toen zeiden ze: “Oh, je bent het niet, hij is al gepakt.” Gewoon heel netjes. Dat was een prima contact. (Ercan)

Opvallend is de rol van de wijkagent in deze verhalen. Vrijwel zonder uitzondering stellen de jongeren die kritisch zijn over de bejegening door agenten dat de wijkagent hen wél op een correcte manier bejegent.

Ik zeg je eerlijk dat wijkagenten top zijn. Maar de rest, surveillanten en agenten die eens in de zoveel tijd tevoorschijn komen? ... De wijkagenten werken in de wijk. Ze kennen de buurtbewoners [die] bijna altijd op straat zijn om klaar te staan voor de wijkagent, om in gesprek te gaan met wijkagenten, om wijkagenten te helpen. Met hen is er een band, maar met de anderen die in auto's rijden, en af en toe rond lopen, niet. (Samia)

In een van de focusgroepgesprekken zijn Samir en Farouk het hier ook over eens:

Samir: Je hebt er ook goede agenten tussen. Vaak wijkagenten.

Farouk: Onze wijkagent is wel goed.

I: X?

Farouk: Ja, X is wel goed. Dat is wel een relaxte agent.

I: Waarom is hij relaxed?

Farouk: Hij mengt zich echt met de jongeren. Hij weet wat er speelt, hij snapt jongeren. Dat doen de andere agenten niet. Andere agenten gaan af op één instinct: iedereen is een crimineel.

De wijkagenten zijn volgens Sue:

mensen die hart hebben voor de wijk. Ze benaderen je ook heel anders. Ze maken grapjes met je, je kunt met ze lachen. Als er iets is, dan staan ze meteen voor je klaar. Een wijkagent is toch een beetje oom agent. Iedereen kent hem, hij is gewoon het aanspreekpunt van de wijk. Andere agenten die daar alleen komen surveilleren, die hebben niet echt contact met mensen. (Sue)

Samia heeft zoveel sympathie voor een van de vrouwelijke wijkagenten dat ze zich zelfs met haar identificeert: zoals zij als goede moslima zich moet verantwoorden voor het slechte gedrag van andere moslims, zo is de wijk-agent er vast ongelukkig mee dat zij als goede agent wordt aangekeken op de misdrijvingen van haar collega's:

Als ik met haar [een wijk-agent] praat, dan vind ik het zo jammer dat niet iedereen werkt zoals zij. Zij doet het zo leuk en zo goed. Ik denk dat zij hetzelfde voelt als hoe ik mij voel als sommige egoïstische moslims aanslagen plegen terwijl ik ook moslim ben en ik dat niet doe. Ik moet me daarvoor verantwoorden. Zij denkt ook dat zij zich moet verantwoorden voor andere agenten die hun werk niet goed doen. Als ik naar haar kijk, dan weet ik donders goed dat zij daar mee zit, ook al straalt ze haar emotie niet uit. (Samia)

6. RECHTMATIGHEID EN RECHTVAARDIGHEID

Mijn broer zegt: “Ik werkte bij de apotheek, ik bracht medicijnen langs bij mensen. Toen had ik die scooter. Er zat ook geen logo op. Als ik aan het werk ging, dan moest ik alleen een jasje aan.” Hij zegt: “Dan rijd ik drie keer langs dezelfde agent en drie keer houdt hij me aan, voor niets. De snelheid was prima, ik deed niets. Maar elke keer weer legitimeren. Dan denk je: waarom?” Hij zei: “Ik was een keer weggereden. Toen bleef hij achter me aankomen. Toen dacht ik: ik rijd terug. Ik reed naar die agent toe en zeg: mag ik weten waarom u mij staande wilt houden? [De agent zegt:] Hebt u een legitimatiebewijs? Mijn broer zegt: is er een legitimatieplicht? Heb ik wat gedaan? Word ik verdacht van iets? Lijk ik op iemand? Heb ik een wet overtreden? Nee, gewoon legitimatie [zegt de agent].” Toen zei mijn broer: “Nee, als er geen reden is, dan rijd ik nu weg.” Toen heeft de agent tegen hem gezegd: “Oké, dan schud ik jou alleen nog de hand”, en mocht hij weggrijden. Hij zei: “Een paar keer ben ik toch meegenomen naar het bureau of heb ik zelf gezegd: ik laat mijn legitimatie op het bureau zien en niet hier. Ik ga wel mee, en dan moet jij kunnen bewijzen wat ik heb gedaan.” Mijn broer pakt het op een rustige manier aan, maar er zijn jongens die dan gaan flippen: waarom blijft u achter me aankomen? Ik heb toch niets gedaan. ... Mijn broer zegt: “Je wordt boos. En je gaat jongens begrijpen die erover klagen.” Hij zegt: “Ik ben zelf ook vaak op het bureau terechtgekomen, echt voor niets. Terwijl je denkt: er zijn wel ergere dingen die de politie in de gaten moet houden dan een paar jongens die drie of vier keer langs dezelfde weg rijden omdat ze aan het werk zijn of in de buurt wonen. Dat gaat jongens frustreren.” Mijn broer zegt: “Heel veel jongens zijn juist daarom de andere kant gaan triggeren. Dat is jammer.” Hij zegt: “Ik ben na een tijdje helder gaan nadenken: ik moet hier niet meer op ingaan. Je wordt ook iets ouder en je denkt: ik doe niet meer mee aan dat kinderachtige gedoe. Maar er zijn jongens die gaan flippen en dan eindigt het met uitschelden van de agent, en dan escaleert het.” (Aicha)

Aicha vertelt hier een verhaal (of eigenlijk een compilatie van verhalen) aan haar verteld door haar broer – zoals de jongeren wel vaker als doorgeefluik fungeren van verhalen die ze van anderen in hun nabije omgeving hoorden. De *oriëntatie* begint met een gewone situatie van een jongen die voor zijn

werk als koerier op zijn scooter op pad is. De *complicatie* is dat hij daarbij meerdere keren op een dag staande wordt gehouden in verband met een ID-controle. In Aicha's relaas passeren vervolgens diverse *uitkomsten* de revue. In het ene scenario draait Aicha's broer de rollen om: hij roept de agent ter verantwoording en wanneer deze erkent dat hij geen reden heeft voor de staandehouding, rijdt hij met instemming van de agent weer verder. In de andere scenario's komt haar broer op het bureau terecht, op eigen initiatief of omdat een agent hem heeft aangehouden. Wat alle scenario's gemeen hebben is dat Aicha's broer altijd vraagt naar de reden dat hij gecontroleerd wordt. Zijn *evaluatie* is dat er voor deze frequente ID-controles geen goede redenen zijn, wat de boosheid en frustraties van veel jongeren begrijpelijk maakt. Bovendien is dit disproportionele optreden weinig effectief. In de eerste plaats helpt het niet de criminaliteit te bestrijden: "er zijn ergere dingen die de politie in de gaten moet houden." Ten tweede leidt het ertoe dat de politie zichzelf handenvol werk bezorgt aan jongens die 'flippen'. De *coda* (moraal) van het verhaal is dat Aicha's broer zich door dit disproportionele en willekeurige optreden van de politie niet langer zal laten provoceren.

Nadat we in het voorgaande hoofdstuk hebben laten zien hoe het in verhalen van de jongeren is gesteld met competenties van de politie waar het gaat om de bejegening van burgers, staan we in dit hoofdstuk stil bij de verhalen waarin competenties van rechtmatig en rechtvaardig optreden aan de orde zijn. Rechtmatigheid is het vermogen om te handelen in overeenstemming met de bevoegdheden die een agent volgens de geldende wet- en regelgeving heeft. Rechtvaardig optreden heeft betrekking op drie competenties: a. het vermogen om elke burger, ongeacht sekse, etniciteit, religie, etc. gelijk te behandelen, dus: niet te discrimineren; b. het vermogen om proportioneel te handelen, dat wil zeggen: in overeenstemming met de zwaarte van een (vermeende) overtreding of misdrijf, en c. het vermogen om redelijk te handelen, dus niet op grond van willekeur (zie par. 2.4.3).

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op verhalen waarin de rechtmatigheid van het politionele handelen centraal staat (par. 6.1), daarna focussen we op rechtvaardigheid. Opvallend vaak vertellen jongeren verhalen over (ID-) controles (46 keer), hoe ze daar disproportioneel vaak mee te maken krijgen zonder dat de reden daarvan duidelijk is (par 6.2). Andere terugkerende thema's in de verhalen zijn het gevoel onder permanente bewaking te staan (par. 6.3) en disproportioneel gebruik van geweld (par. 6.4). Tegen-

over deze veelheid aan kritische verhalen staat een kleiner aantal waarin op de rechtmatigheid en rechtvaardigheid van agenten niets is aan te merken (par. 6.5). Omdat het thema discriminatie in opvallend veel verhalen terugkeert, besteden we aan dit aspect van rechtvaardigheid apart aandacht in hoofdstuk 7.

6.1 Rechtmatigheid

De respondenten maken 19 keer in een verhaal melding van het gevoel dat de politie onrechtmatig optreedt. Zoals Cemil:

Mijn broertje is door de politie zomaar aangehouden, zomaar om zijn identiteitskaart gevraagd. Die had hij niet bij zich. Mijn andere broertje zei: “We wonen gewoon 100 meter verderop in de straat, ik haal zijn identiteitsbewijs wel.” Hij kwam terug en liet zijn identiteitsbewijs zien. De agent zegt: “Nee, geldt niet meer, je moest hem net tonen. Je gaat mee.” Mijn broertje heeft een uur in de cel gezeten. Dat is gewoon tegen de regels. Toevallig heb ik maanden later gelezen dat je de plicht hebt om hem te laten zien, maar niet de plicht om hem bij je te hebben. Dat is heel vaag. Er is een toonplicht, maar er is geen plicht dat je hem in je zak moet hebben. (Cemil)

Wanneer enkele van Cemils broertjes zich buiten op straat, in de buurt van hun ouderlijk huis, bevinden (*oriëntatie*) wordt een van hen ‘zomaar’ (*complicatie*) door een agent om zijn ID gevraagd. Een ander broertje rent naar huis om het ID te halen, maar volgens de agent is het te laat, hij had hem op zak moeten hebben. Cemils broertje wordt opgepakt en brengt een uur in een politiecel door (*uitkomst*). Cemil *evalueert* het optreden van deze agent als onrechtmatig.

Ook Amin maakte mee hoe een agent volgens hem zich niet aan ‘de normen en waarden van de Nederlandse wet’ hield:

Ik was aan het rijden. Ik zie een undercoverauto achter me. Ik herken tegenwoordig de kentekens van de politie. Het licht springt op groen. Ik rij weg en het springt letterlijk op oranje. Ik was met een vriend en zei: “Luister wat er nu gaat gebeuren.” Op de een of andere manier had ik het gevoel dat ze me zouden aanhouden. Ik rijd door. De politie komt, boem, stopteken. “Goedendag

meneer. Mag ik je rijbewijs?” “Ja, alstublieft.” “Kentekenbewijs?” “Alstublieft.” “Weet u waarom we je aanhouden?” “Geen idee meneer. Is er iets met mijn auto?” Hij zegt: “Nee.” “Waarom word ik dan aangehouden?” Hij zegt: “Je bent door rood gereden.” Pardon? Ik zei: “Meneer u hebt een bril.” Toen voelde hij zich op zijn teentjes getrapt. “U rijdt achter me. De kleuren rood en oranje zijn heel verschillend. Ik kan u garanderen dat ik tegen mijn vriend naast me letterlijk gezegd: ik ga nu door oranje en wedden dat ik word aangehouden en ze tegen mij zeggen dat het rood was?” Hij kijkt me aan en zegt: “Je krijgt een boete.” Ik zeg: “Meneer, je moet niet kinderachtig doen. Dit kan niet.” Toen zei hij tegen mij: “Ik heb het op beeld.” Ik zeg: “Dat wil ik graag zien.” Ik keek en het was oranje. Ik keek hem aan zei: “En nu?” Hij zei: “Je achterlicht doet het niet.” Ik keek hem aan en zei: “Je gaat echt zoeken zodat ik toch nog een boete krijg?” Hij zegt: “Nee, regels zijn regels.” Ik zei: “Volgens mij volgt u de normen en waarden van de Nederlandse wet niet en al helemaal niet die van de politie.” Een collega heeft letterlijk gezegd: “Laat het zitten, want die jongen heeft geen fout begaan.” Ik kreeg toch nog een boete voor mijn achterlicht. (Amin)

Samir weet: vanaf je veertiende ben je verplicht om een legitimatiebewijs te hebben:

Het zijn nog kinderen. Die houden ervan om lekker buiten te hangen, een potje voetballen, dan staan ze er weer, weer een potje voetballen, drankjes halen, pitjes eten, een beetje heen en weer schreeuwen. Dat is normaal op zo'n leeftijd. Dat je hardhandig wordt aangepakt en elke keer met bekeuring naar huis wordt gestuurd ...

I: Op welke leeftijd begint dat ongeveer? Vanaf wanneer?

Wanneer je je legitimatie moet meenemen, 14 jaar, maar je hebt ook genoeg jongens die 13, 12 zijn en die wat langer zijn, en die gewoon worden aangehouden: legitimatie. Hij [de kleine jongen] zegt: “Ik mag nog geen legitimatie meenemen, die heb ik nog niet.” “Nee, legitimatie is verplicht.” Hoe bedoel je, is verplicht? Die kleine jongen die weet dat niet. Die weet niet dat hij pas na zijn veertiende verplicht is om legitimatie op zak te hebben... Dan lopen ze met hem mee naar zijn huis. Waar ben je mee bezig man? Je vertrouwt hem sowieso niet als hij tegen je zegt dat hij 12 is. Dan vertrouwen ze hem al niet meer. Jij 12? Nee, dat kan

niet. Legitimatie jongeman. Waar gaat dat over? Volgens mij staat er in de wet dat je 14 jaar moet zijn om verplicht legitimatie mee te nemen op straat. (Samir)

Kevin vervolgt zijn verhaal waarin hij in de cel terecht kwam nadat hij de agent die hem had aangehouden een kopstoot had gegeven (zie par. 4.1):

Ik heb toen op het politiebureau aangegeven dat ik bezig was voor Rishi, en dat ik een goed contact had met de hoofdagent. Toen zijn er vanuit het politiebureau twee agenten naar mijn huis gestuurd. Ze hebben aan mijn vrouw gevraagd of het daadwerkelijk klopte dat ik daarmee bezig was. Zij heeft toen gezegd dat dat klopte en nog geen vijf minuten later werd ik uit mijn cel gehaald. “Meneer Bakker, u mag naar huis”. Ik kreeg een papiertje mee dat er aangifte tegen mij was gedaan vanwege mishandeling van een ambtenaar. Drie dagen later, nadat ik met de hoofdagent had gesproken, kreeg ik een excuusbrief waarin stond dat de aangifte was ingetrokken. Dat vond ik zo dubbelzinnig. Ik dacht: dit klopt gewoon niet, dit is een vieze en smerige organisatie. Als je je kunt verzetten, dan krijg je excuses. (Kevin)

6.2 Controles: veel en willekeurig

Opmerkelijk veel (46 van de 180) verhalen van de jongeren gaan over controles. Soms gaat het om controles van de fiets of auto, maar het merendeel (31) gaat over ID-controle. Vaak bevinden de jongeren zich in de buurt van hun huis, en zijn ze ‘gewoon’ in gesprek met vrienden of aan het werk, om dan ‘opeens’ gecontroleerd te worden. In circa tweederde van de gevallen stellen de vertellers dat er geen enkele reden voor de (ID)-controle was. Zoals in het verhaal van Yousef:

Tijdens Nieuwjaar werd er veel illegaal vuurwerk afgestoken en ik had niet eens vuurwerk bij me. Toen werden we omsingeld door fietsers en werd van allemaal ons ID gevraagd. Ik was toen 14 of 15, en ik had geen ID bij me. Toen werd er gevraagd: “Waarom heb je geen ID bij je? Wat heb je bij je?” Werden we gefouilleerd terwijl we helemaal niks deden. (Yousef)

Yildiz vertelt:

Nou, mijn broertje was niet zo lang geleden door de politie op straat de hele tijd lastig gevallen met zijn vrienden. Die jongens stonden gewoon bij het Paul Krugerplein in de buurt en toen kwamen ze de hele tijd moeilijk doen. Dit is wat mijn broertje dan vertelt hè. Ze vroegen om legitimatie en zeiden dat ze weg moesten gaan. M'n broertje zei dat ze niks deden en dat ze wel zo weg zouden gaan. Nou, dat was een hele woordenwisseling geworden en hele chaos, voor niks... (Yildiz)

Een van de jongerenwerkers vertelt over een ervaring van een van haar stagiaires. Uit haar verhaal blijkt dat zij zich goed kan inleven in zijn reactie:

Ik werk hier nu drie jaar en ik heb nog nooit mijn identiteitsbewijs hoeven laten zien. Ik heb het wel meegemaakt met een stagiair hier – hij was Marokkaans – en zijn vriend die hier letterlijk tegenover woont. Hij stond op die vriend te wachten en ik stond hier voor te roken. Hij moest zijn identiteitsbewijs laten zien omdat hij beneden op zijn vriend stond te wachten. De agent vroeg: “Wat ben jij aan het doen?” Ik zou zelf ook reageren: “Wat ben ik aan het doen?” Ik zou me ook afvragen wat het jou aangaat wat ik hier doe. Ik sta hier. Mag dat? Het was een jongere die al geen vertrouwen had in agenten, want het was niet de eerste keer. Als het zo wordt gezegd, dan denk ik ook: wat moet ik hierop zeggen? Ook de houding. Op een gegeven moment krijg je aan beide kanten een soort irritatie. Dat loopt steeds hoger op en dan krijg je weer zo'n geval waardoor zijn vertrouwen weer daalt. ... Hij moest zijn identiteitsbewijs laten zien en die jongen wilde dat niet omdat hij wilde weten waarom. “Ik sta hier en waarom moet ik mezelf identificeren? Omdat ik hier sta? Wat is de reden daarvan?” Dan krijg je over en weer iets wat steeds hoger oploopt. Uiteindelijk heeft hij zijn identiteitsbewijs wel laten zien, waarschijnlijk met het idee: het schiet niet op. Maar het liep wel hoog op. Totdat de agent zei: “Zo niet, dan nemen we je mee naar het bureau.” Toen vroeg hij weer: “Wat is daarvan dan de reden?” “Ja, omdat jij je identiteitsbewijs niet wilt laten zien.” Want het gaat natuurlijk over en weer. Het is hier bekend dat agenten je toch kunnen meenemen, wat voor reden ze ook hebben. Het ene moment is het: verstoren van de openbare orde, terwijl je niets doet. Het andere moment is het: beledigen van een ambtenaar in functie terwijl je niet eens een scheldwoord hebt gebruikt of gewoon je eigen mening hebt gegeven. (Joyce)

Sommige jongeren geven aan dat zij het vervelend vinden dat de ID-controles zo vaak voorkomen:

Ik ben op een dag zeker vier, vijf keer aangehouden. De eerste keer werkte ik helemaal mee. De tweede keer hetzelfde verhaal. Maar de derde keer, dan trappen ze als het ware op mijn tenen. Dan geef ik ook aan waar het aan ligt en opeens vraag ik waarom. Wat is de reden dat ik mijn ID moet laten zien? Ik kreeg nooit antwoord tot het moment dat ik mijn ID geef en dan gaan ze iets verzinnen. Ik heb verschillende dingen gehoord. Je bent verdacht van iets. Van wat? Dat willen ze niet uitleggen. [Ze doen] die controle [en dan zeggen ze] alsjeblieft fijne dag. Dus dit is wat jullie voor de kost doen? Verkeerde jongens oppakken? De verkeerde verdachten? Toen liep ik naar huis en werd ik weer aangehouden. Dan word je moe. (Amin)

De telkens terugkerende ID-controles kunnen frustrerend zijn en agressiviteit opwekken. En het zijn voornamelijk jongens die het overkomt, realiseert Aicha zich:

En toen zei zo'n jongen tegen mij: "Maar jij bent een meisje, jij weet niet wat wij voelen. Jij weet niet hoe vaak wij worden aangesproken. En hoe vaak het maar door gaat." Hij zegt: "Dan praat die agent normaal, maar dan heb ik wel tien keer daarvoor een agent gehad die om legitimatie vroeg, en dan flip je op de agent die wat rustiger is." (Aicha)

Bijna de helft van de jongeren heeft vooral moeite met de manier waarop ze worden bejegend als ze om hun ID wordt gevraagd:

Dus toen vroegen ze om mijn legitimatie. Maar mijn meisje is Suri, dus ze is pittig, zij vraagt aan die agent: "Waarom houden jullie ons aan, op basis van wat?" Die man zegt gewoon tegen haar: "Effe dimmen juffie, gewoon zitten en mooi wezen. Laat ons mannen dit oplossen." Dat was zo onrespectvol en het is wel mijn meisje hè, zo praat je niet tegen haar. Dus ik zei: "Zo praat je niet tegen haar." Zegt hij: "Ik zie dat je nog geen strafblad heb, als je dat zo wil houden moet je koest blijven." Toen wist ik gewoon: deze man wil gewoon dat ik de mist in ga. Ik was zo boos hè, wilde hem echt wat aandoen. Maar ik zou mezelf alleen maar in de problemen werken. (Daniel)

Ongeveer een vierde van de verhalen over ID-controles loopt slecht af: de jongere wordt hard aangepakt, voelt zich te schande gemaakt, of krijgt een hoge boete. Een vierde deel heeft een positieve uitkomst, waarbij bijvoorbeeld de jongere geen boete of straf kreeg of de relatie tussen de jongere(n) en politie is verbeterd. Van de overige verhalen is onduidelijk hoe ze aflopen. In totaal komt 70 keer terug in de verhalen dat de jongeren het gevoel hebben dat de politie willekeurig of zonder reden optreedt. Behalve over willekeurige controles gaat het ook over ten onrechte verdacht worden van een strafbaar feit, of dat de politie komt naar aanleiding van een volgens de jongere ongegronde melding of klacht.

6.3 In de gaten gehouden

Sommige jongeren menen dat ze constant door politie en/of justitie in de gaten worden gehouden. Dit wordt bijvoorbeeld duidelijk uit het volgende verhaal:

Het gevoel [dat de politie mij in de gaten houdt] is zelfs toegenomen. Op een gegeven moment had ik het gevoel dat er iets niet klopte aan de telefoon. Ik dacht dat ik werd afgeluisterd en dat vermoeden heb ik al langer. En ik ben toen ook door iemand getipt en die heeft gezegd: het is inderdaad zo.

I: Was dat iemand van de politie?

Nee, het is via via. Maar het komt wel bij de politie vandaan, en het was niet alleen dat ik in de gaten werd gehouden, maar het was een waarschuwing dat ze, zoals de politie het dan zegt, van plan waren wat met mij te doen. We hebben bijvoorbeeld gezien dat er af en toe een inval plaatsvindt en dat er een zak over je hoofd wordt gestopt en je wordt meegenomen. En dan weet je ook niet wat er gebeurt. Ik maakte me daar ernstige zorgen om... Want het is van binnenuit gekomen, dat is voor mij een teken dat het zo is. Maar ik heb daarna nog een andere bevestiging gekregen. Er werd me verteld: het is inderdaad zo dat je wordt gevolgd en dat er foto's van je worden gemaakt, de AIVD dus, en dat je telefoon wordt afgeluisterd en je mail wordt meegelezen, je whatsapp. Dus alles wat ik communiceer met wie dan ook, daar zijn ze tot in de details van op de hoogte. (Adil)

Ook Younes ervaart bij de politie een voortdurend gevoel van ‘gevaar’:

Er wordt eerst om je ID gevraagd. Een hele vragenlijst: Wat doe je hier, waar ga je naar toe? En als het antwoord hen niet zint, dan word je meegenomen. Of je wordt in de gaten gehouden. Loop je hier [in de wijk], dan zie je alleen maar politie. Motoragenten, fietsers. Het is een beetje een lastige ervaring om te delen, begrijp je? [stilte]

I: Wat doet het met jou?

Ik vind het klote om zo behandeld te worden, maar ik kan er verder niets aan doen.

I: Op wat voor manier vind je het klote?

Het gevoel dat ik in de gaten word gehouden. Ik heb geen privacy meer. Of ik kan mijn eigen ding niet doen. Dat is best wel ... [stilte] (Younes)

Adil legt uit welk effect het gevoel van constant gevolgd te worden op je heeft:

Dan ga je juist de politie nauwlettend in de gaten houden, en letten op elke beweging die ze maken. En als ze op jou afkomen, dan probeer je daar zo snel mogelijk weg te komen. Dat hoorde ik ook van een neefje van me, dat hij de politie in de gaten houdt, en dat hij gewoon uit hun buurt wil blijven. (Adil)

Jongerenwerker Michael zag dit letterlijk gebeuren:

Goed, toen kwam het. [Ik vroeg:] jongens, hoe zouden jullie het vinden als er een wijkagent langskomt om gewoon te gaan praten? Ze willen graag weten hoe jullie je voelen en wat jullie van een agent vinden, bla, bla, bla. Er waren twee jongens die meteen opstapten. (Michael)

Voor Adil is dergelijk gedrag een uiting van angst van jongeren die zelf niets verkeerd doen:

Ik vind, respect voor de politie moet je hebben, maar angst voor de politie, dat is verkeerd. (Adil)

Michael heeft echter een andere interpretatie:

Dat waren twee jongeren die voldeden aan een bepaald stereotype. Want het is heel cool om crimineel te zijn. Criminelen verdienen veel geld en hebben een BMW en later een dik huis en investmoney. Door de slechte dingen die je doet in het leven, heb je het idee dat je gezocht wordt. Je kunt het bijna paranoïde noemen, want als ze dan een agent zagen, dan moest je eens zien hoe snel ze weg waren. Terwijl die agenten daar gewoon een blokje om liepen. (Michael)

En Cemil meent dat verhalen over constant in de gaten gehouden worden vooral 'stoere verhalen' zijn:

Onderling willen ze elkaar bewijzen van: 'Kijk hè, status'. Onderling is er altijd een competitie van wie stoer is. (Cemil)

6.4 Disproportioneel optreden

Ik heb eigenlijk een hele positieve jeugd gehad in de Schilderswijk. Altijd bezig geweest met school, sportactiviteiten en allerlei maatschappelijke projecten. Bij mij is echt een deuk in mijn persoonlijke ontwikkeling geweest mijn eerste ervaring met de politie... Ik denk dat ik 14 of 15 was, ben door een agent bij mijn keel gegrepen. Ik vroeg: "Wat doe je nou?" en dat was voor hen aanleiding om me keihard tegen een muur aan te gooien en me in de boeien te slaan. Ik moest ook iets van tien minuten op de grond zitten. Ik voelde dat echt als een vernedering, aan de schandpaal genageld tussen allerlei burens en jongeren, en ook buurvrouwen die om me heen kwamen staan en ook kritiek uitten naar de politie. Maar daar luisterden ze niet naar. Werd meegenomen naar het bureau. Daar ben ik in de cel gestopt en later kwamen die agenten met een valse verklaring. Waarvan zij vonden dat ik hem moest ondertekenen. En ik heb toen aangegeven: "Luister, ik ben niet verhoord dus er is nog geen verklaring van mij, dus dan weiger ik ook een handtekening te plaatsen."

Toen begon het met intimidatie en bedreiging door drie agenten. Ik heb voet bij stuk gehouden. Uiteindelijk hebben ze de deur dicht gegooid en een kwartier later zijn ze teruggekomen en heb ik een proces verbaal gekregen met drie ten laste leggingen: niet opvolgen van een ambtelijk bevel, samenscholing, en mishandeling van een ambtenaar in functie. Ik constateerde dat dat drie leu-

gens waren: ik heb geen ambtelijk bevel gehad, ik heb geen agent mishandeld, en mocht het zo zijn dat ik een agent had mishandeld dan had ik daar voor moeten voorkomen. En samenscholing is fysiek gezien onmogelijk omdat ik in mijn eentje was.

Ik was letterlijk klaar met voetballen en liep met de bal in mijn hand de straat in en ik werd uit het niets letterlijk bij mijn keel gegrepen. En ik was in die tijd ook iemand die heel introvert was en het enige waar ik mee bezig was, was school en sport, en voor de rest ontspannen, vermaak, als een echt kind. En wat ik van thuis heb meegekregen is: 'de politie is altijd je vriend'. Ik keek ook altijd op naar de politie... Het was ook voor mij een traumatische ervaring. Ik heb het daarna op school een aantal docenten verteld en die waren ook verbaasd. Ik was echt een voorbeeldleerling. Ik zat in 3 vwo. En toen gebeurde het dus. Ja, het heeft echt wat met me gedaan, zelfs docenten konden niet begrijpen dat me dat was overkomen. En waardoor ik echt een andere kijk heb gekregen op de politie, is het moment dat ik naar buiten liep met die boete en dacht: dit klopt niet, ik ga gelijk weer naar binnen en ik doe aangifte of dien een klacht in. En dan zie ik mijn zussen daar staan, die kwamen verhaal halen.

Mijn oudste zus, die advocaat is, pakt het Wetboek van Strafrecht, klapt het open op de balie: "Op grond van welk artikel is mijn broertje aangehouden?" Heel lacherig werd er over gedaan en er werd letterlijk door de agent achter de balie gezegd: "Dat verzinnen we nog wel, we noteren nog wel een leugentje." Mijn zus ging er verder op in, en wat we toen te horen kregen was: "Opkanteren kankerhoeren, of anders gooien we jullie ook de cel in." Ik moest me toen echt als klein jochie bekommeren om de veiligheid van mijn zussen, heb ze toen letterlijk moeten wegslepen uit het bureau. (Adil)

Het interview met de 27-jarige Adil is nog geen twee minuten op weg, wanneer hij dit verhaal vertelt. Hij start met de *oriëntatie* van de zorgeloze jeugd van een 14-jarige jongen, een schets van onschuld die hij later in het verhaal verder invult met het beeld van een introverte vwo-3-leerling met een naïef geloof in de politie als zijn 'vriend', die op een dag na het voetballen met vriendjes op het punt staat naar huis te gaan. Dan verliest hij op een wrede manier die onschuld door een serie van *complicaties*. De eerste shock is dat hij het slachtoffer wordt van willekeurig en disproportioneel politiegeweld ('letterlijk bij mijn keel gegrepen'). Deze wordt gevolgd door een tweede shock: het onrechtmatig handelen van agenten die een valse verklaring opstellen en, wanneer hij niet zwicht voor hun intimidaties, een proces-

verbaal opmaken op grond van 'leugens'. De laatste shock, die hem voorgoed van zijn onschuld berooft ('waardoor ik echt een andere kijk heb gekregen op de politie') wordt hem toegediend met de expliciete erkenning van een agent dat hij leugens verzint, en de intimiderende bejegening van zijn zussen. Adil verwoordt zijn *evaluatie* van deze reeks van complicaties enerzijds door middel van de emoties die ze bij hem oproepen: 'vernedering', 'traumatische ervaring', 'echt wat met me gedaan', anderzijds met behulp van diverse juridische argumenten: 'ik ben nog niet gehoord, dus er is nog geen verklaring van mij', 'ik heb geen ambtelijk bevel gehad', of, als hij een agent had mishandeld 'dan had ik daarvoor moeten voorkomen.' De *witkomst* van dit relaas is dubbelzinnig. Enerzijds zijn Adil en zijn zussen, als slachtoffers van gewelddadig, onrechtmatig en onheus politieoptreden, de verliezers: ze vertrekken uit het politiebureau zonder dat hen recht is gedaan. Anderzijds zijn ze in moreel opzicht winnaars, de helden in het verhaal: vanwege het waardige (want: met argumenten in plaats van geweld) verzet dat ze bieden, waarbij aan het slot het 'kleine jochie' Adil zijn zussen redt uit een bedreigende situatie.

Dat met name de juridische evaluaties meer de oordelen lijken van Adils latere, inmiddels goed geschoolde, volwassen zelf dan van de naïeve puber die hij toen was, doet niets af aan wat voor Adil de waarheid en daarmee het belang van zijn verhaal is. De wijze waarop hij zijn relaas doet, illustreert treffend hoe hij poogt om het hoofd te bieden aan wat William Labov (1997) beschreef als de paradox van narrativiteit, zoals we die in par. 2.5.2 uiteenzetten. Juist omdat het zo ongelooflijk is wat hem is overkomen ('zelfs docenten konden niet begrijpen...'), moet Adil zijn ervaring, zijn verhaal, kwijt. Maar naarmate een ervaringsverhaal meer de moeite van het vertellen waard is, meer *reportable* in de terminologie van Labov, zal het moeilijker zijn om het aannemelijk (*credible*) te maken. Met andere woorden: een verteller zal alle retorische zeilen bijzetten om de toehoorder ervan te overtuigen dat het toch echt gebeurd is. Zo vertelt Adil opvallend vaak dat iets 'letterlijk' gebeurde ('letterlijk klaar met voetballen'; 'letterlijk bij mijn keel gegrepen'; 'werd letterlijk door de agent gezegd'; 'heb ze letterlijk moeten wegslepen'), en gebruikt hij vijf keer het tussenvoegsel 'echt' om de impact van het gebeurde te onderstrepen ('echt een deuk in mijn persoonlijke ontwikkeling'; 'voelde dat echt als een vernedering'; 'heeft echt wat met me gedaan'). Daarnaast gebruikt hij hyperbolische uitdrukkingen om het verhaal kracht bij te zetten: hij werd niet tegen de muur gezet maar 'keihard ... gegooid' en 'aan de schandpaal genageld', het was niet een vervelende maar een 'traumatische ervaring', die hem niet overkwam als 14-jarige puber maar als 'klein jochie'.

In 71 van de 180 verhalen die we optekenden, is buitenproportioneel optreden van de politie een belangrijk thema. In par. 6.2, waar we het thema van de preventieve controles in de verhalen van jongeren bespraken, besteedden we al aandacht aan één element van disproportioneel politieoptreden, namelijk de frequentie van deze controles. In deze paragraaf zoomen we in op de twee andere vormen van disproportioneel handelen door de politie. In 27 verhalen vertellen jongeren over de (in hun ogen te grote) hoeveelheid agenten die wordt ingezet, in 50 verhalen is gebruik van (te veel) geweld een belangrijk thema (en deze kunnen dus ook samen in een verhaal voorkomen).

Het verhaal van Adil is niet het enige waarin een onschuldige hoofdpersoon zulk disproportioneel politieoptreden aan den lijve ervaart. Zo vertellen sommige vrouwelijke respondenten over gewelddadige invallen bij hen thuis, waarbij de politie op zoek is naar een van hun broers. Ouafa herinnert zich:

Dat is een aantal jaar terug. We lagen allemaal te slapen. Toen is hij om 6 uur 's ochtends uit zijn bed gehaald. Echt letterlijk gewoon eruit gegooid, met kabaal en al. En ik weet nog heel goed dat hij geen slippers aan mocht en dat hij gewoon in z'n boxershirt, hoe hij in z'n bed lag, mee moest en dat ze handboeien om z'n handen hebben gedaan. Ze treden niet zacht op, dat is me zeker wel opgevallen. Hij is toen zo meegenomen de auto in. Dat is niet leuk om te zien. Ik sta er nog wat makkelijker in, maar m'n moeder, die had er veel moeite mee. Daardoor had ik er ook weer meer moeite mee. ... Ze doen alsof hij een moord heeft gepleegd, zo komen ze ook echt binnen, met een team van weet ik veel hoeveel man. En het ergste is dat ze nog af en toe een geweer oppakken en richten naar iemand, zonder reden, en schreeuwen. ... Kijk, als er iets fout is gedaan, dan geef je ze wel gelijk. Maar niet op de manier hoe ze het doen, want nu pak je een heel gezin aan. Iedereen die op dat moment thuis is, krijgt er mee te maken. (Ouafa)

Oriëntatie van dit verhaal is een huiselijk tafereel waarin om 6 uur 's ochtends iedereen ligt te slapen. De *complicatie* doorbreekt dit vredige tafereel: een team van politieagenten valt binnen, en licht Ouafa's broer van zijn bed. De verteller *evalueert* het optreden - het 'kabaal', geschreeuw, richten van een geweer en 'weet ik veel hoeveel man' - als buitenproportioneel. Ze spreekt niet tegen dat haar broer wellicht 'iets fout' heeft gedaan, maar dit

was overdreven ('alsof hij een moord heeft gepleegd'). Bovendien raakt hun optreden ook onschuldige burgers ('mijn moeder had er veel moeite mee' en: 'nu pak je een heel gezin aan'). *Uitkomst*: broer, alleen gekleed in boxershort, is geboeid afgevoerd.

Salima heeft vergelijkbare ervaringen met politie-invalLEN bij haar ouders thuis. Ook zij geeft aan hoe ze zich soms 'rot' schrok van mannen met zaklampen in haar kamer, het vele 'lawaai en kabaal' en de vernielingen aan het huis ('terwijl onze voordeur van de scharnieren af lag'). Bovendien gebeurde het soms 'midden op de dag, wanneer het druk is op straat'. En dat vindt ze 'gemeen' want: "Je trekt gewoon heel erg de aandacht, je schaamt je dan ook tegenover de bureN. Die staan dan te kijken." Ook zij ontkent niet dat haar broers iets op hun kerfstok hebben en begrijpt dat de politie actie moet ondernemen:

Ik zeg ook echt niet dat ze [haar broers] niet fout zitten. Er zijn momenten dat je denkt: je hebt het gewoon verdiend. Het is logisch dat je wordt opgepakt. Of wanneer ze tegenstribbelen of op de vlucht gaan, dat je dan harder wordt aangepakt. Dan vind ik dat je er zelf om heb gevraagd.

Maar ze vindt de manier waarop agenten een inval plegen niet alleen buitenproportioneel, ze wantrouwt ook hun motieven:

Naar mijn idee was dat echt pesten. Zodat dan zou worden gezegd: hij is niet hier, maar daar. Dat was echt een soort van onder druk zetten, uit de tent lokken. Dat vond ik wel een gemene streek ... en er dan ook echt heel luchtig over doen. Weet je, gewoon thuis, wanneer ze eigenlijk weten dat-ie er niet is... En dan puur onder druk zetten, dat vind ik gewoon een foute tactiek. (Salima)

Salima en Ouafa zijn twee van de tien vrouwelijke respondenten die werden geïnterviewd vanwege hun indirecte ervaringen met de politie, namelijk als zussen van jongens met een criminele achtergrond. Maar we spraken ook jonge vrouwen die zelf in aanraking zijn geweest met de politie:

Ik was een beetje tegen de draad in. Ik kon mijzelf weer een beetje zijn. Ik was vroeger al een beetje stoer. Op een bepaalde manier kwam het toen ook een beetje van ons, maar je wordt ineens om je legitimatie gevraagd. Ik weet mijn rechten en zeg: "Luister, u mag mij niet zomaar dit of dat. Op welke grond wilt

u mijn legitimatie zien, want ik sta hier gewoon? Ik sta hier niet eens met een groep, ik sta hier gewoon.” “Gewoon bek dichthouden en legitimatie geven.” Als iemand zo tegen mij gaat praten, dan is hij aan het verkeerde adres. Ik werd tegen de grond geslagen en meegenomen naar het bureau terwijl ik helemaal onder het bloed zat. (Sue)

Hoewel de strekking van Sue's relaas een redelijk *straight forward* verhaal lijkt over disproportioneel politiegeweld (zij staat op haar rechten, agent bejegent haar onbeschoft, slaat haar 'tegen de grond' en neemt haar mee naar het bureau), bevat haar verhaal bij nadere beschouwing nogal wat open plekken: er ontbreken stukjes in het relaas, wat doet vermoeden dat het episodes zijn die minder goed passen bij de pointe van disproportioneel politie optreden. In de *oriëntatie* maakt Sue duidelijk dat ze van zichzelf wat tegendraads en 'stoer' is, en dat de *complicatie* (er werd om haar legitimatie gevraagd) niet helemaal 'ineens' kwam, want: 'op een bepaalde manier kwam het ook een beetje van ons.' En met de uitdrukking 'dan ben je bij mij aan het verkeerde adres' impliceert ze dat wie haar op deze wijze aanspreekt een stevige replek kan verwachten. Maar omdat ze niet vertelt wat die replek was (en we haar dat helaas ook niet hebben gevraagd) lijkt het alsof het geweld van de agent volledig uit de lucht komt vallen. De *uitkomst* van het verhaal is dat Sue 'helemaal onder het bloed' op het politiebureau belandt. De suggestie is er een van zware mishandeling, maar een bloedneus ziet er ook al snel dramatisch uit. Helaas hebben we ook hier niet verder doorgevraagd.

Op een later moment in het gesprek komt de interviewer terug op een van Sue's vage uitdrukkingen, en worden de open plekken wat meer ingevuld:

I: Je zei dat het kan zijn dat het af en toe een beetje aan ons lag dat we om ons ID werden gevraagd. Wat deden jullie dan precies?

Omdat je dan 's avonds in het donker op een voetbalveldje staat met een hele groep en een jointje staat te roken of een sigaretje te roken. Natuurlijk komen agenten dan kijken omdat er misschien mensen in de buurt slapen, en bellen omdat ze hard gelach horen of gepraat. En als je dan een drankje op hebt of je bent net klaar met werken en je rookt nog even een sigaretje met klanten uit het café dan ben je misschien best grof in de mond. Op dat moment heb je echt iets van: wie ben jij om mij mijn legitimatie te vragen? Dan kan het zijn dat ik

best een keer een beetje bot heb gereageerd of een beetje asociaal, maar dat komt dan door de alcohol. Als je jong bent, dan maak je dat soort dingen nu eenmaal mee. Je gaat me echt niet vertellen dat de mensen die op hoge posities verkeren geen kattenkwaad hebben uitgehaald toen ze 15, 16 jaar waren. (Sue)

Sue geeft hier toe dat ze zelf ook niet altijd even beleefd is tegen de politie, maar ze relativeert haar eigen aandeel ook direct weer door verkleinwoorden te gebruiken als 'een beetje' ('best een keer een beetje bot'; 'een beetje asociaal') of een onschuldig klinkend woord als 'kattenkwaad'. En ze voert verzachtende omstandigheden op, namelijk algemeen menselijke zaken als drugsgebruik en jong zijn.

Een derde van de verhalen over proactieve controles vertellen hoe deze gepaard gaan met buitenproportioneel optreden, zoals een grote hoeveelheid agenten, frequente controles of gewelddadig optreden. In onderstaand voorbeeld is Ercan getuige van een onverhoedse controle door een groot aantal agenten:

Toen was er een wedstrijd in de Turkse competitie, Fenerbahçe-Galatasaray. Nadat de eerste helft was afgelopen, gingen een paar jongeren even buiten staan, frisse lucht happen. Toen kwam de politie. Ik heb niet gehoord of de jongens iets hebben gezegd of niet, maar het waren heel rustige jongens, die ik ook ken. Opeens zag ik heel veel politie op de fiets. De jongens werden allemaal tegen de muur geduwd en gefouilleerd. Alle gasten van de vereniging kwamen naar buiten en gingen verhaal halen: wat is de bedoeling? Wat de politie altijd doet: houd afstand. Ze werden gefouilleerd en ze werden op niets betrap en ze gingen weer verder.

I: Hoe reageerden die jongens erop?

Ja, kwaad. Onterecht. ... Ik ben daarna weggegaan, maar ... die mensen daar ... hadden gezegd dat ze niets hadden gedaan, maar ik weet niet of de politie daarop heeft gereageerd. ... Het publiek was vrij rustig, maar ze hadden wel een slachtoffergevoel. (Ercan)

Verschillende jongeren spreken over angst voor politiegeweld. In de 15 verhalen waarin wordt gesproken over angst, gaat dit 12 keer gepaard met

evaluaties over onrechtvaardigheid door de politie, zoals disproportioneel optreden, discriminatie en willekeur.

Samia's angst is niet gebaseerd op eigen ervaringen maar op berichtgeving op (sociale) media:

Aan de ene kant ben ik zelfs een beetje bang omdat ik geen vertrouwen in ze heb. Wat ik zie op tv en in de media is dat ze zo snel geweld gebruiken en agressief worden. Daarom wil ik gewoon helemaal niets met ze te maken hebben.

Ze noemt als voorbeeld de berichtgeving over de 14-jarige Oubayda:

Het is een 14-jarige jongen. Het is bij mij om de hoek. Volgende keer is het mijn zusje, volgens keer is het mijn moeder, volgende keer is het iemand anders. Als ze dat toelaten, dan kan ik de volgende keer het slachtoffer zijn. (Samia)

Wesley vertelt over een eigen ervaring met in zijn ogen onberekenbare agenten:

Ik had toevallig toen vitaminepilletjes, voor hun was het gelijk van: wat is dit nou weer? Toen moesten we aan de kant staan en werden we gefouilleerd. Bij andere mensen waren ze chill, maar wij werden tegen de muur aangezet. Ze vroegen over mijn werk en hoe ik aan geld kom. "Van wie is de auto, hoe heb je dat betaald?" Ik merkte op dat moment dat als wij iets verkeerd zouden zeggen, dat het dan gewoon klaar was. Die gasten kwamen echt super, super, gestrest over. (Wesley)

Zelfs een door de wol geverfde jongen als Kevin, zelf nogal eens behept met een kort lontje, bekent:

Je gaat ermee zitten. Als je zo'n busje ziet rijden of je ziet een agent op de motor of op de fiets aankomen, dan gaat je hartslag al omhoog. Zo erg is het bij mij al geworden. ... Ja, ik vind hen gewoon eng. Het is hetzelfde als wanneer je in een wijk woont en je weet dat er iemand woont die net uit de gevangenis komt en een moord op zijn geweten heeft. Dat gevoel heb ik bij hen ook. (Kevin)

Verskillende respondenten gebruiken creatieve metaforen om de onberekenbaarheid van (sommige) agenten in hun omgang met geweld uit te drukken. De politie gedraagt zich in die verhalen bijvoorbeeld ‘als een roofdier’, agenten zijn als ‘hyena’s’ of ‘dolle wouzelingen’ met ‘Tasmanian Devil-achtig’ gedrag die doen alsof de wijk ‘het Wilde Westen’ is. Een ander gebruikt beelden uit de vechtsport om aan te geven waarom een van de politiebureaus bij zijn vrienden berucht is:

De Heemstraat is gewoon een kickboks gala voor agenten. Iedereen die ze daar binnenbrengen is even een bokszakje. (Mouaad)

In een aantal gevallen worden ervaringen met disproportioneel optreden gekoppeld aan een negatieve uitkomst op langere termijn. Sommige jongeren noemen een langdurig negatief effect op professioneel gebied (5 keer), of op sociaal gebied (9 keer), vaak gaat het om effect op het vertrouwen in de politie in het algemeen. Een enkele keer geldt dit zelfs voor een van de mediaverhalen, zoals de zaak Mustafa Sealiti:

Ik heb wel eens beelden gezien dat mensen zelfs werkloos raakten omdat ze zo hard werden geslagen. Dat raakt je wel. Niet echt raken, maar dat komt wel binnen zeg maar. Dat het zo ver kan gaan met de politie, terwijl de politie juist jou veilig moet stellen, dat er niks kan gebeuren. Als er iets gebeurt bij jou thuis of er wordt ingebroken, de eerste die je belt is de politie. Als dat soort dingen gebeuren, dan ga je nadenken: moet ik de politie wel bellen? Kunnen ze mij wel helpen? (Yousef)

En Aicha vertelt over haar toen 17-jarige broertje:

Hij was uit geweest. Een jongen in een discotheek had iemand geslagen en was weggerend. ... Het enige wat ze hetzelfde hadden was de jas en de schoenen en het was donker. Hij zegt: “Ineens stop, politie.” Hij werd tegen de grond aangedrukt. Hij zegt: “Ik schrok, dus ik sla,” en hij kreeg een trap tegen zijn arm. Toen was zijn arm gebroken. Hij zei: “Ik verging van de pijn en dacht: ik laat het gewoon gaan.” Hij werd meegenomen... Ze hebben hem ondervraagd en even later hadden ze wel de juiste gozer te pakken. Toen mocht hij weggaan. Maar hij had wel een gebroken arm.

Volgens Aicha had dit gewelddadig optreden ingrijpende invloed op de toekomst van haar broer:

Hij voelt zich nog steeds heel erg door de politie [benadeeld], want toen zijn arm werd gebroken, werd hij niet aangenomen voor een opleiding waarbij hij heel sterk zijn handen nodig had. Hij zou een contract krijgen, maar ze wilden hem niet de Ziektewet uitbetalen. Zijn contract was op dat moment afgelopen, maar het zou verlengd worden omdat hij de opleiding zou doen via het bedrijf. Hij zei: “Daar had ik mijn handen nodig. Toen hebben ze tegen mij gezegd: Sorry, maar dan geven we het contract liever aan iemand die we nu wel meteen kunnen inzetten.” Hij zei: “Dat is een kans die door de politie niet is doorgegaan en dat gaat nooit uit mijn kop.” Hij is daar nog steeds boos over. (Aicha)

6.5 Tegengeluiden: de strenge maar rechtvaardige agent

In 17 verhalen van zeven verschillende jongeren treedt de politie juist wel rechtvaardig op, dat wil zeggen: proportioneel (4 keer), zonder willekeur (10 keer), zonder onderscheid te maken naar etnische achtergrond (4 keer). In Wasims ervaring gedraagt de politie zich best ‘chill’ als je zelf ‘gewoon’ reageert:

Ik heb een keer ooit gehad, met een vriend van mij kwam ik uit de sportschool. Dat was in Voorburg. Daar heb je een rustig pad die naar lijn 6 komt. Opeens kwam een politiewagen en die zei: “Wat doen jullie hier zo laat in de avond?” Normaal lopen we daar nooit, maar het is handiger om zo naar de tram te lopen. We zeiden dat we van de sportschool kwamen. En dat was het. En toen reden ze weer weg, geen ID gevraagd of iets. Dus dat was wel oké.

I: Hoe vond je het dat ze dat vroegen?

Ja, ik vond wel chill. Gewoon normale toon. Waarom zou ik dan tegenwerken? Mensen gaan opzettelijk tegen de politie in omdat het de politie is. Maar als je gewoon zegt wat je doet, zoals ik, als je gewoon zegt dat je van de sportschool kwam. Maar je hebt ook mensen die zeggen: gaat je niks aan, of gaat je geen fuck aan. Ja tuurlijk, dan ga je die problemen zelf maken. En daarna achteraf zeggen: het is de politie hun schuld. Maar dat is onzin. En dat gaat heel vaak zo, vooral in de Schilderswijk. Wat ik ook heel vaak zie: de politie is ergens mee bezig en mensen gaan opzettelijk tegenwerken. En dan achteraf zich afvragen waarom de politie zo lullig is... (Wasim)

In bovenstaand verhaal is er geen sprake van een *complicatie*, in de zin dat er zich een probleem voordoet. De *pointe* van Wasims verhaal is nu juist dat de politie rechtvaardig optreedt en hem correct heeft bejegend. De *uitkomst* is dan ook positief ('En toen reden ze weer weg, geen ID gevraagd of iets'), net als de *evaluatie* ('Dus dat was wel oké'). In de *coda* echter komt naar voren dat de jongeren 'de problemen zelf maken' en achteraf de politie de schuld geven. Volgens Wasim zijn de jongeren *zélf* dus vaak de complicerende factor.

Hij is hierin niet de enige. In 33 verhalen worden de jongeren als complicerende factor in een interactie met de politie genoemd. In negen gevallen meent de verteller dat de bejegening van de politie door de jongeren niet deugt, acht keer wordt jongeren verweten dat ze de politie 'uitdagen', negen keer wordt gesproken over jongeren die geweld gebruiken. De jongeren met dit 'tegengeluid' begrijpen vaker het handelen van de politie, en hebben een meer positieve evaluatie van de politie dan de andere respondenten. Voor deze jongeren zijn het vooral de jongeren *zélf* die verantwoordelijk zijn voor het hardhandige optreden van de politie.

Cemil is er heel duidelijk in bij wie het probleem ligt, het zijn de jongeren die asociaal zijn, en dan vooral 'Marokkaanse jongeren' en 'Afrikaanse' mensen:

Twee jaar terug, om 6 uur in de ochtend, werd ik wakker. Wat gepraat buiten. Ik deed mijn raam open een keek naar beneden. Ik zag een auto. Je gelooft het niet. Een auto vol colli's met Pampers. Ik dacht: je steelt Pampers. Een auto vol met Pampers die ze in een andere auto aan het overladen waren. Ik dacht: waar gaat dat heen? Ze zijn heel erg asociaal. Ze schreeuwen middenin de nacht. Ze denken er niet bij na. Het zijn twee soorten mensen die dat doen. Marokkaanse jongeren en Afrikaanse mensen, maar bij hen doen de ouderen het ook. Mijn vader heeft een keer gevraagd: waarom doen jullie dat? Maar dat is echt iets cultureels. Ze denken er niet bij na. Ze schreeuwen gewoon. Altijd maar geschreeuw. Als de politie langsrijdt uitschelden. De politie is gewoon een vijand. Het is een computerspelletje waarbij de politie je vijand is. Stenen gooien. (Cemil)

En Wesley vertelt hoe hij na een worsteling met een docent werd opgepakt. Achteraf (enkele jaren later) terugkijkend op het incident vindt hij dat de politie goed heeft gereageerd:

Kijk, ik snap dat hij ouder is. Ik heb ook niks te zeggen. Uiteindelijk heb ik de consequenties wel gekregen. Zulk gedrag is niet toegestaan, maar op dat moment was hij geschrokken van wat er is gebeurd. We hebben later een brief naar elkaar gestuurd met excuses over wat er gebeurd is. ... Ik had hem bedreigd, weet je wel. Ik zei van: "Je moet oppassen, ik kom naar je toe dan doe ik je dit en dat aan." Op een gegeven moment hebben ze de politie gebeld en hebben ze mij daarvoor opgepakt... Op dat moment had ik echt spijt. Het was geëscaleerd. ... Als ik nu terugkijk vond ik ze op dat moment gewoon super goed. Ik was 13, en die gast sprak me gewoon heel aardig aan. ... Ja, kijk ik was een schoffie. En ze hebben dat mooi opgepakt. (Wesley)

Veel van de jongeren met dergelijke 'tegengeluiden' zijn meisjes, en we noteerden slechts één positief verhaal van een jongen met een Marokkaanse achtergrond. Dit is des te opvallender omdat Marokkaans-Nederlandse jongens over gerepresenteerd zijn in het onderzoek (15 van de 49 respondenten).

Waar veel respondenten naar de bekende verhalen uit de media verwijzen om onprofessioneel of buitenproportioneel optreden door de politie aan te tonen, verwijzen anderen juist naar deze incidenten om te laten zien dat de complicatie bij de jongeren ligt. In ongeveer de helft van de verhalen waarin het gedrag van jongeren het probleem vormt, wordt verwezen naar één van de mediaverhalen. In Wasims verhaal over de tragische gebeurtenis op station Hollands Spoor is het volkomen duidelijk waarom dit voor Rishi wel fataal moest aflopen:

Kijk, het is achteraf wel onterecht dat hij [Rishi] is doodgeschoten. Op dat moment ja, kijk hij viel twee mensen lastig. Hij wou volgens mij twee mensen beroven, een Engelse man en nog iemand anders. Op een gegeven moment wordt de politie gebeld. De politie komt en zegt: je wordt aangehouden. Nou, hij loopt weg. Daarna zeggen ze: we houden je staande. Hij draait zich om en hij pakt iets in zijn zak. Dan ga je nadenken: wat kan-ie uit zijn zak gaan pakken, wat zijn de mogelijkheden? Je gaat niet je telefoon uit je zak pakken en filmen, je wordt aangehouden, of: ik pak snickers. Dus ja, je weet niet wat hij bij zich heeft. Hij werd volgens mij in zijn been of in zijn maag geschoten, gewoon fout, daar heb je ook die liesaderen [zitten]. Toevallig is hij gewoon slecht geschoten, maar ja, op een gegeven moment moet je denken: hoe ver kun je gaan als politie? Wachten tot hij jou misschien neerschiet? Nee, dat kan ook niet. In een normale situatie, als hij zijn handen omhoog deed, was er niks gebeurd. Als hij wegloopt of weg-

rent was er ook niks gebeurd, want er was geen dreiging. Maar wat doet hij? Hij draait zich om en hij gaat iets in zijn zak pakken. Terwijl er drie, vier keer wordt geroepen: Doe je handen omhoog! met een geweer op hem. Wat wil je dan nog dat ze gaan doen? Tot hij een gun pakt en terug gaat schieten? Want ja je weet niet, misschien heeft hij wel een strafblad, misschien kan hij niet vluchten omdat hij iets open heeft staan, dus ja. (Wasim)

En wanneer Cemil betoogt dat het soms goed is dat de politie hard optreedt, noemt hij het incident met Oubayda op de Hoefkade:

De politie moet ze echt hard aanpakken. Ik ben daar erg voorstander van. Mijn broertje komt laatst: de politie heeft een Marokkaans kind op de grond gegooid. Lekker voor hem. Je moet aan de ene kant hard zijn en aan de andere kant moet je zachtaardig zijn. In alle landen is dat zo. De politie grijpt hard in. Dat vind ik goed. (Cemil)

Ook Ercan heeft er alle begrip voor dat de politie Oubayda flink aanpakte. Het waren de omstanders die de situatie erger maakten:

Ik heb nog nooit problemen gehad met de politie. ... Degenen die daar een probleem van maken vragen er zelf om. Misschien weet je het, laatst was er een incident op de Hoefkade. Bij de supermarkt. Ik heb het een beetje gevolgd, maar die jongen had het gewoon zelf verdiend. De politie houdt hem aan en dan gaan de mensen die daar bij staan doen alsof ze dieren zijn. Dan gaat de politie natuurlijk zo optreden. Als de politie zegt: Ga opzij, ga daar staan. Als je je ermee gaat bemoeien, natuurlijk krijg je dan een pak slaag. Dat zou ik ook doen. Ze vragen erom. (Ercan)

Volgens Danilo is ook het hardhandige optreden van de politie in het Zuiderpark te wijten geweest aan het gedrag van Mitch Henriquez zelf:

Dat heeft te maken met die Arubaanse man, ik ben zelf ook van Arubaanse afkomst, die blijkbaar iets verkeerd heeft gezegd. Het is niet goed dat hij is vermoord, dat hij is gewurgd, maar je moet ook realistisch zijn en blijven. Hij heeft het enigszins aan zichzelf te danken. Als hij niks had gezegd, dan was het nooit gebeurd. Hij heeft blijkbaar iets gezegd, van: klotepolitie, gaan jullie maar allemaal dood, ik weet niet wat hij precies heeft gezegd. (Danilo)

Net als de jongeren die kritisch zijn op de politie, gebruiken deze respondenten soms beeldend taalgebruik, deze keer vooral om de opstandige jongeren uit de wijk te beschrijven. Ze vergelijken ze onder meer met 'honden', of 'beesten'. Andere uitdrukkingen die worden gebruikt om hun gedrag te typeren zijn: 'slachtofferpositie', 'minderwaardigheidscomplex', 'snel op hun tenen getrapt', 'hoog flipgehalte', 'dan schuiven ze dat in de schoenen van anderen', 'mag zelf op de blaren zitten', 'eigen schuld, dikke bult' en 'ze halen het bloed onder je nagels vandaan'. Twee respondenten noemen specifiek het gedrag van 'Marokkaanse' jongens als probleem ('het Marokkanenprobleem') en gebruiken de term 'barbaren' als synoniem voor Berbers.

7 DISCRIMINATIE

Heb echt heel wat [ervaringen], ook van andere mensen die staande zijn gehouden op basis van hun etniciteit. Een vriend van me bijvoorbeeld woonde vlakbij het politiebureau op de Heemstraat. Hij ging vaak naar de snackbar waar veel mensen uit de Schilderswijk en Transvaal heengingen. Hij ging een keer in de nacht naar die snackbar. Gewoon in een soort joggingbroek. Ik heb zin een patatje, dus ik ga er even heen. Je zou denken: dat kan gewoon en dat je dan niet wordt aangesproken. Hij heeft een niet-Nederlandse achtergrond, Antilliaans, een donkere huidskleur. Toen werd hij aangesproken door een politieagent: “Heb je je identiteitskaart bij je?” Hij zei: “Nee”, want hij ging gewoon even naar de snackbar. Daar denk je niet aan, om ook je ID-kaart mee te nemen, want ik woon in de Schilderswijk en ik heb zo’n etniciteit dus ik moet wel mijn ID-kaart bij me hebben. Uiteindelijk vertelden ze hem dat de reden voor staande houden was dat ze iemand zoeken met zijn signalement.

I: Namelijk een zwarte huidskleur en een trainingspak of een joggingpak...?

Ik denk dat dat het is. Ik heb er niet lang daarna met hem over gesproken. We dachten: onzin. (Ravi)

Ravi’s Antilliaanse vriend loopt ’s nachts naar een populaire snackbar in zijn buurt (*oriëntatie*). Er ontstaat een *complicatie* wanneer hij door een agent wordt staande gehouden die hem om zijn ID vraagt. De agent legt (‘uiteindelijk’, maar het is niet duidelijk of hij dat uit zichzelf doet of nadat de vriend dit heeft gevraagd) uit dat ze ’iemand zoeken met zijn signalement’. Hoewel qua *uitkomst* het verhaal kennelijk met een sisser afloopt (er wordt niet gerept van een boete of andere sanctie), *evalueren* Ravi en zijn vriend dit optreden toch als een voorbeeld van discriminatie. De verklaring van de agent (dat de politie op dat moment op zoek is naar iemand die iets heeft uitgespookt en op wie Ravi’s vriend lijkt, dat hij dus voldoet aan een *dadersignalement*) is volgens hen een smoesje: Ravi’s vriend is louter aangehouden op grond van zijn donkere huidskleur.

In 32 verhalen uit 17 verschillende interviews beoordelen de respondenten het handelen van de politie als discriminatoir of racistisch. Daarmee zetten ze vraagtekens bij de competentie van agenten om rechtvaardig op te treden, met name bij hun competentie om burgers in gelijke gevallen gelijk te behandelen, ongeacht hun sekse, ras, etniciteit, religie, etc. (zie par. 2.4.3).

7.1 ‘Zwarte schaaapjes’

Samia heeft een verhaal gehoord waaruit voor haar overduidelijk blijkt dat agenten ‘allochtone’ bewoners anders behandelen dan Nederlanders:

Ik zeg je eerlijk [de agenten handelen onaardig] voornamelijk tegen allochtone bewoners. Tegen Nederlandse bewoners niet. Ik stond een keer naast een Nederlandse man. Hij vertelde: “Ik zat met een groepje. Een was Surinaams, een Marokkaans en een Turks, en [ik] zat ernaast.” Aan al die jongens werd hun ID gevraagd, maar niet aan de Nederlandse man. Toen ging de agent weer weg. Na een half uur kwam hij weer terug en vroeg hij weer aan diezelfde jongens hun ID en niet aan die man. Toen stond die Nederlandse man op en zei: “Wat is dit? Waarom vragen jullie iedere keer hun ID en mij niet? Ik zit ook bij hen”. Toen gaf hij het uit zichzelf. Toen had de politie het door en was het ineens uitlokken en moest de man mee naar het bureau en de anderen ook. (Samia)

Ook Kevin weet zeker dat de politie graag ‘allochtoontjes’ pakt:

Ik heb het een keer met John hier naast mij meegemaakt. Er kwam een motoragent op ons af en John liep rustig weg. Nadat hij klaar was met mij vroeg die agent aan mij: “Waar is die zwarte?” Ik zei tegen die motoragent: “Bij mij moet je niet zijn, ik ben een Nederlandse autochtoon. Ik ben gewoon Nederlander, ik heet Pieterse. Ga jij lekker verder zoeken naar Marokkanen.” Op die manier heb ik tegen hem gesproken. Hij zei: “Je moet niet bijdehand gaan doen.” Toen zei ik: “Sorry, excuus.” Maar hij vroeg een paar keer: “Wie is die zwarte?” Ik dacht: Oké, deze is echt uit op het pakken van allochtoontjes. (Kevin)

Daniel is ervan overtuigd dat ‘blanke mensen’ beter worden behandeld dan hij zelf:

Blanke mensen hebben er geen last van. Ik kom zelf uit Papoea, maar ze denken altijd dat ik Antilliaans ben. Het is maar dat ik rustig ben en geen grote mond heb, maar dan nog vallen ze me lastig hè. (Daniel)

Volgens Ahmed kan zulke ongelijke behandeling verstrekkende gevolgen hebben, waarmee hij verwijst naar de dood van de 22-jarige Ihsan Gürz in een politiecel in 2011⁴³:

Wist je dat er een Turkse jongen door de politie is vermoord... ik weet niet meer hoe hij heet, maar een paar jaar geleden was zo'n jongen opgepakt door de politie. Ik weet niet meer voor wat, maar hij werd meegenomen naar de cel. Daar in de cel hadden ze hem geslagen omdat hij niet meewerkte. Maar die jongen gebruikte medicijnen, weet je, en hij moest ze innemen. Dus hij vroeg aan die agenten of hij mocht bellen naar zijn vader om die medicijnen te brengen, maar hij mocht niet bellen. De volgende dag was hij dood. Maar weet je, als het een Hollander was, dan hadden ze zijn ouders gebeld en hadden ze hem nog een driegangen menu gegeven. Maar ja, hij had bruine ogen hè, dan heb je in dit land pech. (Ahmed)

Farouk meent dat de politie niet alleen onderscheid maakt op grond van etniciteit maar ook op tekenen van religiositeit, met name waar het gaat om islamitische jonge mannen:

Tegenwoordig kijken ze naar de baard. Ja, echt. Je bent crimineel of je bent een extremist. Volgens mij hebben ze een boekje daar in de Heemstraat hangen. Hoe groter de baard, des te sneller je moet handelen. (Farouk)

Deze negatieve attitude ten aanzien van moslims komt ook naar voren in een verhaal van Samir:

Kwam een keer een agent naar het plein. Hij zegt: "Ik ben nu op zoek naar dit [maakt gebaar met zijn hand om een baard aan te geven en doet een neerbuijgende stem na] en een kort broekje, die boven je enkels komt." Dan denk je: man, waar ben je mee bezig? (Samir)

Het verhaal van Fouad over de controle van de auto van zijn Kaapverdiaanse vriend (begin H5) heeft nog een akelig staartje:

Dus hoe wij daar staan, zien wij gewoon iedereen langsrijden. En toen reed er een auto met Nederlanders. Die bleef voor ons staan en die riepen allemaal dingen. En er was dus een meisje die achter zat, en die zat allemaal racistische

opmerkingen te maken. En die politieagenten zeiden en deden helemaal niets. Je staat daar dan in de kou, 's morgens vroeg met een stelletje dronkenlappen die horen te staan waar wij stonden maar dat niet zo was. ... Maar wat wel echt het ergste was, is dat de bestuurder een bierflesje kreeg van iemand van achter en gewoon begon te drinken. En die politieagent zei: "Gewoon doorrijden, niets te zien hier." Zoouo, dan voel je je wel echt, ja, ik weet nou niet echt of het gediscrimineerd voelen is, maar het was gewoon zó onterecht en je voelt je machteloos. Dat is het: je voelt je gewoon machteloos. Discriminatie is een groot woord, maar machteloosheid en onrecht - ik denk dat dat het meer is. (Fouad)

En Daniel concludeert, nadat hij heeft verteld hoe de politie weigerde bewoners te woord te staan na de dood van Mitch Henriquez:

Als Pieter en Hans daar stonden in plaats van Appie en Angelo, hadden ze een hele persconferentie gegeven met een borrel op het einde en alles. (Daniel)

Een van de sleutelfiguren, Zinedine, stelt dat veel jongeren het gevoel hebben dat het geen nut heeft aangifte te doen, omdat ze denken: "Ik ben ook nog Marokkaan, dus dan gaat dat racisme ding erbij spelen." Volgens deze jongeren is het gebrek aan responsiviteit van de politie te wijten aan racisme. Volgens Farouk behandelt de politie 'de allochtonen' als 'zwarte schaapjes', en:

In de Schilderswijk is iedereen een zwart schaap. Aangezien ik zie dat de politie tegen iedereen optreedt, vind ik iedereen een zwart schaapje... Meisjes niet echt, omdat ze niet echt op straat zijn. Maar de jongens wel. De meeste jongens spreken uit dezelfde ervaring. Ik kan een jongen uit de Schilderswijk plukken en je kunt hem precies dezelfde vraag stellen, en je krijgt precies hetzelfde antwoord. Misschien wel een ander verhaal, maar precies hetzelfde antwoord. Het lijkt erop dat ze het echt hebben gemunt op allochtonen. (Farouk)

Farouks gebruik van de metafoor 'zwarte schapen' is treffend, omdat ze zowel verwijst naar een niet 'wit' uiterlijk, als naar het gegeven dat deze 'schapen' vanwege het feit dat ze 'anders' - een buitenbeentje - zijn, negatief worden bejegend.

De indruk dat de politie discrimineert op grond van uiterlijke kenmerken wordt door onze respondenten breed gedeeld, ook door degenen die zelf weinig tot niet in aanraking komen met de politie. Zo ziet Cemil het

gedrag van de politie vaak als reactie op het onacceptabele gedrag van zijn buurgenoten, die hij dan ook hoofdzakelijk als probleem ziet (“Ze schreeuwen middenin de nacht. Ze denken er niet bij na. ... Als de politie langsrijdt uitschelden. De politie is gewoon een vijand... Ze zijn niet goed opgevoed. Totaal niet.”) Maar waar het gaat om discriminatie is hij het helemaal eens met de kritische respondenten. Ter illustratie haalt hij een Facebookbericht aan van Umar Mirza, een onder Haagse jongeren bekende columnist en debatteerder van Pakistaanse komaf, die in april 2016 op het Centraal Station van Den Haag werd gecontroleerd: “omdat hij een baard heeft. Ik begrijp de aanleiding, maar ik keur het niet goed,” aldus Cemil.⁴⁴

Ook verschillende vrouwelijke respondenten, die, zoals Farouk terecht aangeeft, zelf niet als ‘zwart schaap’ worden behandeld, zijn ervan overtuigd dat de politie discrimineert:

Ja, een groot gedeelte is best racistisch. Nou, racistisch durf ik niet te zeggen. Maar ze zijn bevooroordeeld. Ze geven geen kans. Dus stel ze komen in contact met een Marokkaanse jongen, of een Turkse, dan hebben ze al een vooroordeel, van: die zal hetzelfde zijn als de rest. Dat heb ik ook gezien, en dat is mijn ervaring met de politie in de Schilderswijk. ... Ik zelf niet, maar ik heb het wel gezien bij jongens. ... Hoe ze kleine jongetjes oppakken, heel hardhandig. Dan denk ik van dat is niet nodig. (Souhaida)

Samia gebruikt een andere aansprekende metafoor om te verklaren hoe het komt dat veel politieagenten discrimineren:

Sommigen weten niet eens dat ze in de Schilderswijk zijn. Ze denken dat ze in de jungle of zo zijn. Ik maak geen grap. Wij zijn de apen en zij zijn de tarzans. (Samia)

Samia meent dat Nederlandse agenten in de wijk hun ‘kans grijpen om lekker te jagen’. Hoewel de ‘echte’ Tarzan door een apin werd opgevoed en zich juist deel voelde van de apenfamilie in plaats van hun vijand, is de beeldspraak haars ondanks treffend vanwege de postkoloniale associaties. Immers, in Rice Burrough’s boek betekent ‘Tarzan’ in de taal van de apen ‘blanke huid’, en is hij als blanke man superieur in fysieke kracht en in beschaving: hij doodt gevaarlijke gorilla’s en redt zijn (blanke) geliefde Jane van zwarte inboorlingen.

Verskillende respondenten gebruiken het beeld dat agenten de Schilderswijk beschouwen als een 'jungle'. Dat is volgens hen vooral het geval bij jonge Nederlandse agenten die vanuit de provincie opeens in een grootstedelijke wijk terecht komen die ze alleen kennen uit de negatieve verhalen in de media.

7.2 Jonge jongens uit de provincie

Het zijn jongens die net van de opleiding af zijn, en uit Oost-Nederland komen en alleen verhalen over de Schilderswijk hebben gehoord. Ik kan me voorstellen dat het allemaal machoverhalen zijn op de scholen waar ze getraind worden, want het zijn mannen. Je hebt genoeg dingen gehoord en gezien zodat je weet dat het soms machogedrag is. Dan komen ze in de Schilderswijk terecht en voelen ze zich bedreigd. Dan gaan ze zichzelf verdedigen. Het zijn uiteindelijk kuddedieren en zodra je je bedreigd voelt, ga je grijpen. (Aicha)

Ook Samia meent:

Sommigen komen hier heel ver vandaan en grijpen hun kans om lekker te jagen... op jongeren van allochtone afkomst. (Samia)

Kevin vermoedt dat de motoragent die van zijn vriend John wilde weten 'wie die zwarte was', ook zo'n wereldvreemde provinciaal was:

Waarschijnlijk komt hij van ergens buiten de stad, uit een wijk of dorp waar waarschijnlijk twee negers zijn komen wonen. Dat vindt hij niet leuk en nu moet hij ze hebben. (Kevin)

Volgens Samir zijn de meeste Nederlandse agenten niet 'relaxed':

90 procent van de Nederlandse agenten treedt onnodig hard op, 10 procent is relaxed. Ik zeg niet dat alle Hollanders die bij de politie werken slecht bezig zijn, maar 90 procent is dat wel. (Samir)

Agenten met een niet-Nederlandse achtergrond stellen zich daarentegen wel ontspannen op:

Ik ken ook Marokkaanse politieagenten. Waarom kun je met hun relaxed, heel aardig kletsen? Met een Antilliaanse politieagent of een Turkse agent ook. Maar toen op de Hoefkade [het incident met Oubayda], wij gaan ernaar toe om te zeggen: rustig aan, doe normaal, je gaat niet met zijn knie tegen zijn nek. What the fuck ben je mee bezig, doe eens even normaal. Dan word je geslagen met een stok. Eerlijk gezegd waren het allemaal Hollanders. Waarom weet ik niet... Want Marokkaanse agenten, Antilliaanse agenten, Turkse agenten, doen helemaal niets. Ze houden je rustig. Ze kletsen met je. Ze helpen je. Dit, dat, bla bla. (Mouaad)

Meerdere respondenten wijzen er op dat het negatieve oordeel over Nederlandse agenten niet alleen te verklaren is vanuit de onbekendheid en vooroordelen van deze agenten over de bewoners als ‘allochtonen’, maar net zo goed omgekeerd: omdat veel jonge Schilderswijkers alleen maar met witte Nederlanders in aanraking komen als vertegenwoordigers van overheidsinstanties die iets van hen moeten, vertrouwen ze hen niet. Zo stel Ercan:

Wat je heel vaak bij die jongeren ziet is: tegenover Nederlanders hebben ze minder vertrouwen. Tegenover Nederlanders hebben ze altijd iets van: hij probeert mij te naaien. Maar tegenover allochtonen, Turken en Marokkanen, hebben ze dat gevoel niet. Als een Nederlandse leraar zegt: je moet huiswerk maken, dan denken ze: die probeert mij te naaien, die probeert mijn tijd te verdoen. Maar als een Turkse of een Marokkaanse leraar dit zegt, dan luisteren ze wel. Dat heb ik heel erg gemerkt op de school waar ik les gaf. Daarom is het misschien wel handig dat in plaats van dat daar autochtone politieagenten langsrijden, het meer Marokkanen of Turken zijn... De afstand met de Nederlander is wat groter, omdat je niet elke dag een Nederlandse man in je wijk ziet. En wanneer je ze wel ziet, dan is het of een politieagent of het is de leraar die jou strafwerk geeft.⁴⁵

En hij herkent dit gevoel van afstand uit zijn eigen ervaringen:

Als ik bijvoorbeeld een Turkse agent zie, dan is de afstand voor mij al wat kleiner. Het is iemand die je elke dag tegenkomt en in de Schilderswijk kom je niet elke dag een Nederlander tegen. Mijn sportclub, dat waren Turken. Mijn rijdschoolinstructeurs waren Turken. In het buurthuis waren Turken en Marokkanen. Alleen mijn leraren waren Nederlands. Daarmee had ik ook niet zulke

goede contacten. Ook al ga je naar een zwarte school dan zijn toch de meeste leraren Nederlands. Op de een of andere manier maken ze een connectie: die is blank, die is vies. (Ercan)

Volgens sommige jongeren heeft het wantrouwen van jongeren dus te maken met de afstand tussen de ‘witte, autochtone’ samenleving aan de ene kant, en de gekleurde wijk aan de andere kant. Aicha verwoordt het als volgt:

Het is meer dat zij het gevoel hebben dat de politie zo over hen denkt, dat waar ze solliciteren ze zo over hen denken, en op school zo over hen wordt gedacht. Als ze op straat lopen, dan denken ze zo over hen. Als ze uitgaan, dan denken ze op die manier over hen. Als ze de winkel ingaan, dan voelen ze zich bekeken, etcetera. (Aicha)

Op dit algeheel wantrouwen naar de Nederlandse samenleving komen we terug in het hoofdstuk waarin we verder ingaan op de rol van macht en machtsverhoudingen (H8).

7.3 Tegengeluiden: ‘iedereen gelijk’

Twee respondenten stellen expliciet dat het terecht of begrijpelijk is dat sommige jongeren vanwege hun uiterlijk intensiever worden gecontroleerd of in de gaten gehouden. Ercan vertelt bijvoorbeeld:

Ik zag eens iemand die traditioneel Arabische kleding draagt, een baard heeft en een rugtas. Die werd ook aangehouden. Dan denk ik bij mezelf: dat kan toch? Ze denken misschien dat in die tas allemaal bommen zitten. Dat kan ik wel begrijpen. Ik vind het ook goed dat ze dat doen. Wie weet wat er allemaal in zit? Het is een feit wat er gebeurt: ze blazen mensen op. Bij hem dachten ze dat waarschijnlijk ook. (Ercan)

En in een viertal verhalen over politie-ingrijpen, wordt er in de evaluatie expliciet vermeld dat dit niet gebeurde op grond van etniciteit of religie. Zo is Danilo vroeger eens opgepakt:

Ik was gepakt met joyriding met vrienden. Had je van die kluisleuteltjes van de middelbare school en met die sleuteltjes kon je die oude Fiats openmaken.

Gingen we daarmee rijden, hadden allemaal geen rijbewijs. Op een gegeven moment werden we opgepakt en heb ik twee dagen vastgezeten. Daar ben ik voor voorgekomen en heb ik een taakstraf voor gehad.

We hadden al iets van 20 auto's open gemaakt om ermee te rijden. Op een gegeven moment ging dat natuurlijk opvallen, waren het 25 meldingen. Dan heb je natuurlijk wat meer politie op straat. We stapten in, reed toevallig een motoragent langs. Hij stond naast ons en zei: "Waar zijn jullie mee bezig?" Toen waren we gepakt. Maar daar zie ik geen discriminatie in of zo. Het was gewoon mijn eigen schuld. (Danilo)

Ook Wasim vindt het goed te begrijpen dat jongens om hun ID wordt gevraagd of aangepakt worden als ze een grote mond opzetten, en dat dit niet met racisme heeft te maken:

En dan zitten ze middenin de nacht op een plek waar je ze niet zou verwachten. Dus als politie vraag je: wat doe je hier, mag ik je ID zien? Nee, nee gaat je niks aan. Je hoeft niks te zien. En dan ben je achteraf verbaasd dat hij je aan gaat pakken. Omdat jij zo tegen hem tekeer gaat. Dan denken ze: hij is racistisch. Maar niet van: misschien had ik een grote mond tegen hem. (Wasim)

En Ercan stelt:

Weet je, ze proberen altijd de schuld ... Ze hebben mij dit gedaan, ze hebben mijn arm bijna gebroken, dat soort dingen. Of: ze hebben mij niet goed behandeld in de cel. Allemaal in de slachtofferrol: 'Hij was een racist'. (Ercan)

Voor Samia was ooit een alcoholcontrole juist het bewijs dat zij en haar moeder als moslima's niet worden gediscrimineerd, maar behandeld als alle andere automobilisten:

... ik kwam een keer van de snelweg en er was alcoholcontrole. Dat vond ik best wel goed. Hoewel ik niets met alcohol te maken heb, merkte ik aan de agenten dat ze ons eerlijk behandelden. Iedereen controleren. Ik moest stoppen. Hij zei: "Alcoholcontrole." Ik zei: "Natuurlijk, hoewel je wel [aan mijn hoofddoek] ziet dat ik niet ..." Hij zei: "Klopt, maar het moet." Ik zei: "Geeft niet." Dat gaf mij het gevoel: iedereen gelijk. Mijn moeder reed achter mij en zij werd ook

gecontroleerd. Dat vond ik wel tof. Doe gewoon eerlijk. Dan vind ik het niet eens erg dat ik een hoofddoek draag en hij denkt dat ik alcohol drink. Hij doet het eerlijk, want iedereen wordt gecontroleerd. Dat was best wel goed. (Samia)

Overigens is dezelfde Samia er ook van overtuigd dat agenten in de wijk hun kans grijpen 'om lekker te jagen... op jongeren van allochtone afkomst', en vergelijkt ze hen met 'tarzans' die de wijk als een 'jungle' zien met de jongeren als 'apen.'

Na zijn verhaal over de bejaarde man die in elkaar werd getrapt (zie hoofdstuk 4.2) vertelt Ercan wat volgens hem de achterliggende reden is. Hij meent dat veel jonge Schilderswijkers hun eigen aandeel in de problemen met de politie niet onder ogen zien en te snel de racismekaart trekken:

Leraren zijn Nederlanders. Hebben ze problemen op school, dan zeggen ze: het is een racist. Als ze in problemen komen, meteen: het is waarschijnlijk een racist. Andere redenen kennen ze niet. De politieagent is een Nederlander. Waarom heeft hij dat gedaan? Het is een racist. Komt er een Nederlander langsfietsen, dan is dat waarschijnlijk ook een racist. Iedereen wordt in een hokje gestopt. Turken zijn dat, Nederlanders zijn dat, Marokkanen zijn dat, Surinamers zijn dat. De Nederlanders worden als het ware als vijanden gezien. Als slechte mensen die niet voor hen opkomen.

I: En dat komt omdat ze met bepaalde Nederlanders te maken hebben gehad die hen proberen te sturen zoals een leraar dat doet of een agent dat doet. Is daar een reden voor? Denk je dat het ook gebeurt, dat ze met racisme te maken krijgen? Of zie je dat meer als een soort excuus?

Excuus, puur excuus. Ik ben geboren en getogen in de Schilderswijk. Ik ben hier in Nederland opgevoed. Ik heb nog nooit met racisme te maken gehad. Nog nooit. Het is gewoon een excuus dat ze gebruiken omdat ze weten dat ze dom zijn en dan schuiven ze dat in de schoenen van anderen, weet je. Het is niet goed gegaan. Waarom? Omdat het een racist was. Dat is heel makkelijk, de ander de schuld geven. (Ercan)

8 MACHT EN VERZET

In de voorafgaande hoofdstukken zoomden we in op de diverse componenten van vertrouwen van burgers in de politie zoals deze in de literatuur worden onderscheiden (zie par. 2.4). We lieten zien in hoeverre onze respondenten ervan uitgaan dat de politie de *belangen* van burgers deelt aangaande veiligheid, misdaadbestrijding en steun aan slachtoffers van misdaad (H4), waarna we analyseerden hoe in hun verhalen de *competenties* van agenten worden beoordeeld op het gebied van respectievelijk bejegening (H5), rechtmatigheid en rechtvaardigheid (H6) en non-discriminatie (H7).

In dit hoofdstuk gaan we in op een component waaraan in de literatuur over vertrouwen opvallend weinig aandacht wordt besteed, en dat is de rol van macht en machtsverhoudingen. In veel verhalen van respondenten wordt dit thema, impliciet of expliciet, aangeroerd. Het verschil met de componenten van belangen, intenties en competenties is dat machtsverhoudingen zich niet alleen voordoen op het *microniveau* van concrete interacties tussen (groepen) individuen, maar ook op het *mesoniveau* van de verhouding tussen burgers en instituties (hier: de politie als organisatie) en op het *macroniveau* van de interactie tussen burgers en de samenleving als geheel.

In de verhalen van respondenten over de rol van macht op het micro-niveau (8.1) is een onderscheid te maken tussen verhalen waarin de jongere niets kan uitrichten tegen de macht van agenten (8.1.1) en verhalen waarin zij zich (met wisselend succes) tegen deze macht verzetten (8.1.2). Veel respondenten verbinden de machtsuitoefening van individuele agenten met de macht van een politieapparaat dat in hun perceptie functioneert als een gesloten bolwerk (8.2). Verder vatten veel respondenten de rellen van 2015 op als verzet tegen de macht van de politie als apparaat, maar over de vraag of de situatie sindsdien is verbeterd verschillen de meningen nogal (8.3). Voor een aantal respondenten is de politie namelijk een belangrijke vertegenwoordiger van het almachtige en ondoordringbare 'systeem' van de Nederlandse overheid en media die het gemunt hebben op 'allochtonen' of 'moslims' als zichzelf (8.4). Ten slotte tekenden we ook tegengeluiden op, van respondenten die stellen dat het juist de politie is die soms machteloos staat ten opzichte van rellende en treiterende jeugd (8.5).

8.1 De agent op straat

8.1.1 Machteloosheid

Zeker 46 keer geven respondenten expliciet uitdrukking aan gevoelens van machteloosheid ten aanzien van het optreden van agenten. Vaak koppelen ze dit aan hun negatieve evaluaties over de competenties van agenten op het gebied van bejegening, rechtmatigheid en rechtvaardigheid.

Vrouwelijke respondenten spreken vooral over gevoelens van machteloosheid naar aanleiding van ervaringen met nachtelijke invallen van de politie in hun (ouderlijk) huis: “je voelt je echt machteloos als ze binnen staan” (Ouafa); “machteloosheid... ik ben het dan wel met dingen niet eens, maar je kan er zo weinig mee” (Hind); “het is dan meer een gevoel van machteloosheid... doordat hun politie zijn en jij bent een burger en dat hun dan denken dat hun meer kunnen dan de burgers zelf... dat ze toch politie zijn en ze denken dat niemand hun wat kan maken.” (Latifa)

Maar ook veel mannelijke respondenten maken gewag van gevoelens van onmacht. Gevraagd naar zijn gevoelens als een agent bij een ID-controle zijn vriendin opdraagt ‘effe te dimmen’ en hem zelf dreigt met een strafblad als hij zich niet ‘koest’ houdt (zie par. 6.2), antwoordt Daniel: “Ja machteloos, je kan niets doen en alles wat je doet werkt alleen maar tegen je.”

En als de interviewer suggereert dat hij het kennelijk ‘vanzelfsprekend’ vindt dat zijn ID wordt gevraagd en hij vaak geen antwoord krijgt als hij vraagt naar de reden, reageert Rodger berustend:

Jaa, maar wat moet ik doen? Ik kan er toch niets tegen doen. Als het signalement is een lange donkere man, tja, dan val ik daaronder. Ik kan dan wel gaan lopen schreeuwen dat ik net uit school kom, maar heeft geen zin. Die politieagenten doen toch wel wat zij nodig vinden om te doen. Veel jongens in deze wijk gaan er zo tegen in, en wat gebeurt er? Meegenomen naar het bureau. En dan een nachtje in de cel. Nohhhh, doe maar niet. Snap je, ik kan hoog en laag springen maar je kan er niets tegen doen... Je voelt je... ik denk dat machteloos wel het juiste woord is. (Rodger)

Vaak echter noemen jongeren het gevoel van onmacht niet expliciet, maar blijkt het wel uit hun verhaal. Zo vertelt Matthew:

Ze gooien het op de gekste manieren om die jongens aan te houden. De vorige keer kwam ik toevallig bij een jongen de straat in rijden en ik kom voor zijn deur. Hij komt net zijn deur uitlopen en er staat nog een jongen dus we stonden met zijn drieën. Ik praatte even tegen hem. De wijkagent komt naar hem toerijden met de fiets. Hij zegt: “Je weet toch dat je hier niet mag hangen?” Hij zegt: “Ja, je hebt gelijk, we lopen wel een stukje verder.” Maar precies op het moment dat hij dat zegt, rijdt de wijkagent een stukje door en twee agenten pakken hem van achteren beet en zeggen: “Je bent aangehouden.” Is dit een actiefilm of zo, want ik heb zo’n situatie nog nooit meegemaakt?

I: Waarom hielden ze hem aan?

Dat weet ik niet. Zo diep ga ik niet in op wat hij allemaal doet. Dat is niet mijn zaak. Drie uurtjes later kwam hij gewoon weer thuis. Dan denk ik bij mezelf: zijn jullie nu aan het mierenneuken? Willen jullie die jongen om een stomme reden, omdat hij weer voor zijn deur hangt, aanpakken? Dat is niet leuk voor die jongens. Die jongens voelen zich continu in het nauw gedreven. Ze kunnen niet eens een stap buiten zetten of alle ogen zijn op hen gericht. Voordat je ergens naartoe kunt gaan, weten ze al waar jij hangt. Dan krijgt die jongen geen lucht in zijn leven. Dat kan niet. (Matthew)

In dit verhaal van Matthew treedt de politie willekeurig op (“mierenneuken”, “om een stomme reden, omdat hij weer voor zijn deur hangt”). Juist omdat deze willekeurige actie volgens Matthew de gangbare aanpak lijkt, heeft dit negatieve gevolgen voor de jongeren: zij “voelen zich continu in het nauw gedreven” en krijgen “geen lucht in hun leven.”

Het is een vaker gehoord geluid: de politie treedt willekeurig op en de jongeren zijn hier als het ware aan ‘overgeleverd’. Samia verwoordt hoe zij na het incident met Oubayda bang is dat iedereen slachtoffer van de politie kan worden: “Volgende keer is het mijn zusje, volgende keer is het mijn moeder, volgende keer is het iemand anders. Als ze dat toelaten, dan kan ik de volgende keer het slachtoffer zijn”. En sleutelfiguur en jongerenwerker Joyce vertelt:

Het is hier bekend dat agenten je toch kunnen meenemen, hoe dan ook, wat voor reden ze ook hebben. Het ene moment dan is het: verstoren van de openbare orde terwijl je niets doet. Het andere moment is het beledigen van een ambtenaar in functie terwijl je niet eens een scheldwoord hebt gebruikt of gewoon je eigen mening hebt gegeven. (Joyce)

En niet alleen door het gevoel dat de politie willekeurig optreedt voelen veel jongeren zich onmachtig; in veel verhalen is het gevoel van onmacht sterk verbonden met het gevoel van onrechtvaardigheid. Denk aan het verhaal aan het begin van hoofdstuk 5 waarin Fouad en zijn vriend 's nachts door de politie met de auto langs de kant worden gezet. Juist de gevoelens van ongelijke behandeling maken dat hij zegt: "... het was gewoon zo onterecht en je voelt je machteloos. Dat is het, je voelt je gewoon machteloos. Discriminatie is een groot woord, maar machteloosheid en onrecht, ik denk dat dat het meer is."

Sommige jongeren menen dat de politie haar macht misbruikt:

Het is gewoon machtsmisbruik. Als je het mij vraagt, dan hebben die agenten een slechte jeugd gehad. En dan komen ze hier popiepopie spelen en denken ze echt dat ze wat zijn. Als je in discussie wilt gaan, dan krijg je al twee uithalen. (Samir)

Bij autochtone mensen doen ze anders omdat die hun rechten kennen. Zij weten meer dingen dan wij, dan de hangjongeren laat ik zeggen. Wij weten niet zoveel, dus bij ons kunnen ze meer uithalen. En dat vind ik machtsmisbruik. (Gabir)

Er worden verschillende metaforen gebruikt om deze evaluaties kracht bij te zetten. Zo doet de politie 'alsof ze de koning zijn' of speelt 'voor God'. Of de wijk is als 'een gevangenis' met agenten als 'bewakers'. Of de wijk fungeert als een 'jungle' waarin agenten als 'roofdieren' 'op jacht' gaan, waar de jongeren 'voor de leeuwen worden gegooid', of waarin ze 'de apen' zijn, en de agenten 'de tarzans'. Vergelijkingen met 'hyena's' of 'aasgieren' dragen de nog sterkere suggestie mee dat agenten zich richten op de allerzwaksten, op hen die toch al niets meer te verliezen hebben. Een enkeling gaat zelfs zo ver om de politie te vergelijken met een 'opruimdienst', of met 'nazi's' die 'razzia's' houden - daarmee impliciet suggererend dat hun lot vergelijkbaar zou zijn met dat van de joden tijdens het Hitler-regime.

Andere jongeren menen eerder dat de politie een machtsspel speelt, bijvoorbeeld een spel met het 'grondgebied' van de wijk als inzet:

Ze wachten op het moment dat ze je kunnen pakken, en als je ze wat geeft, dan kan je hoog of laag springen, ze pakken je toch wel. Het is gewoon een soort van... hoe heet dat spel... Stratego! Jaaa, Stratego! Hahaha, grondgebied stelen! Zo groei je hier op de wijk! (Fouad)

Cemil constateert dat de wijk weliswaar zijn 'territorium' is, maar dat het toch de politie is die het er voor het zeggen heeft:

Ik zou zeggen dat ik in mijn wijk niet zeggenschap heb, maar het is [wel] mijn territorium. Ik hou van mijn wijk, ik hou van mijn straat. Laatst fiets ik even de stoep op om voor mijn deur te komen. Toevallig stond er een agent. Ze sprak me aan: "Hé, niet op de stoep fietsen!" Ik was die dag een beetje gestresst, en dacht bij mezelf: wie ben jij om tegen mij te zeggen dat ik hier niet de stoep op mag fietsen? Ik woon hier al 20 jaar. (Cemil)

8.1.2 Machtsstrijd

Echter, tegen de teneur van volledige machteloosheid in zijn er ook verhalen waarin jongeren wel degelijk tegenspel bieden. In zo'n 30 verhalen is er sprake van machtsstrijd met de politie, waarbij diverse vormen van verzet worden gepleegd: de jongere dient een agent van repliek, probeert aan de politie te ontkomen, of protesteert tegen de suggestie dat hij in overtreding zou zijn.

In onderstaand verhaal roept Adil een wijkagent ter verantwoording over de wijze waarop deze hem bejegent:

Die wijkagent zei letterlijk: "Ik werk hier al twee en een half jaar en ik ken jou niet en ik wil jou kennen." "Ja maar ik wil jou niet kennen, ik wil niet in aanraking komen met politie en dat wil ik ook zo houden", [antwoordde ik] en hij zei: "Dit is mijn wijk en ik wil weten wie jij bent." "Ja, leuk en aardig voor je, maar je staat in mijn straat waar ik ben geboren en getogen. Sorry, met alle respect, maar ik weet niet uit welk boerengat jij komt, maar je komt hier bij mij in de straat mij de les lezen terwijl ik niets heb gedaan. Als jij me nu concreet vertelt dat ik bijvoorbeeld verdacht wordt van een strafbaar feit dan, alla... Maar om zomaar van een afstand naar mij te schreeuwen alsof ik je hondje ben." En ik haalde uit mijn zak wel mijn legitimatiebewijs om te kunnen aantonen: Luister, het is niet dat ik 'm niet op zak heb, maar het gaat echt om dat stukje respect dat bij jou ontbreekt en als je de vraag op een normale manier stelt, dan ben ik bereid om mee te werken. Maar als je me als tweederangsburger behandelt dan ga ik niet meewerken.

Het heeft uiteindelijk een kwartier geduurd voordat hij is bijgedraaid en zei: “Meneer zou u alstublieft uw identiteitskaart willen overhandigen?” “Oh meneer agent, zo lastig was het toch niet? Zo moeilijk ben ik echt niet, hier alsjeblieft.” Toen heeft hij mijn gegevens genoteerd. En om hem min of meer terug te pakken, of te laten merken dat ik wel weet hoe en wat, heb ik gevraagd: “Heeft u misschien een kaartje voor me?” Daar deed hij moeilijk over, en uiteindelijk heb ik gezegd: “U geeft zelf net aan dat u hier wijkagent bent. Dus mocht er wat zijn, dan wil ik contact met jou opnemen en niet naar 112 bellen of 08008844.” Toen heeft hij een kaartje gegeven en ik keek zo naar zijn naam en zei: “Nou meneer X., de eerste keer dat u weer zo asociaal en onbeschoft bent, dien ik gelijk een klacht tegen u in.” Sindsdien heb ik geen last meer gehad van die wijkagent. En iedere keer als hij me zag, groette hij me. (Adil)

Deze ontmoeting speelt zich af in de straat waar Adil woont. Hij is waarschijnlijk op weg ergens heen, heeft in elk geval ‘niets... gedaan’ waarop de politie hem zou kunnen aanspreken (*oriëntatie*). De *complicatie* is dat dat toch gebeurt. De verteller *evalueert* het handelen van de agent als incompetent: zijn houding is ‘asociaal en onbeschoft’, de agent komt hem ‘de les lezen’ en heeft naar hem geschreeuwd ‘alsof ik je hondje ben.’ Die evaluatie wordt begrijpelijk, wanneer we uit het vervolg opmaken dat de agent het gesprek niet was begonnen met een (belangstellende) vraag naar wie Adil was, maar met het verzoek om zijn ID te tonen (‘Luister, het is niet dat ik hem niet bij me heb...’). Het verhaal begint dus met het antwoord dat de agent geeft op Adils vraag naar de reden dat hij zijn ID moet tonen: ‘Ik wil jou kennen.’ De *uitkomst* van het verhaal is dat Adil erin slaagt om deze vervelende ontmoeting in zijn voordeel te laten eindigen, zowel op de korte als op de lange termijn. Enerzijds zorgt hij ervoor dat de agent ‘bijdraait’ en alsnog een beleefde houding aanneemt, waarna de ID-controle verder soepel verloopt. Anderzijds, dankzij het feit dat Adil nu beschikt over de gegevens van de agent en hem heeft bedreigd met een aanklacht mocht hij zich ooit nog eens zo ‘onbeschoft’ gedragen, bezorgt de agent hem sindsdien ‘geen last meer’.

In bovenstaande analyse hebben we Adils relaas geïnterpreteerd als een verhaal over negatieve bejegening, en loopt het positief af omdat de verteller zich opstelt als een redelijke burger, waardoor de agent alsnog een beleefde houding aanneemt en hun relatie is genormaliseerd tot de relatie tussen een vriendelijke wijkagent en een gewone, oppassende burger. Maar we kun-

nen Adils verhaal ook heel anders interpreteren, namelijk als het verslag van een machtsstrijd. Adil verzet zich tegen de wil van de agent: jij kan mij wel willen leren kennen, 'maar ik wil jou niet kennen'. En wanneer de agent uitlegt dat dit 'zijn' wijk is, betwist Adil hem dit territorium: 'je staat in mijn straat'. Bovendien heeft hij de oudste rechten: de agent komt van elders (een 'boerengat'), terwijl Adil hier is 'geboren en getogen'. En dus draait hij hun verhouding om: in plaats van dat de agent hem de les leest, leert Adil hem mores. Gedraagt de agent zich dan eindelijk zoals het hoort, dan wrijft Adil hem zijn onderwerping nog eens in: 'Oh meneer agent, zo lastig was het toch niet?' En gaat vervolgens nog een stap verder. Hij wil meer dan de verhoudingen recht trekken (niet meer als 'tweederangsburger' behandeld worden), hij wil de agent ook 'terug pakken'. En dus vraagt hij nu (en onder valse voorwendselen - 'als er iets is wil ik contact met jou opnemen') aan de agent om zich te identificeren. Wanneer het is gelukt hem die gegevens te ontfutselen, heeft Adil op zijn beurt de agent in zijn macht. Zijn dreigement van het indienen van een klacht treft doel. Voortaan heeft Adil niet alleen 'geen last meer' van de agent, de agent lijkt zelfs de zwakkere partij die voortaan zijn best doet om Adil te vriend te houden.

Adil lijkt zich op te stellen volgens de regel dat de aanval de beste verdediging is. Nordin is het met hem eens:

Laat ik eerlijk zeggen dat het beter is dat [jongeren] brutaal doen dan te lief doen. [Want] als je te lief bent, dan gaan ze makkelijker over je heen. Bij brutaal doen dan gaan ze [dwz agenten] rustig aan met je doen. [Dan denken ze:] hij kan misschien uitbarsten en ik sta hier in mijn eentje, dus dat is wel een probleem. (Nordin)

Ook Aicha volgt deze strategie, zoals in het volgende relaas waar ze een agent de les leest over de wijze waarop hij buitenproportioneel reageerde op een haars inziens klein voorval:

Ik zei: "Mag ik je wat vragen, waar is dit voor nodig? Ik kan jou niet eens aan, al zou ik iets willen doen. Daar heb je toch geen vijf agenten voor nodig?" ... Dus ik vraag aan die agent: "Kun je me vertellen wat de melding is? Kun je me dat vertellen?" Hij zegt: "Ja hoor," dus hij vertelt het. Ik zeg: "Ik denk dat jullie beter ergens naartoe kunnen rijden met spoed als er iemand dood aan het gaan is. Maar hier is niets aan de hand." Hij zegt: "Ja slaat ook nergens op, mijn excuses." Maar ik zei: "Weet je, meneer de agent, er had hier ook een jongen

kunnen staan die door het lint was gegaan omdat jullie met zijn vijven om hem heen staan. Hij zou zich in het hoekje gedreven voelen. En dan zou het ook een groter probleem zijn dan dit. Dan zouden er allemaal jongens naartoe komen... die de jongens zouden komen helpen. En dan zou de boel weer escaleren, en dan hadden we weer een goed verhaal voor de krant.” Als ik een jongen was met teveel testosteron en een hoog flip gehalte, dan was het geëscaleerd. Als ze [de agenten] naar je toe komen lopen, dat ziet er al heftig uit, ze zijn groot gebouwd. (Aicha)

Maar jongeren kunnen ook een meer subtiel machtsspel met agenten spelen, zoals Ashraf beschrijft:

Soms dan daag je ze zelfs uit. Niet echt uitdagen, maar dan zitten we in de auto en zegt mijn vriend tegen mij: kijk. En dan doet hij zijn capuchon op, gewoon tijdens het autorijden. Dan krijg je gelijk een stopteken.

I: Hoe gaat dat dan? Stopteken, en dan?

Dan rijbewijs, algemene controle.

I: Algemene controle, kofferbak?

Nee. Soms vragen ze het wel, maar de kofferbak hoeft je niet open te doen. Maar ja, soms doen we die wel open en soms niet. Als we echt geen zin hebben of als we geïrriteerd raken door de politie dan doen we de kofferbak niet open. Dan gaan we met hun in discussie. Maar als we snel van hun af willen zijn, dan doen we snel de kofferbak open. (Ashraf)

Regelmatig gebruiken respondenten de metafoor van het kat-en-muis-spel om de machtsstrijd tussen politie en jongeren te beschrijven. Adil legt uit hoe dat werkt:

Er is sprake van een kat-en-muis-spel. Het is een wisselwerking. De ene keer zijn de jongeren irritant, de andere keer zorgt juist de manier waarop de agenten handelen voor frustratie bij de jongeren. En daar reageren de jongeren weer op. Dus je kunt niet alleen zeggen, ‘de politie is verkeerd bezig’ ... Ik vind het goed dat beide kanten worden belicht, omdat het invloed op elkaar heeft. (Adil)

Soms zijn de kleine muizen de jagende kat wel eens te slim af:

Destijds was het een kat-en-muisspel tussen jongeren en politie. De jongens daagden uit, maar ook de politie daagde uit. Dan reden ze langs, niet eens uitstappen, ramen naar beneden: “Jongens, wat zijn jullie daar aan het doen?” Of met felle lichten schijnen, even pesten. Zodat niemand iets kan zien, iedereen moet wegdraaien. Uitdoen, en dan weer aan, en dan weer uit. Ze belemmeren het verkeer om die jongens te pesten.

I: Hoe deden de jongens pesten?

Terugschelden: “Joden! Jullie kunnen ons niets maken!” Zodra er iemand uitstapte, stooft iedereen een kant op... Soms werd er zelfs een motor naar buiten gehaald om de politie te pesten... Ze hebben een motor. Het was lekker weer. Weet je wat? Even de motor naar buiten halen en de politie pesten. Dan rijden ze op een motor en dan ziet de politie dat, want hij [de berijder] heeft geen helm op. De politie wil zo'n motor dan controleren en dan is het wegrijden, rondjes rijden.

I: Door de kleine straatjes hier?

Omdat je die kent en omdat de politie een grote motor heeft en daar niet tussen kan. Vandaar al die paaltjes. Dat hebben ze niet zomaar gedaan.

I: Die jongeren wisten precies dat ze er daar en daar door konden.

Ja. Ze hoefden ook niet te schakelen. Het was wel een motor waar je 120, 130 kilometer per uur mee kon rijden, geen scooter. Maar een agent moet schakelen. En die heeft een groot ding met zulke bakken erachter. Dus op een gegeven moment ging ook de politie investeren en kwamen ze met een kleinere motor. Echt waar. Ik meen het. (Farid)

In Farids verhaal spiegelen politie en jongeren elkaars gedrag, beide partijen zijn elkaar aan het ‘pesten en uitdagen’. De codes van de (masculiene) straatcultuur van een deel van de jongeren en die van de (eveneens) masculiene politiecultuur lijken elkaar hier te versterken.⁴⁶

In ongeveer de helft van de 30 verhalen over verzet tegen de politie komen jongeren als overwinnaar uit de strijd. Maar in de andere helft trekken ze uiteindelijk aan het kortste eind. Zo herinnert Samir zich uit zijn jongere jaren:

Op de Delftselaan heb je een pleintje, gemaakt om te gaan voetballen of om te hangen... We stonden daar te praten met elkaar, pitjes te eten, komt de politie: "Ja jongens, we hebben een melding overlast." "Wat voor overlast?" "Buurt-overlast. Jullie moeten zo weggaan. Als we terugkomen, dan wil ik dat iedereen weg is." Waar gaat dat over? Dan komen ze terug. Nou, ik denk niet dat we weggaan hoor. Vooral niet op jongere leeftijd, dan ga je echt niet weg. [We weten:] wie ze pakken, krijgt een bekeuring... Wij zeggen: "Wij gaan niet weg." Hij zegt: "We komen zo terug en als jullie niet weg zijn dan hebben jullie een probleem." Dan wilden wij dat probleem wel meemaken. Tegenwoordig weten we wel dat de problemen van niks komen [hij bedoelt: toen we jong waren wisten we nog niet dat je ook voor een kleinigheid al problemen met de politie kan krijgen]. Misschien omdat je Marokkaan bent of omdat je allochtoon bent, maar het gebeurt... Ze komen met meerdere auto's. Ze blokkeren de straten en dan zie je opeens iedereen wegrennen. Het is ook de kick om weg te rennen. Dat is leuk. Dan komen ze voor niks, kat-en-muis met je spelen. Leuk. Je denkt: er gebeurt toch niets in eerste instantie. Maar als je ziet dat er een paar een bekeuring krijgen, dan ren je iedere dag weg. Als je ze alleen maar ziet, dan ren je al weg. Het gaat steeds een stapje verder, totdat ze bij je zijn. Ze spelen een psychologisch spelletje met ons. (Samir)

Op de weigering van de jongens om te vertrekken haalt de politie versterking en gaan de jongens ervan door. In de beschrijving daarvan zijn de jongens niet alleen maar slachtoffer, het geeft hen ook een 'kick' om de politie uit te dagen, het 'kat-en-muis-spel' is een vorm van verzet. Maar de ervaring heeft Samir geleerd dat de politie uiteindelijk toch aan het langste eind trekt. Wegrennen is daarna geen opwindende daad van verzet meer, maar een vluchtreactie tegen beter weten in. Er zijn vormen van verzet die de situatie zelfs alleen maar verergeren:

We zaten te praten en begonnen ineens keihard te lachen. De politie kwam langs: "Goeiedag jongens." "Goeiedag." "Mag ik vragen wat jullie daar doen?" Ik zeg: "Ik sta gewoon voor de deur." Hij zegt: "Oké, ik kom eraan." Ik heb hem mijn ID gegeven [en gevraagd:] "Wat is er aan de hand?" [De agent:]

“Julie hangen voor iemands deur.” Ik zeg: “Meneer, ik woon hier. Ik ga mijn sleutels pakken.” En toen begon het. Geloof me, je gaat niet normaal met hen praten. Toen werd het heet. Mijn vriend is uiteindelijk opgepakt, want hij wilde niet meewerken. Hij ging schreeuwen: “Wat jullie doen, dat kan niet!” Hij ging letterlijk tegenstribbelen. Toen werd er iets gezegd als: beledigen van een ambtenaar. Die boete heeft hij gekregen. (Amin)

Rodger legt uit:

Kijk, het is een machtsspel. Jongens die hier willen blijven [wonen], zullen het idee hebben dat ze hun wijk moeten beschermen, snap je. Het is hun wijk. (Rodger)

Als verklaring voor het (vermeende) machtsmisbruik en de ‘machtsspeltjes’ van de politie wordt vaak gesteld dat agenten zich onaantastbaar en almachtig wanen, en dus kunnen doen wat ze willen. Hierin zitten twee veronderstellingen besloten. De eerste is dat agenten niet veel goeds in de zin hebben, met andere woorden dat ze *slechte intenties* hebben jegens jongeren in de wijk. De tweede veronderstelling is dat individuele agenten zich onaantastbaar en almachtig kunnen wanen, omdat ze onvoorwaardelijke steun krijgen, ‘gedekt’ worden door hun organisatie. Bovendien, zo laten we in de volgende paragraaf zien, schrijven verschillende respondenten niet alleen individuele agenten, maar ook de politieorganisatie als geheel slechte intenties toe.

8.2 De politie als apparaat

Iedereen dekt iedereen daar. Als je mijn mening wilt weten, dan is de politie de grootste bende die er is. Die kunnen alles maken en ze kunnen ermee wegkomen. Wie zijn wij? Wij zijn in principe niets. Wij zijn een persoon en hij is een ambtenaar. Hij telt voor twee. (Matthew)

Veel jongeren storen zich niet (of niet alleen) aan het machtsmisbruik van agenten op straat, maar aan de politieorganisatie als een gesloten bolwerk waar agenten elkaar de hand boven het hoofd houden.

Je kunt er als burger niets aan doen. De politie die verdedigt die [agenten]. Ze verdedigen elkaar altijd. Dat is standaard. Ze zeggen wel: je kunt altijd

aangifte doen. Tot de dag van vandaag hebben we nog nooit aangifte kunnen doen tegen een politieagent. Je gaat naar het politiebureau, je zegt: ik ben net aangehouden, ik wil graag aangifte doen tegen die politieagent want hij heeft me hardhandig aangepakt. Ze sturen je gewoon weg. Dat is nog steeds zo. Dat blijft zo. Dat zal ook niet veranderen. Ze blijven elkaar verdedigen. (Samir)

Souhaida vertelt:

Een keer hadden ze een jongen van 11 - en die zijn echt heel klein - hardhandig tegen de muur gedaan en in de boeien. Dan denk ik: wat kan een jongen van 11 nou flikken dat je hem tegen de muur aan doet? Ja, er waren omstanders bij, maar op zo'n moment kan je niks doen. Je kan hoogstens een klacht indienen er na. Maar die klacht wordt toch door de versnipperaar gegoooid. (Souhaida)

Er wordt gemeten met een dubbele standaard, voor agenten gelden kennelijk andere wetten dan voor gewone burgers:

Laten we dat geval met Rishi eens benoemen... Als je die jongen neerschiet en je komt er ook nog mee weg, dan geeft dat wel aan dat het systeem heel krom is... Ik kan in mijn hoofd niet bevatten dat een agent met dat soort dingen wekomt... Als jij iemand doodschiet, dan word je daarvoor veroordeeld. Als een agent iemand doodschiet, dan komt er een hele ... theorie over de reden dat hij dat moest doen, waardoor hij vrijgesproken wordt. (Matthew)

Ook Kevin meent dat de politie als organisatie niet deugt:

Het allerergst vind ik dat Rishi een Blackberry bij zich had waar een sd-kaartje in zat. Dat weet ik, want er stonden heel veel foto's op, ook van vrienden en zo. Ze hadden zijn telefoon onklaar gemaakt. Dat sd-kaartje was weg en de telefoon zelf deed het ook niet meer. Je zag ook dat hij open was gemaakt ... Ze hebben zelfs de ram opslag van de telefoon helemaal verwijderd. Toen de moeder vroeg of ze dat terug mocht hebben, is er gezegd dat er geen sprake van was dat dat ooit gebeurd was. Dat was een heel vies politiek spelletje. (Kevin)

Het zijn dus volgens veel respondenten niet alleen individuele agenten die niet responsief zijn en niet communiceren. Zij ervaren de politieorganisatie als geheel als een gesloten institutie - een van de respondenten spreekt zelfs

over een ‘geheime sekte’ - waarbinnen andere wetten en regels gelden en waar dingen gebeuren die het daglicht niet kunnen verdragen:

Als [jongeren] bont en blauw worden geslagen, dan kunnen zij niet aantonen dat ze meewerkten, want wie heeft het bewijs? Als je wel bewijs hebt, dan gaan ze [de politie] er alles aan doen om diegene gewoon [verdacht te maken].
(Samia)

8.3 De rellen van 2015

Eerder dan de dodelijke afloop van de gewelddadige aanpak van Mitch Henriquez noemen verschillende respondenten deze ondoordringbaarheid van de politieorganisatie als een van de belangrijke oorzaken voor de rellen van de zomer van 2015.

In een interview in januari 2015 waarschuwt Farid al dat de frustraties daarover wel eens op ‘oorlog’ uit kunnen lopen. Farid is niet alleen een jonge bewoner van de wijk, maar in de tijd dat we hem spreken ook als jongerenwerker betrokken bij projecten om de communicatie tussen politie en jongeren te verbeteren. Dat is een lastige onderneming, want

je hebt niet te maken met personen, je hebt te maken met een organisatie.

Hij vertelt hoe in deze projecten de jongeren de politie ‘tips’ gaven om de communicatie te verbeteren:

De jongens zeggen: als er iets gebeurt in de wijk, waarom organiseren jullie dan geen bijeenkomst waar mensen bij elkaar kunnen komen en waar je als bureau-chef een speech houdt of dat een agent zijn excuses aanbiedt als er echt iets fout is gegaan. Zo creëer je weer samenhang en een sterke band.

Maar er is niets met hun suggesties gedaan, en nu weet Farid het ook niet meer. Het enige wat nog zou kunnen helpen is een derde, bemiddelende partij die door de politie wel serieus wordt genomen:

We hebben ervoor gevochten, we zijn ervoor gegaan, maar het is niet gelukt. Ik heb me erbij neergelegd. Er moet iemand anders komen. Van buitenaf, ik weet niet waarvandaan. Waar de politie wel gehoor aan geeft, want aan ons geven ze geen gehoor...

Naar de reden van dit gebrek aan responsiviteit kan Farid slechts gissen, maar hij weet wel dat het zo niet veel langer goed kan gaan:

Er is iets gebeurd en ze hebben de deuren dichtgedaan. Niemand krijgt er iets over te horen. Wat krijg je dan? Dan heb je oorlog. (Farid)

In 15 van de 24 interviews die na de zomer 2015 zijn afgenomen, wordt er 33 keer verwezen naar de zomerse rellen. Alle respondenten zijn het erover eens dat de dood van Mitch Henriquez (een hen onbekende man van Aruba die voor een kort verblijf in Nederland was) in het Zuiderpark (op minstens een kwartier lopen van de wijk) door ingrijpen van agenten (die niet waren verbonden aan een van de bureaus in de Schilderswijk) de spreekwoordelijke druppel was die de emmer van frustraties over de politie in de wijk deed overlopen.

Ashraf is het eens met Farid dat gebrek aan responsiviteit de belangrijkste bron van woede was:

Er zijn zelfs petities geweest op internet via Facebook, maar de politie heeft er nooit echt iets mee gedaan. De gemeente heeft er ook nooit iets mee gedaan. Klachten worden nooit serieus behandeld. Dan begrijp ik wel dat je op een gegeven moment zulke dingen gaat uithalen. (Ashraf)

Maar er worden ook andere reden genoemd voor de uitbarsting van de rellen. Adil bijvoorbeeld betwijfelt of de politie wel echt de belangen van burgers deelt. In de wijze waarop de politieorganisatie communiceert over pijnlijke incidenten lijkt het erop dat ze het beschermen van de eigen reputatie van groter belang vindt dan bijvoorbeeld het bewaken van de publieke orde of de veiligheid van burgers:

Wat ik heb gemerkt, is dat de politie in de gaten heeft dat de communicatie superbelangrijk is, hoe je dat naar buiten brengt. Want we hebben gezien bij onder andere Mitch Henriquez en Oubayda op de Hoefkade, dat een persbericht gewoon bol stond van onwaarheden en dat het zo in elkaar is gezet om het publiek mee te krijgen... Ze schrijven hoe het hun het beste uitkomt en waarmee ze denken: hier komen we net mee weg... Als je die persberichten een beetje manipuleert en ze komen daar achter, dan heb je echt de poppen aan het dansen. Dat is waarom het vorig jaar zo is geëscaleerd met die rellen. (Adil)

Daniel noemt de dagelijkse ervaring van ‘jongeren met een kleurtje’ met discriminatie:

Die mensen zijn het zat, hoe de politie doet... Ik ook hoor... Niet dat ik ooit ben aangehouden voor iets, maar dat betekent nog niet dat ze het niet hebben geprobeerd. Het is gewoon oneerlijk. Maar dat is overal joh, zelfs in de VS. Ik denk dat in elke grote stad jongeren met een kleurtje wel last hebben van de politie. Kijk, jij hebt het nooit meegemaakt, maar ik denk dat je echt gek wordt als je ooit zo wordt aangesproken. Zo onrespectvol, ze behandelen je alsof je een crimineel bent. (Daniel)

Farid ziet het in een breder perspectief van de achtergestelde positie van jongeren met een migratieachtergrond op het gebied van scholing en werk. Maar ook volgens hem voelen veel jongeren discriminatie als het grootste struikelblok:

Het heeft mensen wakker geschud... Van ouders van andere jongeren die zich dat niet realiseerden of niet in dat wereldje zaten, tot gemeenteambtenaren, beleidsmakers, politiek. En alles wat daartussen zit: de politie, de brandweer, ambulance... De afgelopen tien jaar hebben ze op een luie stoel gezeten of hadden geen goed beleid. Dus mensen die voortijdig schoolverlaten, die gaan dan twee of drie keer naar een VSV⁴⁷, dan veranderen ze hun adres, zijn uit het zicht, iedereen is ze kwijt. Aan dat soort dingen moet gewerkt worden. Los je het op met werkgelegenheid? Een deel van het probleem wel, maar het allergrootste probleem dat wij in Nederland hebben, en gisteren was het weer actueel met Typhoon die aangehouden werd, is dat er gewoon een verdeling is in onze samenleving. Hoe ga je ervoor zorgen dat je inclusiviteit krijgt? Dat ze zich erbij voelen en erbij horen? (Farid)

Ook Sue koppelt de rellen aan een breder scala van problemen. Zij is de enige die behalve jeugdwerkloosheid en politiediscriminatie van ‘buitenlandse jongeren’ en jongens ‘met een baard en een djellaba’, ook stelt dat de politie te weinig onderneemt om meisjes in de wijk te beschermen:

Dan heb ik het over meiden die kort worden gehouden door hun broers en hun ouders en uitgehuwelijkt worden. De politie kan meiden die hulp nodig hebben ook bijstaan. [Maar] dat wordt niet gedaan, want dan moet iemand eerst helemaal total loss [zijn geslagen] of er moet eerst eerwraak plaatsvinden voordat er überhaupt een onderzoek wordt ingesteld. (Sue)

Daniel vertelt hoe hij na het bericht over de dood van Henriquez met een groep bewoners verhaal gingen halen bij bureau De Heemstraat:

We wisten dat dit gewoon moest stoppen. De politie wilde niet toegeven dat ze die Mitch gewoon hadden vermoord, dus mensen gingen met een groep naar de Heemstraat om te kijken of iemand hun vragen kon beantwoorden. Maar die mensen stuurden ons gewoon weg. Maar ook echt de manier waarop was alsof ze een hond wegstuurden. Niet van: jongens we kunnen nu geen antwoord geven, zodra we meer weten laten we het jullie weten. Nee, hij zei echt: we gaan geen vragen beantwoorden, kom op wegwezen! ... Er is iets heftigs gebeurd, mensen hebben vragen en we worden weggestuurd als honden om ons vervolgens te behandelen als losgeslagen wilde dieren. Hun deden echt alsof het een oorlogsgebied was... en de groep was die dag niet eens zo groot hè. Maar ja, omdat hun zo deden, dachten de jongens die niet mee waren gegaan: oh, gaan we zo doen. Jullie behandelen ons als dieren, dan zullen we eens even laten zien wat we kunnen. (Daniel)

Ook Redouan stelt dat de rellen zijn uitgebroken door het ontbreken van een correcte communicatie met de bewoners:

Maar de mensen die buiten stonden hadden ook wat vragen en die werden weggestuurd. De een zegt dat ze niet meer mochten demonstreren, de ander zegt dat de politie hun gewoon niet te woord wilde staan. Maar ze wilden niet weg gaan en toen kwamen er politieagenten buiten staan om de deur te blokkeren, en toen gingen ze duwen, en eentje gooide een steen. Er stond echt een grote groep mensen en toen kwam de ME en paarden en bussen en de hele poespas. Als ze gewoon rustig waren gebleven was het niet zo uit de hand gelopen, weet je, als ze die mensen gewoon aan hadden gesproken van: we begrijpen jullie vragen maar we hebben nog geen info, geloof me, dan was dit allemaal niet gebeurd. Maar nee, zij maken het nog erger door erop los te gaan slaan. (Redouan)

Voor Ashraf lijken de rellen vooral een terechte vorm van genoegdoening:

Als de menigte opstaat, kan de politie niks doen. Vier dagen lang hebben ze helemaal niks kunnen doen, alleen maar voor zich uit kunnen staren. Ze hebben de ME erbij gehaald, ik heb gezien dat de marechaussee erbij is gehaald, maar niks heeft geholpen. Als de bewoners van de Schilderswijk willen opstaan dan doen ze dat gewoon... Genoeg is genoeg. Natuurlijk ook door de dood van die man... dat was eigenlijk de druppel. Daar zijn ook andere dingen bij gekomen. Mensen hadden heel lang al dat gevoel tegen de politie dat ze echt graag wilden uiten. Iedereen die wat had tegen de politie, kon het die dagen gewoon losgooien, zeg maar. (Ashraf)

Volgens Daniel, Redouan en Ashraf zijn de rellen (opnieuw) te wijten aan het gebrek aan openheid en de 'hondse' wijze waarop de politie de boze buurtbewoners bejegende. Vanuit hun perspectief is het begrijpelijk dat ze daardoor niet meer voor rede vatbaar waren. Anderen daarentegen zien de rellen ook wel als een begrijpelijke daad van collectief verzet, toch heiligde voor hen het doel dit middel niet.

Jongerenwerker Sue vertelt hoe ze zich in het oog van de storm begeeft om te kalmeren en te bemiddelen. Volgens haar vaak vergeefs:

Ik stond naast Mous voor het politiebureau en wij waren degenen die tegen die jongeren zeiden: "Jongens, kom op, doe nou rustig aan. Jullie zijn ook aan het vasten. Dit kan gewoon niet. Nu laten jullie hun juist zien wat zij willen zien, dit werkt alleen maar averechts." Wij waren het er ook helemaal niet mee eens dat de jongeren zich zo gedroegen omdat er ook mensen van onze nationaliteit in de Schilderswijk wonen, moeders, kinderen, die waren gewoon bang. Dat is gewoon niet normaal... Het was gewoon oorlog. Dingen werden in de fik gestoken. "Jullie slopen eigenlijk alles waar jullie gebruik van maken zoals de ING-bank, zoals bakkerijen in de Hobbemastraat, bushokjes. Alles waar jullie gebruik van maken, slopen jullie nu."

I: En luisterden ze?

Er zijn er een paar die afstand hebben genomen, die gelijk naar huis zijn gegaan. Toch heeft de meerderheid die daar stond het voor elkaar gekregen om de jongeren verder op te juttten. Zij gingen op een manier praten van: je broers die hebben vast gezeten en die zijn kapot geslagen. Dan krijg je die jongeren weer

opgefokt. Ze wisten precies hoe ze de jongeren moesten triggeren om dat gevoel naar buiten te brengen. En uiteindelijk zijn er genoeg jongeren, wat ik ook zonde vind, die zijn opgepakt. (Sue)

Ook Farid heeft begrip voor het verzet, maar 'de manier waarop' betreurt hij:

ik vind het goed dat de bevolking als het ware is opgestaan. De manier waarop ze dat hebben gedaan, is een ander verhaal. Dat had ik liever niet zo gezien, niemand niet, want het was onveilig in de wijk.

Hij sloot zich aan bij de befaamde 'gele hesjes brigade' om derellende jeugd aan te spreken en in te tomen:

Daarom ben ik ook met een geel hesje op straat gaan lopen om mensen te attenderen en te waarschuwen en een luisterend oor te bieden, want dat is uiteindelijk wat ze eigenlijk willen. (Farid)

Ook Khalid trad op als bewaker van de orde:

Wij waren als team opgestaan en we hadden gele hesjes aangetrokken. We waren met zijn allen op die rellen afgegaan. Toen hebben we gezegd met z'n allen van: "Joh, wegwezen, het is genoeg geweest." (Khalid)

Sue voelde zich wel dubbel in die rol:

Het was niet heel comfortabel natuurlijk, want je bent daar en je hoort mensen te kalmeren, terwijl die mensen boos zijn op de politie. En ergens ook wel terecht, want de politie is ook verkeerd bezig geweest, heel veel jaren, en ze hebben er niets aan proberen te veranderen. Of, als ze er iets aan hebben proberen te veranderen, dan heeft het niet gewerkt. Dat moet je ook erkennen. Ik herkende dat ook in gesprekken met die mensen. Ik zei ook: "Jullie hebben gelijk. Ik heb zelf ook te maken gehad met de politie. Maar dat betekent niet dat je dagenlang kan rellen. Het is voorbij. Het is gebeurd nu, twee dagen is genoeg, drie dagen is genoeg ... het is echt genoeg zo." (Sue)

Niet alle respondenten stelden zich zo actief op. Sommigen wilden er eigenlijk niets mee te maken hebben, maar kwamen toch in het tumult terecht. Daniel werd bijvoorbeeld door de ME in elkaar geslagen, volgens hem louter op grond van zijn uiterlijk:

Ik stond daar gewoon bij de tramhalte, we kwamen terug van Scheveningen. Ik stap de tram uit, gelijk word ik tegen de grond geslagen. Ze zien dat ik uit die tram stap, ze zien dat ik er daarvoor niet was, ik rende ook niet weg. Ik zag ze wel staan, maar ja, ik dacht: ik doe gewoon rustig en stap gewoon uit want ik heb niets gedaan... Nou. Met een knuppel en gewoon rammen hè, niet eens een vraag gesteld, gewoon op basis van ons uiterlijk ervan uitgaan dat we komen rellen. En weet je wat de grap is: we hadden nog slippers aan, picknickmanden bij ons, is toch allemaal niet nodig... (Daniel)

En Ashraf nam tegen wil en dank de rol op zich van een (toch wel) nieuwsgierige toeschouwer:

Ik heb wel toegekeken, want ik woon er zelf. Ik kon niet eens naar huis gaan. Het was in de Ramadan vorig jaar. Dan ging ik eten en dan ging ik naar de moskee. Onderweg zie je het allemaal gebeuren en dan ga je natuurlijk ook kijken. Op een gegeven moment wil je naar huis en kun je niet eens naar huis. Je werd bijna geslagen door de ME als je naar huis wilt. Een keer reed ik op mijn scooter. Het Hobbemaplein was afgesloten. Liep ik naar een agent, ik zeg: "Ik woon daar." "Is goed, rij maar door." Dan rij ik de eerste rij van ME-agenten voorbij, mocht ik er doorheen. De tweede rij ME-agenten gaat achteruit en dan rennen ze op ons af met stokken en blabla. Dan moet je uiteindelijk gewoon toekijken en dan ga je zelf op de Hobbemastraat zitten kijken van: wat gebeurt er nu? (Ashraf)

Het is op grond van onze interviews moeilijk om duidelijke uitspraken te doen over de uitwerking van deze turbulente zomer en de sindsdien doorgevoerde veranderingen bij de politie Haaglanden. Wel is het opmerkelijk dat in de (27) interviews afgenomen in de periode voor de rellen in 21 verhalen de complicatie betrekking had op een ID-controle, terwijl in de 24 interviews van daarna dat in slechts tien verhalen het geval is. Mogelijk speelt een deel van die tien verhalen zich ook nog af voor de rellen, op grond waarvan we toch mogen vermoeden dat in elk geval het voornemen uit het zg. 35-puntenplan om 'voorzichtiger' te zijn met ID-controles en een betere uitleg daarbij te geven, enig effect heeft gesorteerd.

Zeven respondenten die we na de rellen spreken geven aan dat zij inderdaad een wending ten goede zien:

De politie probeert nu het vertrouwen van de burger te winnen. Je ziet politieagenten meer in gesprek gaan met de burgers in de Schilderswijk of in Transvaal. Waarschijnlijk zijn een hoop politieagenten in Nederland in een soort alertfase. Van: we moeten een beetje opletten bij onze aanhouding en staande houding, en op ons gedrag, hoe we omgaan met mensen. Rellen is niet goed, natuurlijk niet. Maar uiteindelijk heeft het er wel voor gezorgd dat politieagenten beter letten op hoe ze te werk gaan. Een paar weken terug zijn die stopformulieren besproken. Ik vraag me af of dit zou gebeuren zonder die rellen. (Ravi)

Ook zien sommige jongeren dat agenten proberen het publiek vriendelijker te bejegenen. Het is Samia bijvoorbeeld opgevallen

dat agenten wat kalmte uitstralen, goeiedag [zeggen], een glimlach. Ze stralen uit: ik ben er, je kunt me vragen voor veiligheid... Als er veel dingen achter elkaar gebeuren, moet er iets gebeuren om het weer eventjes recht te kunnen zetten... Nu is het wat rustiger... Het probleem is nu gehoord. (Samia)

Daar tegenover staan vier respondenten die menen dat de sfeer tussen jongeren en politie sinds de rellen alleen maar is verhard. Sue is een van deze pessimisten:

Ik denk dat het nog steeds net zo erg is en dat het misschien zelfs erger is geworden, juist doordat er in de Schilderswijk rellen zijn geweest. (Sue)

En ook Daniel ziet het somber in:

Er zijn wel meer jongerenwerkers die zogenaamd de jongens willen helpen. En er zijn ook meer projecten om jongeren aan een baan te helpen. Alleen het probleem dat we hebben met de politie zal niet oplossen zolang de politie ons behandelt als shit.

I: Is er dan niets veranderd in het gedrag van de politie?

Nee ben je gek, ze zijn alleen maar harder geworden. Het is nu winter, maar wacht maar, straks in de zomer gaan mensen weer meer naar buiten en uit, en dan gaan er weer dingen komen. (Daniel)

Een van de redenen waarom jongeren als Daniel en Sue pessimistisch zijn over de kans dat er werkelijk verbetering zal optreden in de relatie tussen politie en jongeren in de wijk, is dat ze deze problematiek zien in het licht van machtsverhoudingen op het macroniveau van de samenleving als geheel. In dit perspectief zijn individuele agenten en de politie als organisatie vertegenwoordigers van een meer omvattende maatschappelijk 'systeem' dat burgers 'met een kleurtje' zoals zichzelf als tweederangsburgers behandelt.

8.4 De politie als deel van het systeem

Als u naar de wijk gaat om met iemand een gesprek te voeren, dan gaan ze niet met jou in gesprek. Ze denken: die is ook van de politie of wat dan ook... Er is geen vertrouwen meer, helemaal niet. Dus als een onbekende persoon in jouw buurt komt, en die toevallig op je af komt lopen, dan weet je dat het of van de gemeente is, of van wat dan ook. Het is niet iets wat jou iets goeds oplevert... [met emotie:] de politie, deze staat. In Nederland is geen vertrouwen meer als allochtoon zijnde. (Samir)

Samir noemt hier de onderzoeker, de politie, de gemeente, de staat en Nederland in één adem. Voor hem vertegenwoordigen ze een breder systeem dat het op 'allochtonen' heeft gemunt. Ook de onderzoeker zal volgens hem als witte Nederlandse vrouw niet worden vertrouwd.

Nu zijn er respondenten die zich realiseren dat de politie inderdaad een uitvoerende instantie is van de Nederlandse staat. Zoals Farouk het formuleert: "De politie is de hand van de overheid." Adil concludeert daarom dat je voor belangrijke veranderingen niet bij de politie moet zijn:

Ik denk dat je de taak niet bij de politie moet neerleggen, ik denk dat je die meer bij de politiek moet neerleggen, want die beslist uiteindelijk alles. De meeste agenten zijn ook maar gewoon meelopertjes. (Adil)

Maar terwijl jongeren als Adil geloven dat verbetering mogelijk is, hebben anderen, zoals Samir, een meer fatalistisch beeld waarin de politie een van de vele vertegenwoordigers is, samen met bijvoorbeeld scholen, politieke partijen en de media, van een almachtig systeem dat 'allochtonen' en moslims behandelt als tweederangsburgers. Deze jongeren maken weinig onderscheid tussen individuele agenten, de politieorganisatie, of de Nederlandse samenleving als geheel. Voor hen staan ze alle voor dat alomvattende en ongrijpbare systeem waartegenover ze machteloos staan, en dat wordt aangestuurd door duistere krachten die het op hen hebben gemunt. Farouk zegt bijvoorbeeld:

Kijk hoe de politie optreedt. Dat is niet meer menselijk. Begrijp je? Als je je dan tot zo laag verlaagt, dan doe je dat om een reden en niet zomaar. Dus ik denk dat er wat achter zit. (Farouk)

Zelfs jongerenwerker in opleiding Mouaad voelt zich machteloos:

Ik kan met jongeren samenwerken, maar ik kan het systeem hier niet veranderen. Hier in Nederland al helemaal niet... Daar gaat het uiteindelijk om, dat het systeem veranderd moet worden. Niet alleen bij de politie... zelfs in politieke partijen moet het systeem zwaarder aangepakt worden... Je wilt [als jongerenwerker] iets bereiken, een voorbeeld geven [aan jongeren]. Maar jij kunt dat niet bereiken omdat het systeem jou in de weg staat. Het systeem wil niet veranderen.

Als je zegt: ik wil architect worden - iedereen lacht je uit man. Zelfs de leraar lacht je uit. Ik wil piloot worden - iedereen lacht je uit. Is dat een kans die je krijgt? Als je op een Hollandse school zegt: ik wil architect worden, dan gaan ze jou ... de juiste richting op helpen: oh, dan zou je dit en dit moeten gaan volgen... Maar wij roepen dingen die wij misschien wel willen worden, maar waar je nooit in de buurt kunt komen. Je weet niet eens hoe die opleidingen heten, laat staan dat je dat nog wordt. Op een gegeven moment, wat heb je: in tuinen werken, de bouw werken, of Albert Heijn. Iets klopt niet. Er klopt iets niet in het systeem. (Mouaad)

Complottheorieën zijn erg populair, zo weet jongerenwerker en sleutel-figuur Joyce:

Het vertrouwen van ouders in de gemeente en de overheid is hier heel klein. Misschien valt daar de politie ook onder. En het aspect Illuminati⁴⁸ komt hier altijd naar voren. Daar hoort de overheid, de gemeente en de politie natuurlijk ook bij. (...) Illuminati is nu dat master of puppets, dat houdt je altijd in de gaten. Daarom is er nu een ov-chipkaart, dan kunnen ze zien waar je heengaat. Er is een bankpas, zodat ze kunnen zien waar jij pint, wat jij pint en wat jij koopt. Daarom zijn er scan apparaten, Big Brother - dat is de overheid - is watching you all the time. (Joyce)

Joyce verwijst hier naar een populaire complottheorie volgens welke een verborgen elite van 13 steenrijke 'zionistische' families, die zich de Illuminati ('Verlichten') noemen, eeuwen geleden een alomtegenwoordig machts-systeem hebben opgezet waar eigenlijk alle officiële instanties onder vallen, zoals banken, media, regeringen, geheime diensten, multinationals, het Vaticaan, en waarmee eigenlijk alle personen in een machtspositie in het geheim wel een band mee hebben. De Illuminati zijn verantwoordelijk voor alle kwaad in de wereld en streven in het geheim naar absolute heerschappij en de uitroeiing van het grootste deel van de mensheid. Geen van de jongeren die we spraken benoemde deze theorie, maar sommige jongeren geven wel uitdrukking aan dit gevoel dat er hogere en duistere machten zijn die het denken van 'gewone' mensen manipuleren (dus ook van hen zelf) zonder dat ze daar weet van hebben. Ahmed bijvoorbeeld weet dat

je wordt meegenomen in de massagedachte van hoe bepaalde landen willen dat we zijn.

I: en waarom zouden die landen dat willen dan?

Jaa, om het kapitalisme in stand te houden, zodat zij hun zakken kunnen vullen. Wat wij zien op televisie en horen op de radio is wat zij willen dat we te zien krijgen... alles wordt verborgen of hoe noem je dat afgeschermd hoor, door de overheid. Zo vrij is Nederland helemaal niet. (Ahmed)

Ook Nour bekent:

Ik vertrouw het hele systeem niet [stilte], jongeren die op straat zomaar worden aangesproken of opgepakt en vervolgens wordt hun BSN nummer genoteerd en vervolgens daarmee de cijfers uitreiken aan het CBS ... De cijfers die het CBS hebben, die worden door de politie zelf overhandigd... dus ik vertrouw al die dossiers niet die op het bureau liggen. (Nour)

Ercan ziet overal de lange arm van de PVV:

In ziekenhuizen worden patiënten niet serieus genomen, ze worden mogelijk ontslagen. Dat betekent dat de PVV-aanhangers over alle instellingen zijn verspreid. Ze haten allochtonen en in hun positie doen ze verkeerde dingen. Zo zie ik het. (Ercan)

En ook Kevin vertrouwt 'de hoge machten' niet:

het klinkt misschien raar, maar ik vind de hoge machten heel enge verschijnselen.

I: Welke machten bedoel je dan?

Ik denk dat een minister-president in Nederland geen reet te vertellen heeft. Het maakt ook niet uit wie de minister-president wordt of is... Ik denk niet dat dat de mensen met macht zijn. Ik denk dat de mensen met macht meer de bankstelsels zijn. Ik heb een heel vaag vermoeden dat wij vanuit het buitenland worden geregeerd en niet door onze overheid... Ik denk dat vooral de EU en de Verenigde Staten onze overheid zijn. (Kevin)

Verschillende jongeren staan met name wantrouwend tegenover de (reguliere) media. Samir is ervan overtuigd, de media

die brainwashen mensen al snel. Met onzin, echt letterlijk onzin. Vooral als je zelf wat hebt meegemaakt, het is een bekende van je, en dat ze dan in de media een heel ander verhaal ophangen om die persoon nog slechter in beeld te brengen waardoor de mensen ook over de rest van de allochtonen anders gaan denken.

... Als een allochtoon of iemand met een islamitisch geloof wat doet, uit agressie of uit psychose, dan is het een extremist. Komt er een Hollander hier in Alphen aan de Rijn zoveel mensen doodmaken, dan is het een psychopaat. Dat bevalt mij voor geen millimeter. Afellay voetbalt voor Nederland: Nederlander. Afellay wat verkeerd gedaan: Marokkaan.

Er zit misschien wel een kern van waarheid in, maar het is niet de waarheid. Het is misschien wel gebeurd wat ze zeggen dat er is gebeurd, maar hoe het is gebeurd, zo is het niet gegaan. Zelfs al zeggen ze nu iets wat wel zo is gegaan, ik geloof het niet meer. Waarom? Ze hebben eerder ook niet de waarheid gesproken. En dan heb je het over alle media. En er zijn honderden miljoenen mensen die er hetzelfde over denken. Je gaat pas zo denken als je iets zelf hebt meegemaakt en het anders op tv wordt gegoooid... De tv is in mijn ogen de duivel. Die brainwasht mensen. (Samir)

Meerdere jongeren benadrukken hoe 'de media' verantwoordelijk zijn voor de negatieve beeldvorming over de wijk en haar bewoners, wat vervolgens weer bijdraagt aan het harde optreden van de politie. Zo stelt Ercan dat de foutieve berichtgeving in het dagblad *Trouw* over de zogenaamde sharia-driehoek

zoveel schade aan de wijk [heeft] toegebracht, zoveel ellende. Sindsdien is de Schilderswijk achteruitgegaan. Ik vind het jammer dat dat in Nederland gebeurt. Daarnaast kwam het ISIS-gedoe in de wijk. Ik betreur dat soort domme acties, want ze brengen alleen maar ellende. En wie betaalt achteraf de factuur? Wij, de bewoners. Daarna het incident met de politie op de Hoefkade... Er zijn dingen opgestapeld die voor spanning tussen de politie en jongeren zorgden. De oorzaak was het artikel over de shariadriehoek. Zodra een agent uit Groningen hier komt werken, leest hij heel veel voordat hij in de wijk wordt geplaatst. Als hij hoort dat er hier een shariadriehoek is en dat hier ISIS-aanhangers wonen, dan gaat hij automatisch heel anders optreden dan in een blanke wijk. Ik geef niet de schuld aan de politie. Ik geef de schuld aan de media. (Ercan)

Jamal, een van de sleutelfiguren, stelt in meer algemene zin dat de problematische verhouding tussen politie en jongeren voortkomt uit de beeldvorming:

Het gaat heel veel om beeldvorming. En beeldvorming ontstaat niet alleen

door contact tussen jongeren en politie, en politie en bewoners, het is breder dan dat... Met de politieke verschuivingen, met opiniemakers die ronduit zeggen: we moeten moslims uitzetten, we moeten allochtonen, of Marokkanen of Antillianen anders straffen, of harder straffen. Een echt tegengeluid is er niet. Dat draagt bij aan de beeldvorming. Want jongeren zitten in de puberteit en zoeken naar houvast, en meestal vinden ze dat in dat ze hier geboren en getogen zijn, van: 'dit is mijn wijk', 'dit is mijn stad'. Daar zijn ze best wel trots op. Maar zodra het gaat naar het level van de politie of Nederlandse samenleving an sich dan is het van: daar moet ik niets van hebben, want die zijn tegen mij. Die houden mij in de gaten in mijn eigen wijk, die vragen iedere keer om mijn ID, en mijn vriend ook, en mijn broer ook. En de vorige keer belde ik ze op en toen kwamen ze pas drie kwartier later. (Jamal)

Rodger merkt op dat niet alleen de jongeren maar ook de individuele agenten worden beïnvloed door de beeldvorming:

omdat je niet blank bent, word je soms anders gezien dan mensen die wel blank zijn. En weet je, die agenten die kunnen daar vaak niet eens wat aan doen. Ze zien ons allemaal als één. Dat heeft te maken met de geschiedenis, alles wat niet blank is, is wild of inheems. (Rodger)

En zo ontstaat er wederzijds wantrouwen waarin zowel jongeren als politie elkaar niet meer zien als individuen maar als representanten van een bepaalde groep of een bepaald systeem. Beide partijen gaan ervan uit dat de anderen allemaal hetzelfde zijn, dat wil zeggen: vol slechte intenties zitten.⁴⁹ Volgens Aicha is er:

geen kennis, aan beide kanten. De jongens niet over de politie als mens, maar [alleen over] de politie als orgaan, en de politie niet over de jongens als mens, [maar alleen] over jongens die echt dingen uithalen. De agenten kunnen geen onderscheid maken. De jongens zien er allemaal hetzelfde uit. Ik zei ooit tegen mijn broertje: "Als jij loopt met (Nike) Air Max en een leren jasje, dan word je er zo uitgevist. Hetzelfde kapsel. Je hoeft maar net hetzelfde shirt aan te hebben, want jullie hebben allemaal dezelfde smaak." Ze vinden allemaal hetzelfde leuk. Er moet een merk op staan en dan dragen ze het allemaal. Ik zei: "Dan heb je hetzelfde signalement. Ze kunnen Marokkanen niet uit elkaar halen. Jij loopt langs en je wordt meegenomen." En het gebeurt. Mijn broertje is drie keer voor niets meegenomen. (Aicha)

Van beide kanten groeit zo het wantrouwen over de intenties van de 'ander'. Zowel jongeren als politie hebben een duidelijk beeld van elkaar gevormd, en het blijkt uitermate moeilijk om dat beeld te veranderen. Sterker nog: ook al probeer je je juist niet te gedragen naar dat beeld, de ander interpreteert wat jij doet toch in het licht van het (negatieve) beeld dat hij al van jou heeft. Het volgende verhaal is hiervan een treffende illustratie:

Nou, er reed een politiewagen langs en wij wisten dat hij terug zou komen. Dus een vriend van ons ging ons voorbereiden. Hij ging voor ons staan, hij zegt: "Oké, niet dom doen, geen grapjes maken, want deze tatta's hebben gare humor." Maar hij lijkt echt op Goofy, dus alles wat uit zijn mond komt is al grappig. Hij zegt: "Jaa man, ik probeer hun dienst nog een beetje leuk te maken, maar gewoon deze mensen zijn zó stijf alsof ze iets in hun anus hebben zitten." Nou, hoe hij ons nog die preek geeft van: "Gewoon normaal antwoord geven, en alleen [reageren] op wat ze vragen, niets meer, niets minder." En hij zegt nog heel nadrukkelijk: "Niet lachen!!" Nou, die politiewagen kwam terug, de agenten vragen naar onze ID. Iedereen laat gewoon rustig zien. We stelden geen vragen, we waren gewoon stil, niemand gaf een kik. Wij dachten: Oké, gaat goed. Die agenten kijken elkaar aan en eentje vraagt ons of we iets hebben gesmoked dat we zo rustig zijn. Dus wij zeggen: "Nee." En dan horen we die andere gewoon om back-up vragen. Hij vraagt om assistentie, dus wij kijken elkaar aan van: huh??? Nog geen vijf minuten later staan er twee busjes met zeker acht agenten en worden we gefouilleerd. Dus Goofy zegt: "Foe man, misschien had ik toch maar gewoon een grap moeten maken." Maar alles was zó raar. We zaten echt vol adrenaline van woede. Dus wij gingen helemaal stuk, maar echt met z'n allen tegelijk. En ja hoor, we moesten allemaal een nacht doorbrengen in de cel omdat we niet meewerkten met een politieonderzoek... (Daniel)

De jongens kunnen met andere woorden niet opboksen tegen de wantrouwende blik waarmee de politie al naar ze kijkt. En andersom gebeurt hetzelfde: ook al zien ze dat een agent gewoon een vriendelijk praatje wil maken, sommige jongeren vertrouwen hem toch niet:

Wat ze nu doen is irritant, maar dat deden ze daarvoor niet echt. Ze vragen wel wat we doen. Zo van: "Jongens, wat doen jullie hier op het pleintje?" Gewoon een soort van interesse tonen. Maar ik zie het meer als schijnheilig gedrag, want vaak proberen ze dan alsnog iets uit te lokken met dat vragen wat we aan het doen zijn. (Ashraf)

Ja ze komen bij jou zeuren, praten over waar zij zin in hebben. (Gabir).

Ook bij Wesley wil het er niet meer in dat agenten ook goede intenties kunnen hebben:

Je ziet bijvoorbeeld dat agenten mensen wel eens aanspreken, een praatje met ze maken: “Hey, alles goed?” Ik weet niet of het aan mij ligt, maar heb dan een gevoel dat ze mij al verdacht maken van iets. Door hoe ze handelen en kijken. (Wesley)

8.5 Tegengeluiden: jongeren zelf verantwoordelijk

Maar niet alle jongeren ervaren de politie als een ondoordringbaar bolwerk of vertegenwoordiging van een omvattend systeem dat tegen hen is. Enerzijds wordt soms, zoals we eerder aangaven in par. 5.4, de wijkagent genoemd als de uitzondering op de regel dat de meeste (vooral Nederlandse) agenten niet te vertrouwen zijn. Anderzijds zijn er ook respondenten die de metafoor van de ‘rotte appels’ gebruiken om aan te geven dat de meerderheid van de agenten wel te vertrouwen is, maar het de uitzonderingen zijn die het voor hun collega’s verpesten. Zo meent Khalid dat er door de politie wel degelijk wordt gediscrimineerd op uiterlijk, maar hij verzekert ook:

Nee, nee het gaat niet over iedereen, je hebt agenten die echt superleuk zijn, supertof. Maar je hebt een paar rotte appels er tussen. (Khalid)

Ook Aicha vindt dat er niet te snel gegeneraliseerd mag worden. Er is ‘regelmatig’ sprake van onrecht door de politie, maar het gebeurt volgens haar ‘niet structureel’ en er zijn ook jongeren die niet deugen:

Het is niet standaard. Het gebeurt wel te vaak, het mag van mij minder, maar ik kan begrijpen dat sommige mensen vinden dat het standaard gebeurt. Het verhaal heeft twee kanten. Binnen de politie heb je rotte appels en onder de jongeren ook. (Aicha)

Ravi vertelt:

Ik heb natuurlijk ... gestudeerd, dus ik kan wel organisaties van elkaar onderscheiden, maar je hebt hier jongens en meisjes van de straat zeg maar die zeggen: ja, maar de overheid ... Ik heb vaker die uitspraak gehoord. De gemeentelijke overheid is allemaal één. De politie, ze steunen elkaar, justitie. Zulke uitspraken heb ik vaker gehoord. Ik kan dat onderscheiden en er zijn wat mensen in mijn omgeving die dat ook onderscheiden, maar er zijn heel wat mensen die dat onderscheid niet maken. (Ravi)

In 16 verhalen (van negen respondenten) nemen jongeren verantwoordelijkheid voor de wijze waarop de politie in de wijk optreedt. Zij voelen zich niet overgeleverd aan individuele agenten, een ondoordringbaar politieapparaat of almachtig systeem. Vanuit dit perspectief is verbetering van de relatie tussen jongeren en politie wel mogelijk. En jongeren kunnen daar zelf aan bijdragen niet door een machtsstrijd aan te gaan, maar door 'aardig' of 'normaal' te reageren in hun contact met de politie. Zo vertelt Yousef:

Je moet meestal gewoon aardig terug zijn. Ook al weet je dat zij een beetje pittig zijn, of een beetje agressief kunnen overkomen, dan moet je gewoon kalm blijven en rustig terugpraten, rustig beantwoorden. Ik ben daar een keer mee weggekomen. (Yousef)

Rodger heeft geleerd:

Eigenlijk moet je gewoon stil zijn. Als de politie je vragen stelt, geen weerwoord geven. Gewoon normaal antwoord geven op de vraag en dan met nadruk op normaal. Want hoe sommige jongens antwoord geven, is heel grappig en fucking bijdehand, maar de politie gaat dan alleen maar harder optreden. (Rodger)

En Wasim vertelt dat hij in de aanloop naar de rellen langs het politiebureau liep. Hij vervolgt:

En daar [bij het politiebureau] zie je vaak mensen die gaan naar de politie toe en beginnen tegen ze te schreeuwen en alles. Maar dat zie je niet op tv, op tv zie je dat de politie een beetje tekeer gaat. Maar dat soort dingen, mensen hebben zo een slecht beeld van de politie dat ze ook zelf met een vooroordeel beginnen tegen hun. En dat is vaak hoe mensen in aanraking komen met de politie. Kijk

als ik iemand verrot scheld en daarna verwacht ik niks terug ja. Dan kun je achteraf zeggen waarom begon hij dan tegen mij. En dat is vaak ook zo in die wijksituatie. (Wasim)

Juist door de bevooroordeelde blik van de bewoners richting de politie begint de interactie al negatief. Hij vindt het dan ook te verwachten dat de politie negatief terug reageert.

Terugkijkend op een uiteindelijk goed verlopen contact met agenten op straat stelt Aicha:

Ik denk dat het hier de communicatie over en weer is geweest, waardoor het rustig is gebleven.

I: Dus jij bleef rustig en zij bleven rustig?

Ja precies. Wat ik heel vaak zie is dat het een weerspiegeling is van het gedrag naar elkaar toe. (Aicha)

En soms is ferm optreden van de politie gewoon terecht, zoals bijvoorbeeld Matthew, die elders in het gesprek de politie 'een grote bende' noemt, toegeeft:

Een keer in de stad ben ik gepakt voor dronkenschap. Heb ik niemand lastiggevallen of geslagen, maar ik was zo dronken op straat dat ze me hebben meegenomen. Daar kan ik me niet eens meer iets van herinneren. Blijkbaar hebben ze me toen met zijn vieren aan mijn armen en benen naar het politiebureau gedragen. Ik vind het prima. Ik heb me altijd heel netjes opgesteld tegenover agenten en zij ook tegenover mij, op dit ene incident na. (Matthew)

9 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In dit rapport hebben we verslag gedaan van onderzoek naar de verhalen van jongeren in de Schilderswijk over hun ervaringen met de politie. Tussen september 2014 en juni 2016 spraken we met 49 bewoners (30 mannen, 19 vrouwen) van de Schilderswijk in de leeftijd van 18 tot 27 jaar. Iets meer dan de helft van de respondenten (27) had een Marokkaanse achtergrond (waarvan 15 mannen en 12 vrouwen), 8 waren van Turkse komaf, de overige hadden een Antilliaanse (4), Surinaamse (3), Pakistaanse, Egyptische, Papoease, Jamaicaans-Nederlandse, Israëliisch-Nederlandse en Sri Lankaans-Palestijnse achtergrond. Van één respondent is de etnische achtergrond onduidelijk. Daarnaast interviewden we vijf sleutelfiguren in de wijk. De helft van de gesprekken vond plaats voor de rellen van de zomer van 2015, de andere helft daarna.

9.1 Onderzoeksvragen en opzet

De onderzoeksvraag luidde:

Welke verhalen over de politie circuleren er onder jongeren in de Schilderswijk, en welke componenten van vertrouwen spelen in hun verhalen een belangrijke rol?

Wij waren daarbij niet zo zeer geïnteresseerd in de ‘objectieve’ waarheid van deze verhalen als wel in hun *waarheidseffect* op de relatie tussen jongeren en politie. Dit in navolging van het zogenaamde Thomas-theorema: als mensen situaties als werkelijk definiëren, hebben die situaties werkelijke gevolgen. Toegepast op dit onderzoek: als er in de beleving van jongeren in de Schilderswijk sprake is van bijvoorbeeld buitensporig geweld of discriminatie door de politie dan heeft dit een negatief effect op hun vertrouwen in de politie en daarmee op de werkelijke verhouding tussen jongeren en politie in de wijk. Alleen door deze verhalen serieus te nemen kan er gewerkt worden aan de vergroting van het vertrouwen van jongeren in de politie.

Wij waren geïnteresseerd in zowel verhalen over gebeurtenissen die jongeren zelf hadden meegemaakt, als verhalen ‘van horen zeggen’ – van familie, vrienden of burens, maar ook van de (sociale) media. In totaal verzamelden en analyseerden we 180 verhalen over ervaringen met de politie.

Deze verhalen staan nadrukkelijk niet voor 180 afzonderlijke ervaringen of gebeurtenissen. In diverse verhalen kwam dezelfde gebeurtenis terug, in uiteenlopende en soms zelfs tegenstrijdige versies. Niet zelden waren dat gebeurtenissen waarvan men had vernomen via de (sociale) media, zoals de aanpak van de 14-jarige Oubayda op de Hoefkade in 2014 of de fatale nekklem die leidde tot de dood van de Arubaan Mitch Henriquez in 2015.

In de analyse keken we naar het *wat*, het *hoe* en het *waartoe* van de verhalen over de politie.

Ten eerste besteedden we aandacht aan *wat* jongeren vertelden, aan de *inhoud* van hun verhalen. Daarbij focussten we op drie componenten die volgens eerder wetenschappelijk onderzoek een rol spelen in het vertrouwen van burgers in de politie. De eerste component heeft betrekking op *belangen*: in hoeverre nemen burgers aan dat de politie hun belang deelt waar het gaat om handhaving van de publieke orde, veiligheid van burgers, het voorkomen en bestrijden van criminaliteit, en de ondersteuning van slachtoffers van criminaliteit? De tweede component heeft betrekking op de *intenties* van agenten: in hoeverre gaan burgers ervan uit dat agenten hen in principe welwillend en onpartijdig tegemoet treden? De derde component betreft de vraag naar de *competenties* van agenten: in hoeverre menen burgers dat agenten hen correct bejegenen, rechtmatig optreden, rechtvaardig handelen, en effectief zijn in het behartigen van de genoemde belangen?

In de tweede plaats gingen we na *hoe* de verhalen verteld werden: hun *vorm* of narratieve structuur. We vroegen ons daarbij af waar jongeren hun verhaal laten beginnen (de *oriëntatie*), wat ze opvoeren als het probleem (de *complicatie*), hun oordeel over dit probleem (de *evaluatie*), de afloop van het verhaal (de *uitkomst*) en de morele les die ze eruit trekken (de *coda*). Ook besteedden we aandacht aan de rol die een jongere zichzelf (of een andere hoofdpersoon) toebedeelt in deze verhalen: zijn ze dader, slachtoffer of samenwerkingspartner van de politie? Komen ze tevoorschijn als held die de complicatie overwint of delven ze het onderspit? Daarnaast analyseerden we de betekenis van een aantal veel gebruikte *metaforen*.

Tenslotte vroegen we ons af *waartoe* jongeren deze verhalen vertellen: welke *sociale functie* hebben de verhalen van jongeren over de politie in de Schilderswijk? Hierbij letten we enerzijds op het beeld van zichzelf dat jongeren in hun verhalen aan hun publiek (in dit geval: aan de interviewer) presenteren. Anderzijds gingen we na hoe de vertellers hun publiek probe-

ren te overtuigen van de waarheid van hun verhalen. Naarmate een bepaalde gebeurtenis of ervaring meer uitzonderlijk, meer ‘ongelooflijk’ is, wordt het belangrijker om het verhaal er over te vertellen. Maar hoe ‘ongelooflijker’ de ervaring, hoe moeilijker het is om dat verhaal geloofwaardig te maken. De vraag is hoe de jonge vertellers in hun verhalen omgaan met deze paradox van nieuwswaardigheid (*reportability*) en geloofwaardigheid (*credibility*).

9.2 Resultaten

9.2.1 Jongeren als potentiële dader of verdachte

De jongeren blijken zich er weinig zorgen over te maken of de politie de belangen van burgers deelt. Er zijn enkele verhalen waarin de politie zich (al dan niet) om hen bekommert als slachtoffers van criminaliteit, maar verhalen waarin de politie wordt beoordeeld op handhaving van de publieke orde, waarborgen van de veiligheid van burgers of het voorkomen en bestrijden van criminaliteit, ontbreken nagenoeg. Evenmin wordt er in de verhalen verwezen naar de vertrouwenscomponent van effectiviteit van de politie in het behartigen van deze belangen.

Een belangrijke verklaring voor deze lacune lijkt dat bestaande onderzoeken naar het vertrouwen van burgers in de politie zijn gebaseerd op grootschalige *surveys* waarin het merendeel van de respondenten beantwoordt aan, of zich identificeert met, het beeld van de gezagsgetrouwe, de goede of ‘gewone’ burger. Deze ‘gewone’ burger krijgt alleen met de politie te maken als (potentieel) slachtoffer van criminaliteit, overlast of ordeverstoringen, of als samenwerkingspartner in de aanpak van deze problemen. Maar in twee derde van de verhalen die wij optekenden komt de (meestal mannelijke) hoofdpersoon niet met de politie in aanraking (dat wil zeggen: wordt hij of zij niet aangesproken) als slachtoffer van criminaliteit of als samenwerkingspartner, maar als potentiële dader of verdachte van een overtreding waartegen gewone burgers beschermd moeten worden. De vrouwelijke respondenten positioneren zich twee keer zo vaak als de mannelijke in de rol van slachtoffer van criminaliteit of overlast. Maar zij vertellen ook verhalen van horen zeggen, bijvoorbeeld van een broer die op straat onnodig vaak wordt aangehouden, of zijn getuige van onverhoedse invallen waarbij de politie met veel overmacht hun (ouderlijk) huis binnenvalt om een broer van zijn bed te lichten.

Voor iemand die wordt aangesproken als potentiële dader wordt het vertrouwen in de politie vanzelfsprekend bepaald door andere componen-

ten dan gedeelde belangen of effectiviteit. Veel verhalen hebben dan ook betrekking op de twee andere componenten van vertrouwen. In veel verhalen figureren agenten die slechte *intenties* hebben jegens de jongeren: ze hebben zelden het beste met hun voor, vaak hebben ze het zelfs op hen gemunt.

Die slechte intenties manifesteren zich, volgens de jongeren, in een gebrek aan *competenties*, in de wijze waarop agenten jongeren aanspreken en behandelen. In veel verhalen storen jongeren zich aan de manier waarop ze worden bejegend, met name aan een onvriendelijke of arrogante houding, de geringe communicatie over de reden voor een controle, en een gebrek aan responsiviteit in geval jongeren een klacht wilden indienen vanwege volgens hen onrechtmatig of onrechtvaardig politie optreden. Verder is het handelen van agenten in de verhalen nogal eens gebaseerd op willekeur, en is hun optreden in de ogen van de verteller buitenproportioneel. Die disproportionaliteit heeft soms betrekking op de frequentie waarmee een jongere bijvoorbeeld wordt staande gehouden voor een ID controle, maar vaker op het disproportioneel aantal agenten dat afkomt op een volgens de verteller gering probleem, of het disproportioneel gebruik van fysiek geweld. Met name in verband met deze ervaren willekeur en disproportionaliteit spreekt een aantal respondenten van machtsmisbruik. Een aantal doet dat met veel morele verontwaardiging, sommigen geven uitdrukking aan gevoelens van onmacht, of van angst en opgejaagd zijn. Het gebrek aan responsiviteit van de politie roept vooral gevoelens van frustratie en machteloosheid op.

In 32 verhalen uit 17 verschillende interviews beoordeelden de respondenten het handelen van de politie als discriminatoir of racistisch. Zij zijn ervan overtuigd dat de politie, en met name agenten met een Nederlandse achtergrond, hen op grond van huidskleur of moslim-zijn minder welwillend bejegenen. Zelfs voor degenen die zich voor het overige redelijk mild uitlaten over de politie lijkt dit een *fact of life* waar ze nu eenmaal mee moeten leven.

9.2.2 Politie als bondgenoot en redelijke gezagsdrager

Bovengenoemde tendensen vormen de dominante verhaallijnen waar het gaat om de componenten van vertrouwen in de politie. Maar daar tegenover hoorden we ook tegengeluiden. Sommige jongeren vertelden verhalen waarin agenten zich hulpvaardig betoonden, zich beleefd en correct opstelden, of streng maar rechtvaardig waren. Vrouwelijke respondenten lieten vaker deze waarderende geluiden horen dan mannelijke. Voor een klein aantal

jongeren was zo'n positief verhaal een illustratie van hun standaard ervaring. Maar van de jongeren die weinig vertrouwen hadden in de surveillanten, waren er verschillende die een uitzondering maakten voor hun wijkagent: zij loofden hem/haar vanwege de hulpvaardigheid en aanspreekbaarheid, maar vooral omdat hij/zij de bewoners kende en, omgekeerd, de bewoners de wijkagent wisten te vinden als dat nodig was. Anderzijds hoorden we zeer weinig verhalen waarmee jongeren duidelijk wilden maken dat de politie niet discrimineerde. De weinige respondenten die het in dit opzicht voor de politie opnamen waren daarentegen uitermate verontwaardigd over jongeren die in hun ogen te gemakkelijk de racisme kaart speelden, terwijl ze hun eigen aandeel in de confrontatie met de politie ontkenden.

9.2.3 Macht van micro naar macro

In de bestaande literatuur over het vertrouwen van burgers in de politie ontbreekt een component die in de verhalen van de jongeren uit de Schilderswijk opvallend vaak terugkwam, en dat was de rol van macht en machtsverhoudingen. Het verschil met belangen, intenties en competenties is dat machtsverhoudingen in de ogen van jongeren niet alleen van belang zijn voor zover ze zich afspelen op het *microniveau* van hun interacties met agenten op straat, maar ook op het *mesoniveau* van de politie als organisatie en het *macroniveau* van de samenleving als geheel.

In de verhalen van respondenten hoorden we wat betreft het micro-niveau enerzijds verhalen waarin de jongere als hoofdpersoon machteloos staat tegenover agenten die met hen doen wat ze willen, of die een 'spelletje' met hen spelen. Maar er zijn ook verhalen waarin jongeren een spel spelen met de politie, of waarin ze de strijd aangaan. In ongeveer de helft van de verhalen over verzet zijn jongeren agenten te slim af, in de andere helft moeten ze bakzeil halen. Veel respondenten legden een link tussen de machtsuitoefening van individuele agenten met de macht van de politie als organisatie, die in de verhalen nogal eens verschijnt als een gesloten bolwerk waarbinnen men elkaar 'dekt.' Voor een aantal respondenten ten slotte was de politie een belangrijke vertegenwoordiger van een almachtig en ondoordringbaar 'systeem', waar niet alleen overheidsinstanties (waaronder de politie), maar ook de (traditionele) media, scholen, bedrijven, banken en politieke partijen deel van uitmaken. Deze jongeren bezien 'autochtone' Nederlanders met wantrouwen, omdat ze geassocieerd zijn met dit systeem waarbinnen 'allochtonen' en moslims tweederangsburger zijn.

Tegenover deze dominante verhalen over machtsmisbruik en machteloosheid stond een klein aantal tegengeluiden. In 16 verhalen (van negen respondenten) dragen jongeren zelf verantwoordelijkheid voor de wijze waarop de politie in de wijk optreedt. Niet door de machtsstrijd aan te gaan, maar door 'aardig' of 'normaal' te reageren wanneer een agent hen aanspreekt in plaats van hen een grote mond te geven.

De meest voorkomende metaforen die jongeren gebruiken om hun relatie met de politie te typeren hebben betrekking op de ongelijke machtsverhoudingen. Volgens de meest kritische metaforen fungeert de wijk voor de politie als een 'jungle' met daarin agenten als 'jagers' of 'roofdieren' en de jongeren als hun machteloze prooi. Een andere veel gebruikte metafoor, die van het kat-en-muis spel, geeft een iets ander perspectief op die machtsverhoudingen: weliswaar neemt hier de politie nog steeds de positie in van het sterkere roofdier, maar in hun positie van de zwakkere muis spelen de jongeren wel een spel met dat roofdier: ze dagen agenten uit, en kunnen hun te snel of te slim af zijn. Tenslotte gebruiken sommige jongeren de metafoor van 'de rotte appels' om aan te geven dat de meeste agenten met wie ze in aanraking komen wel oké zijn, maar dat er enkelingen zijn die met hun slechte gedrag de reputatie van hun collega's ondermijnen. De impliciete handelingsrichtlijn van deze metafoor is niet alleen dat je niet mag generaliseren, maar ook dat deze 'foute' agenten verwijderd moeten worden voordat ze de rest van het team aantasten.

9.2.4 Jongeren als verhalenvertellers

Naast de inhoud van de verhalen, keken we ook naar de vorm waarin de verhalen werden verteld. Niet alle jongeren die we spraken zaten vol met verhalen, maar een behoorlijk aantal respondenten toonde zich gedreven verhalenvertellers. De dramatische opbouw van veel verhalen begon met een oriëntatie waarin een of meerdere jongeren zich bezighouden met iets volledig onschuldigs als zitten in een portiek of lopen in een straat, waarop dit vredige tafereel wreed wordt verstoord met het verschijnen van een of meerdere agenten. Vaak verergerde zich deze complicatie in de daaropvolgende interactie ('toen werd het heet'). Veel verhalen ontwikkelden zich volgens een scenario van verval, waarbij de uitkomst voor de hoofdpersoon negatief is. Soms werd er aan zo'n negatieve uitkomst een lange termijn effect gekoppeld. Dat was vaak een negatief effect, zoals minder kans op werk

of opleiding, of het inzicht dat de politie kan doen wat ze wil en dat je daarom maar beter niets kan zeggen. Heel soms werd dit laatste als een positief leereffect genoemd, namelijk dat als je ‘normaal’ meewerkt de politie zich ook ‘normaal’ gedraagt. Maar er waren ook verhalen die zich ontwikkelden volgens een scenario van vooruitgang: de hoofdpersoon komt ter plekke als overwinnaar uit de strijd of haalt uiteindelijk zijn recht.

Tenslotte reflecteerden we op de sociale functie van de verhalen van jongeren over de politie. Het bleek ons dat met name de geruchtmakende mediaverhalen veel circuleren onder jongeren, dat ze die met elkaar delen en aan elkaar door vertellen. Hierdoor versterken ze niet alleen het onderlinge gevoel van gemeenschap, maar ook het beeld van een belegerd (‘al-lochtoon’) ‘wij’ tegenover de machten van de overheid of ‘het systeem’, een (‘autochtoon’) ‘zij’, waarvan de politie als een belangrijke representant wordt ervaren. Echter, de verhalen in de interviews werden, misschien met uitzondering van sommige interviews door de studenten, niet verteld aan een lotgenoot die aan een half woord genoeg heeft, maar aan een buitenstaander die (als vrouw en/of ‘autochtone’ Nederlander) de ervaringen van de jongere met de politie niet deelt. Welk beeld van zichzelf presenteerden de vertellers in hun verhalen over de politie aan deze buitenwereld, en hoe gebruikten ze hun verhalen als middel om die buitenwereld te overtuigen van de waarheid van hun verhaal?

Wanneer we verhalen vertellen, doen we dat onvermijdelijk vanuit ons eigen perspectief. We presenteren onszelf aan de ander zoals we het liefst door die ander gekend en gezien willen worden. Onze respondenten vormden op deze regel geen uitzondering. Met name in de verhalen waarin het politieoptreden als complicatie werd opgevoerd, beschreef de verteller soms wel uitvoerig en in schrille tonen het handelen van de betreffende agent (‘toen kreeg ik een paar grote muilen’) terwijl het handelen van de jongere zelf nogal eens een open plek vormde in het verhaal (‘dan ben je mij aan het verkeerde adres’) of in eufemistische termen werd beschreven (‘ik was een beetje aangeschoten’; ‘ben je best een keer een beetje bot’). De bedoeling van dergelijke staaltjes van impressiemanagement is om sympathie op te roepen bij de toehoorder en haar mee te nemen in de ervaringen van de verteller met de politie. Volgens inzichten uit de narratieve wetenschappen zijn vertellers echter het meest effectief in het overdragen van hun subjectieve ervaring wanneer ze gebruik maken van de meest objectieve uitdrukkingsmiddelen, dus door alleen te beschrijven wat ze zagen, voelden en hoorden,

zonder daarbij hun emotionele reacties, associaties of oordelen te vermelden. Om de paradox tussen nieuwswaardigheid en geloofwaardigheid te tackelen, volgde de Iraaks-Nederlandse schrijver Rodaan al Galidi tijdens het schrijven aan zijn verslag over de wederwaardigheden van een asielzoeker in Nederland bijvoorbeeld vier stelregels: “herkenbaarheid, geen overdrijving, geen eigen mening en vooral: houd het kort.” De formule werkte, het boek werd een bestseller (Al Galidi, 2016).

In dit opzicht betoonden onze respondenten zich weliswaar gedreven, maar niet altijd bedreven verhalenvertellers. Veel verhalen zitten vol herhalingen, emotioneel beladen uitdrukkingen en morele oordelen. En om de claim op waarheid kracht bij te zetten, zijn ze soms gelardeerd met overbodige toevoegingen als ‘echt’ en ‘letterlijk’. Deze retorische strategieën, ingezet om de toehoorder mee te krijgen, om gehoord te worden als betrouwbare getuige van het eigen ervaringsverhaal, maken het echter voor buitenstaanders eerder moeilijker dan gemakkelijker om een verhaal ‘aan te horen.’ De kans is groot dat zo’n toehoorder (of, in het geval van dit rapport, zo’n lezer) afhaakt omdat de verteller overkomt als iemand die hysterisch is en overdrijft, en dus niet serieus kan worden genomen.

Maar tegen de achtergrond van hun perceptie van de bestaande machtsverhoudingen wordt het wel meer begrijpelijk waarom jongeren een dergelijke vertelstrategie hanteren. Ze willen worden ‘gehoord’ door een maatschappij waarin ‘allochtonen’ en moslims worden behandeld als tweederangsburgers, waarin zij zich juist niet ‘gehoord’ voelen. Om die doofheid te doorbreken gaan sommige jongeren harder schreeuwen, dat wil zeggen: nadrukkelijker en explicieter getuigenis afleggen van hun ervaringen. Maar deze poging om te ontkomen aan de eerder genoemde paradox van nieuwswaardigheid en geloofwaardigheid werkt averechts, omdat precies de moeite die wordt genomen om het verhaal meer nieuwswaardig te maken, afbreuk doet aan de geloofwaardigheid ervan. En als praten niet helpt...

9.2.5 Voor en na de hete zomer van 2015

In 15 van de 24 interviews die na de zomer 2015 zijn afgenomen, werd er 33 keer verwezen naar de zomerse rellen. Deze respondenten waren het erover eens dat de dood van Mitch Henriquez door ingrijpen van agenten de spreekwoordelijke druppel was die de emmer van frustraties over de politie in de wijk had doen overlopen. Die frustraties kwamen voort uit gevoelens van machteloosheid over de veelheid aan willekeurige (ID) controles, dis-

criminatie en de hardhandige aanpak van agenten op straat, maar vooral over het gebrek aan responsiviteit van de politie als organisatie om klachten hierover serieus te nemen. Velen toonden begrip voor wat ze zagen als een collectieve daad van verzet, maar ze keurden het gebruik van geweld af. Zeven respondenten meenden dat de rellen hadden gefungeerd als een *wake up call*, zij zagen verbeteringen in de houding van agenten op straat en in de maatregelen die politiek en politie sindsdien hadden genomen. Daartegenover meenden vier respondenten dat er niets was veranderd of zelfs dat de verhoudingen verder waren verhard. In hun perspectief bleef de politie een vertegenwoordiging van het meer omvattende maatschappelijk systeem waarbinnen burgers als zichzelf als tweederangsburgers worden behandeld. Wel is het opmerkelijk dat in de (27) interviews afgenomen in de periode voor de rellen, in 21 verhalen de complicatie betrekking had op een ID-controle, terwijl in de (24) interviews van daarna dat in slechts tien verhalen het geval was.

9.3 Hoe verder?

Wat kunnen we anno 2017 leren van de resultaten van ons onderzoek over mogelijkheden om het vertrouwen van jongeren in de politie in de Schilderswijk te vergroten? In de periode dat wij met de jongeren spraken, tussen najaar 2014 en voorjaar 2016, is er veel gebeurd in de wijk. 2014 was een roerig jaar, met schermutselingen naar aanleiding van verschillende demonstraties, waaronder een anti-IS demonstratie, een confrontatie tussen bewoners en politie na het hardhandig oppakken van de 14-jarige Oubayda, en veel negatieve media-aandacht. Er verschenen onderzoeksrapporten over onder meer bejegening, gebruik van geweld en etnisch profileren door de politie. Tegelijkertijd bleven de toenmalig burgemeester van Den Haag Jozias van Aartsen en politiechef Paul van Musscher hun mannen en vrouwen op straat steunen. Volgens Van Aartsen gingen agenten ‘zeer zorgvuldig en goed getraind’ de straat op en was geweld geen ‘structureel probleem.’⁵⁰

De positie van de Haagse autoriteiten veranderde in de zomer van 2015 na de dood van Henriquez. De ongeregelde jaren bleken kinderspel vergeleken bij de heftige rellen die hierop volgden. Burgemeester en politiechef toonden zich zeer aangeslagen door de dood van Henriquez, en erkenden voor het eerst publiekelijk dat racisme en gebruik van geweld ook bij het Haagse politiekorps voorkwamen.⁵¹ Ook landelijk veranderde

het landschap: etnisch profileren en racisme kwamen op de agenda te staan, onder meer door de aanhouding van rapper Typhoon en de toegenomen weerstand tegen Zwarte Piet. De verschuivingen in Den Haag konden niet meer los worden gezien van deze landelijke ontwikkelingen.

Dat is een van de punten die ook uit een groot deel van onze verhalen naar voren komt, namelijk dat de verhouding tussen jongeren en agenten niet los staat van bredere maatschappelijke tendensen, en dat de politie dus opereert in een gecompliceerd krachtenveld. Zij vormt (letterlijk) de frontlinie van de overheid, en is voor een deel van de jongeren dan ook dé representant van die overheid, of breder: het 'witte'/'autochtone' systeem waardoor deze jongeren zich als tweederangsburgers behandeld voelen. Een handeling van een individuele agent zal dus ook binnen die context geïnterpreteerd worden, en een controle door een agent kan zo voor jongeren veel meer zijn dan dat, namelijk een zoveelste bevestiging van de verhoudingen waarin zij systematisch aan het kortste eind trekken. Zolang de breder ervaren ongelijkheid in positie zal blijven bestaan, zal de wisselwerking tussen jongeren en politie deze (extra) lading met zich meedragen.

In dit licht zijn een aantal maatregelen waar in Den Haag nu al op wordt ingezet extra belangrijk, welke onder andere staan beschreven in het zogenaamde 35-puntenplan van Van Aartsen van juli 2015⁵² (met daarin reeds bestaande programma's en nieuwe toevoegingen). Zo is het belangrijk dat jongeren en agenten elkaar beter leren kennen, en ook meer weet hebben van elkaars achtergronden, de dilemma's waarvoor ze staan en de redenen voor hun handelen. Ook is het voor de vergroting van het vertrouwen belangrijk dat de samenstelling van politiekorpsen in wijken als de Schilderswijk meer divers wordt en een betere afspiegeling vormt van de etnische diversiteit onder de bevolking. Ook hieraan wordt in het Haagse politiekorps gewerkt, waarbij wel is aan te bevelen dat er ook moeite wordt gedaan om ervoor te zorgen dat deze agenten zich werkelijk geaccepteerd voelen en niet vanwege gevoelens van discriminatie het korps weer verlaten.

Daarnaast denken wij dat de terughoudendheid in ID-controles, beschreven in het plan, de verhoudingen ten goede zal komen, tezamen met een betere uitleg aan burgers waarom die controles plaatsvinden. Ook is het belangrijk dat er constant wordt gewerkt aan het verbeteren van de competenties van agenten in hun omgang met jongeren. Anderzijds kunnen jongeren worden geïnformeerd over hun rechten en plichten, en getraind in hun

hoe zij zich het beste kunnen opstellen, zoals dat bijvoorbeeld gebeurt in de workshops Straatrecht zoals die de afgelopen jaren zijn verzorgd door IZI/Blikopeners in onder meer Amsterdam.

Andere belangrijke punten die aansluiten bij onze inzichten zijn de invoering van bodycams, en de ontwikkeling door de gemeente van een Wijkbanenplan om binnen een jaar 500 werkloze jongeren uit Schilderswijk en Transvaal aan een baan te helpen (Dirks & Visser, 2015, 8 oktober).

Ten slotte sluit ook het voornemen, als beschreven in het *Wijkprogramma Schilderswijk 2016-2019* (Gemeente Den Haag, 2015), aan bij een belangrijke boodschap van de verhalen die de jongeren ons vertelden, namelijk dat er niet alleen iets moet worden gedaan aan de moeizame verhouding tussen jongeren en politie, maar ook aan het grote wantrouwen onder jongeren jegens de overheid in het algemeen. Dit door middel van “het versterken van de sociale cohesie in de wijk en herstel van vertrouwen in elkaar en in de overheid” (Gemeente Den Haag, 2015, p. 13).

Dit alles neemt niet weg dat agenten en jongeren nu eenmaal een andere positie innemen, in de wijk en in de samenleving. Voor de agenten is de wijk hun werkgebied, voor de jongeren hun woongebied. En zelfs als alle agenten zich zouden opstellen als de door jongeren, en naar we aannemen de meeste bewoners, zo gewaardeerde wijkagent, dan nog blijft hun primaire taak het voorkomen en bestrijden van overlast en criminaliteit, het bewaken van de publieke orde en de veiligheid op straat. Met andere woorden: hoe je het ook wendt of keert, de agenten vertegenwoordigen inderdaad, zoals de jongeren zich ook realiseren, het wettelijk gezag, en in die hoedanigheid beschikken zij over het geweldsmonopolie van de staat en de discretionaire bevoegdheid om dat geweld te gebruiken wanneer ze dat nodig achten. Zij vertegenwoordigen dus een staat en een samenleving die door (een deel van) de door ons geïnterviewde jongeren ten diepste wordt gewantrouwd omdat zij zich daarbinnen systematisch behandeld voelen als tweederangsburgers.

Daarnaast lijkt het van belang dat gezagsdragers zich de sociale functie realiseren van de verhalen over de politie die in de wijk onder jongeren circuleren: namelijk dat ze het ‘wij’ tegen ‘zij’ gevoel versterken en cultiveren - waarmee een oude Schilderswijker traditie lijkt te worden voortgezet. Wil de politie – naast de inzet op alle bovenstaande punten – iets veranderen aan dit algemene verhaal, is het belangrijk dat zij de kracht hiervan erkent, en een alternatief verhaal biedt.

Tenslotte zou het volgens het principe van hoor en wederhoor de moeite waard zijn om een vergelijkbaar onderzoek op te zetten naar de ervaringsverhalen van jonge agenten in volkswijken als de Schilderswijk. Het in opdracht van het lectoraat verrichte onderzoek waarvoor Saskia Buursma een aantal agenten en Marokkaans-Nederlandse jongeren uit Gouda interviewde, suggereert dat deze verhalen in een aantal opzichten wel eens spiegelbeeldig zouden kunnen zijn aan de verhalen van de jonge bewoners: ook jonge agenten doen volgens een oudere collega stoer, zijn 'snel over de kook' en beschouwen hun wijk als hun territorium. Een van de Goudse jongeren stelde zelfs dat "politieagenten en Marokkaans jongeren... beide het gevoel [hebben] dat ze bedreigd of onderdrukt worden in de maatschappij" (Buursma, 2017, p.61). Er zouden, met andere woorden, wel eens meer overeenkomsten kunnen bestaan dan beide partijen aannemen tussen de straatcultuur van deze jongeren (met name jongens) met een migratieachtergrond en de cultuur op politiebureaus in stedelijke achterstandswijken als de Schilderswijk.

NOTEN

- 1 Zie ook: <http://www.denhaag.nl/home/bewoners/to/Geschiedenis-van-Schilderswijk.htm>
- 2 Zie ook: https://www.youtube.com/watch?v=bjk09AK0_Ak
- 3 Zie ook: <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/den-haag-trekt-11-miljoen-extra-uit-voor-schilderswijk~a3339984/>
- 4 We volgen hier de door CBS en SCP sinds kort gehanteerde terminologie ‘inwoners met een migratieachtergrond’ en ‘inwoners met een Nederlandse achtergrond’. Hoewel we gelukkig zijn met de afschaffing van de termen ‘allochtoon’ en ‘autochtoon’, zullen we in dit rapport de termen soms toch gebruiken, zij het tussen aanhalingstekens, om aan te sluiten bij het taalgebruik van onze respondenten. Overigens kleeft aan de nieuwe terminologie een zelfde asymmetrie als aan de oude. Immers, het merendeel van de inwoners met een migratieachtergrond is ook Nederlander: bijvoorbeeld Nederlands staatsburger, en/of vertrouwd met de Nederlandse cultuur en/of kind uit een ‘gemengde’ relatie.
- 5 Getuige krantenkoppen als: “De slechtste plek van Nederland” (Bakker, 2014), “Haagse buurt domein orthodoxe moslims” (Ramesar, 2013) [inmiddels niet meer beschikbaar online], “Je bent hier niet welkom vriend” (Zeegers, 2014), “Weggetreiterd uit de Schilderswijk” (Van Stoffelen, 2014).
- 6 Zie ook: <http://www.trouw.nl/tr/nl/31921/Bericht-uit-de-Schilderswijk/article/detail/3443626/2013/05/18/Haagse-buurt-domein-orthodoxe-moslims.dhtml>, en <http://nos.nl/artikel/678996-antijoods-protest-in-den-haag.html>.
- 7 Zie ook: <http://www.omroepwest.nl/nieuws/10-08-2014/anti-isis-demonstratie-den-haag-verstoord>
- 8 Zie ook: <http://www.omroepwest.nl/programmas/docu-als-iedereen-verdacht>
- 9 Zie ook: http://www.npo.nl/blauw-en-bont/20-12-2014/VP-WON_1234589
- 10 Zie voor het rapport: <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2014/078?aresult=0> en voor berichtgeving in de media: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3704946/2014/07/29/Ombudsman-geen-overmatig-geweld-politie-Schilderswijk.dhtml>.
- 11 Zie ook: <http://denhaagfm.nl/2014/06/04/politie-en-burgemeester-tevreden-met-onderzoek-naar-politiegeweld/>

- 12 De initiatiefnemers van het Actiecomité Herstel van Vertrouwen waarschuwen in 2014 voor deze ontwikkeling in een opinieartikel in *NRC Next* (Haifi & Ghay, 2014).
- 13 De portee van deze inhoudelijke kritiek is wat ons betreft van meer relevantie dan de ‘onthullingen’ van Buro Jansen en Janssen (2016) dat Van der Leun et al. (2014) gebaseerd is op reeds in augustus 2013 afgerond onderzoek van twee master studenten Criminologie van de Universiteit van Leiden, en dat er tijdens de presentatie van het rapport is gezwegen over in 2011 gemaakte afspraken tussen Van der Leun, als begeleidend hoogleraar, en de politie Haaglanden in verband met het mogelijke ‘afbreukrisico’ van het onderzoek als dat de aandacht zou vestigen op discriminatie door de politie. Over het eerste gegeven is het rapport namelijk zelf volledig open, het is hooguit een verklaring voor de matige wetenschappelijke kwaliteit ervan, terwijl het tweede niet meer is dan de vrij gebruikelijke afspraak dat een organisatie die toestemming geeft voor (intern) onderzoek verwacht dat er zorgvuldig wordt omgegaan met de resultaten van dat onderzoek (Buro Jansen en Janssen, 2016). Overigens ontkende Van der Leun in een reactie dat zij een dergelijke afspraak maakte. Ze vermoedde dat in interne correspondentie van de politie haar mogelijk woorden in de mond waren gelegd die zij nooit had gebruikt (Kouwenhoven en Smithuijsen, 2016).
- 14 Zoals convergentie van de Nederlandse en Marokkaanse cultuur wat betreft het accent op individualisme, het feit dat Nederland een knooppunt vormt in de internationale drugshandel die via Marokko loopt, en de specifieke positie van Marokkaanse vaders (Bovenkerk, 2014).
- 15 Maar zou het gedachtenexperiment niet realistischer zijn, zo vragen wij ons af, als de politie besluit niet vier keer, maar twee keer zoveel zwarte bestuurders aan te houden? Dan wordt het verschil veel kleiner, maar is er nog steeds sprake van een behoorlijke onevenredigheid: 48 onterechte aanhoudingen van zwarte bestuurders versus 27 onterechte van blanke.
- 16 ‘Gelijkheid onder druk: de impact van etnisch profileren’, geraadpleegd van <http://www.amnesty.nl/dossier-etnisch-profileren>
- 17 Het onderscheid tussen deze invalshoeken ontleen we aan Sools (2012), maar in plaats van haar nogal vage karakterisering van de tweede invalshoek als een procesmatige - omdat hier de nadruk zou liggen op het betekenisverleningsproces van verhalen - spreken wij liever van een contextuele invalshoek, omdat het ons gaat om de werking, de performatieve effecten van verhalen in diverse contexten.

- 18 Jacomijne Prins deed een vergelijkbaar onderzoek. Op grond van 13 focus-groepgesprekken met Marokkaans-Nederlands jongeren in de leeftijd van 18 tot 24 jaar bracht zij in kaart wat de functie is van zg. 'kleine verhalen' voor de constructie van hun collectieve identiteit als Marokkaans-Nederlandse jongeren (Prins, 2011; Prins, 2014).
- 19 Een startkwalificatie is een diploma vanaf mbo niveau 2, havo of vwo
- 20 Zie ook: <http://www.hetccv.nl/dossiers/wijkinterventies/hotspot-benadering>
- 21 Zie ook: <http://www.schilderswijk.nl/assets/Image/CONT/V/verdragschilderswijkoranje.pdf>
- 22 Zie dossier over de zaak Rishi op de website van Omroep West: <http://www.omroepwest.nl/dossiers/03-12-2012-politiekogel-treft-rishi-chandrikasing> [geraadpleegd op 17 juli 2015]
- 23 <http://www.elsevier.nl/Nederland/nieuws/2013/12/Familie-Rishi-wil-staat-aanklagen-wegens-te-ruime-politieregels-1435610W/> [geraadpleegd op 15 juli 2015]
- 24 Reactie van de ombudsman Alex Brenninkmeijer in Buitenhof: <http://www.omroepwest.nl/nieuws/20-10-2013/nationale-ombudsman-%E2%80%98politie-die-erop-los-timmert-probleem%E2%80%99>
- 25 Zie ook: <http://pauwenwitteman.vara.nl/media/308432>.
- 26 De behandeling van deze zaak in hoger beroep laat lang op zich wachten. Naar aanleiding van de commotie rond de dood van Mitch Henriquez beloofde het OM begin juli 2015, tijdens een speeddebat in de Haagse Raad, dat het met de behandeling haast zou maken.
- 27 Zie ook: <http://www.nrc.nl/next/van/2014/maart/15/boos-op-de-politie-1354242> en <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3553954/2013/11/30/Was-dat-nou-nodig.dhtml>.
- 28 Zie ook: <http://www.dichtbij.nl/den-haag/regionaal-nieuws/artikel/3603384/opstootje-in-haagse-schilderswijk-leidt-tot-drie-aanhoudingen-video.aspx>
- 29 Zie ook: <http://www.omroepwest.nl/nieuws/06-09-2014/politie-belaagd-schilderswijk>
- 30 Zie ook: <http://nieuws.marokko.nl/33923/aandacht-in-marokko-voor-mishandelde-jongen-den-haag-video/> [gezien op 16 juli 2015]
- 31 <http://www.nrc.nl/rechtenbestuur/2015/04/11/korpschef-bouman-er-sluipt-een-gif-de-nationale-politie-binnen/#> [geraadpleegd op 16 juli 2015]

- 32 Zie ook: <http://www.omroepwest.nl/nieuws/13-04-2015/politie-den-haag-blog-korpschef-bouman-staat-los-van-berichtgeving-haagse-schilder> [geraadpleegd op 16 juli 2015]
- 33 Zie ook: <https://denhaag.groenlinks.nl/nieuws/bejegening-van-moslims-binnen-het-politieapparaat-en-daarbuiten> [geraadpleegd op 16 juli 2015]
- 34 http://denhaag.productie.pvda.nl/wp-content/uploads/sites/59/2015/05/SV-150513-vervolgvragen-discriminatie-politiekorps_1.pdf [geraadpleegd op 16 juli 2015]
- 35 Zie ook: <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/04/14/minister-belooft-korpschef-politie-steun-bij-aanpak-discriminatie/> [geraadpleegd op 16 juli 2015]
- 36 <http://nos.nl/artikel/2044147-video-arrestatie-arubaan-den-haag-opgedoken.html> [gezien 16 juli 2015]
- 37 Waarschijnlijk gebruikte Henriquez de beroemde slagzin uit de film *Full Metal Jacket* (1987) van Stanley Kubrick, waarin jonge Vietnam recruten worden gedruild om te marcheren op de zin: *This is my rifle, this is my gun, this is for fighting, this is for fun*, waarbij ze bij *gun* en *fun* in hun kruis grijpen. Zie: https://www.youtube.com/watch?v=4kU0XCvey_U [gezien op 16 juli 2015]
- 38 <http://www.omroepwest.nl/tv/programma/170025169/Een-wijk-om-voor-te-vechten/aflevering/170025170>
- 39 Al op 9 juli 2015 reikt burgemeester Van Artsen tijdens een vergadering van de Haagse gemeenteraad een memo uit met een serie maatregelen die de politie heeft genomen om de sfeer tussen politie en (jonge) bewoners van de wijk te verbeteren, zie: <http://www.omroepwest.nl/nieuws/09-07-2015/hoe-wordt-racisme-bij-de-haagse-politie-aangepakt-lees-hier-de-memo-van-burgemeest> [geraadpleegd op 16 juli 2015]
- 40 <http://www.omroepwest.nl/nieuws/3186410/Haagse-gemeenteraad-stemt-in-met-motie-over-stopformulieren-motie-van-treurnis-haalt-het-niet-en>: <http://www.omroepwest.nl/nieuws/3186364/Burgemeester-Van-Aartsen-dreigt-met-collegecrisis>
- 41 We spraken met 19 meisjes en 30 jongens, de meisjes vertelden 15 keer een verhaal waarin ze de rol van slachtoffer innamen, bij de jongens kwam dat 18 keer voor.
- 42 Bij een ‘pretext stop’ gebruiken agenten hun discretionaire bevoegdheid door bestuurders te controleren onder een voorwendsel, bijvoorbeeld van een algemene verkeerscontrole, terwijl ze eigenlijk willen nagaan “wat voor vlees ze in de kuip hebben” (Çankaya, 2012, p.17).

- 43 Zie ook: <http://www.nu.nl/binnenland/3805750/man-heemskerk-mogelijk-toch-dood-politiegeweld.html> [geraadpleegd op 6 augustus 2017]
- 44 *Net staande gehouden door de politie op Den Haag centraal station.*
 - *Ik (terwijl ze in mijn trolley kijken): is het omdat ik hier met een zwarte trolley rondloop?*
 - *agenten: nee, uw gedrag*
 - *ik: en hoe omschrijft u dat gedrag?*
 - *agent: u keek zo vertwijfeld om u heen*
 - *ik: ik twijfelde tussen twee boeken in de Bruna.*
 - *agenten: Het heeft echt niets met uw uiterlijk te maken hoor. Misschien denkt u omdat u bruin bent, of een baard heeft. Maar dat is het niet. Kijk, die meneer heeft ook een baard en wij controleren hem niet. Het is ook echt niet uw huidskleur. Nee. Absoluut. Mag ik wel even uw naam noteren?*
Tjah...
 UPDATE 22:30: *nav dit bericht heeft politiechef Paul van Musscher me gebeld. Erg attent van hem. Mag ook gezegd worden.* <https://www.facebook.com/search/top/?q=Umar%20Mirza%20politie> [geraadpleegd op 8 april 2017]
- 45 Dit werd op een onverwachte wijze bevestigd in een ander onderzoek vanuit het lectoraat aan een mbo-opleiding in Den Haag, waar de onderzoekers twee keer meemaakten dat studenten vermoedden dat Nederlanders (een docente en een van de onderzoekers) wel eens van de politie zouden kunnen zijn:
 - *Ik [jonge vrouwelijke onderzoeker] spreek met Mo.*
 - *Hij zegt: "Wie ben jij eigenlijk, ben je van de politie of zo?"*
 - *Ik leg hem uit dat ik niet van de politie ben, maar hier alleen maar kom om te observeren ...*
 - *Weer vraagt hij aan mij: "Maar wil je dan agent worden of zo?"*
 - *Ik leg hem weer uit dat ik dat helemaal niet wil: "Ik doe een studie naar culturen en ben geïnteresseerd in andere culturen."*
 - *Hij snapt het nog niet helemaal en vraagt: "Maar wat wil je worden dan?" ...*
 - *Ik vraag Mo waar hij woont.*
 - *Hij telt mij dat hij in de Schilderswijk woont. Hij heeft echt een bekel aan de politie. Hij zegt: "Ze spreken je echt altijd aan voor niets, slaat echt nergens op" (Flik 2015, p. 15);*
 - *Wanneer docent Yvonne even weg is, komen studenten te spreken over enkele jongens die binnenkort voor de rechter moeten verschijnen. Plotseling zegt een van hen over de docent: "Stel je voor ze zou politieagent zijn. Zou me niets verbazen! Gaat ze ons naaien ..." (El Bouk et al, 2017, p. 65).*

- 46 In een interview bevestigt een ‘stadsmarinier’ van de gemeente Gouda dit beeld vanuit het perspectief van de politie: “Wat ik merk, dat het vaak een spel is van heen en weer. Op het moment dat er jongens zijn die vervelend met de politie doen, of uitdagen, worden ze regelmatig om hun legitimatiebewijs gevraagd, ongeacht dat die politieagent weet hoe die heet, waar die geboren is, waar die woont. En, bij de jongens is dat [ze denken]: ‘Ja, je hoopt dat ik hem niet bij me heb, want dan kan je me een bekeuring geven.’ Vanuit de politie is dat niet de reden, maar is het meer van: ‘Joh, zo werkt het hier. Wij maken de regels. En we laten niet met ons sullen.’ Dat merk ik wel, vanuit de politie is dat [uitdagen door jongeren] een rode lap.” (Buursma 2017, p. 53).
- 47 Een project om voortijdig schoolverlaters te begeleiden.
- 48 Zie bijvoorbeeld <http://www.hetgrotereplaatje.nl/illuminati.html> [geraadpleegd op 6 augustus 2017].
- 49 In het onderzoek over beeldvorming van politie en jongeren in Gouda noemen beide partijen onderlinge overeenkomsten. Zo stellen enkele jongeren: “Ze zijn allemaal haantje de voorste, doen stoer” en: “Politieagenten en Marokkaanse jongeren hebben beide het gevoel dat ze bedreigd of onderdrukt worden in de maatschappij.” En een agent constateert: “Dan heb je hier ook nog een dosis van jonge collega’s en in principe zijn die qua hersencellen net zo ver als die gasten die op straat lopen. Die zijn ook gewoon sneller over de kook” (Buursma 2017, p. 68).
- 50 <http://denhaagfm.nl/2013/11/08/van-aartsen-geweld-door-politie-geen-structureel-probleem/>
- 51 <https://www.omroepwest.nl/nieuws/2891545/Van-Aartsen-Racisme-bij-de-politie-komt-voor>
- 52 <https://www.omroepwest.nl/nieuws/2891766/Hoe-wordt-racisme-bij-de-Haagse-politie-aangepakt-Lees-hier-de-memo-van-burgemeester-van-Aartsen>

LITERATUURLIJST

- Ait Moha, A., Verheggen, P.P. & Visscher, J. (2013). *Burgers over politie en buitengewoon opsporingsambtenaren*. Amsterdam: Motivaction.
- Akkermans, M. (2012). Politiewaardering: trends en achtergronden. *CBS Sociaaleconomische trends*, 2e kwartaal 2012. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Amnesty International (2013). *Proactief politieoptreden vormt risico voor mensenrechten. Etnisch profileren onderkennen en aanpakken*. Amsterdam: Amnesty International.
- Andrews, A., Squire, C., & Tamboukou, M. (Eds.) (2008). *Doing narrative research*. London: Sage.
- Asserti, S. (2016). *To trust' or trust. Hoe kijken jongeren in de Schilderswijk naar de politie?* (Bachelorscriptie). De Haagse Hogeschool, Den Haag.
- Bahara, H. (2013, 15 mei). Rishi was geen Jan Klaassen. Woedende nabestaanden van Rishi wantrouwen justitie en politie. *De Groene Amsterdammer*, nr. 20.
- Bakker, A. (2014, 9 augustus). De slechtste plek van Nederland. Is anarchie in de Haagse Schilderswijk nog te keren? *De Telegraaf*.
- Bakker, H.C.M. (2001). *De cynische verkleuring van legitimiteit en acceptatie: een rechtssociologische studie naar de regulering van seizoenarbeid in de aspergeteelt van Zuidoost-Nederland* (Proefschrift). Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.
- Balen, X. van, Vries, M. de & Wijk, J. van (2014). *Contrasterende beelden. Onderzoek naar het optreden van politieambtenaren van Bureau De Heemstraat in de Schilderswijk in Den Haag*. Den Haag: De Nationale Ombudsman.
- Barker, V. (2013, 31 mei). Policing Membership in Husby: Four Factors to the Stockholm Riots. *Border Criminologies Blog Post*: 3 June 2013, 1–4.
- Bas, R. (2014). De dag waarop de Schilderswijk zwart vlagde. Geraadpleegd op 14 maart 2015, van <http://nos.nl/artikel/2010508-de-dag-waarop-de-schilderswijk-zwart-vlagde.html>.
- Bos, K. van den (2011). *Vertrouwen in de overheid: wanneer hebben burgers het, wanneer hebben ze het niet, en wanneer weten ze niet of de overheid te vertrouwen is?* Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

- Botje, H. E. (2015, 2 juli). Al vóór Mitch Henriquez: politie draaide ook in zaak van 14-jarige in Schilderswijk. *Vrij Nederland*. Geraadpleegd op 16 mei 2017, van <https://www.vn.nl/al-mitch-henriquez-14-jarige-tiener-grond-moest/>.
- Botje, H.E. & Bouzerda, A. (2014, 15 november). Politiegeweld in de Schilderswijk. *Vrij Nederland*.
- Bovenkerk, F. (2014). *Marokkaan in Europa, crimineel in Nederland. Een vergelijkende studie*. Den Haag: Boom Lemma.
- Bradforda, B., Jackson, J. & Stankoc, E. A. (2009). Contact and confidence: revisiting the impact of public encounters with the police. *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*, 19(1), 20-46.
- Broekhuizen, J., Stokkom, B. van, Schaap, D. & Maier, D. (2015). *Serius nemen. Over het vertrouwen van burgers in de Amsterdamse politie*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam, Politie Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality. *Critical Inquiry*, 18(1), 1-21.
- Buro Jansen en Janssen (2016). Leidse wetenschappers in dienst van Haagse politie en Ministerie. *Observant*, 68. Geraadpleegd op 9 juni 2017, van <https://www.burojansen.nl/category/observant/observant-68/>.
- Buursma, S. (2017). *Once you label me you negate me. Beeldvorming van Marokkaans-Nederlandse jongeren en politieagenten in Gouda* (Bachelorscriptie). De Haagse Hogeschool, Den Haag.
- Campus Teniersplantsoen. Wijk van de toekomst. Schilderswijk Talentewijk* (2010). Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Çankaya, S. (2012). *De controle van marsmannetjes en ander schorriemorrie: het beslissingsproces tijdens proactief politiewerk*. Den Haag: Boom Lemma.
- Çankaya, S. (2014, 17 juli). Onvoldoende bewezen dat etnisch profileren niet structureel voorkomt. Geraadpleegd op 9 juni 2017, van <http://www.zamanvandaag.nl/nieuws/binnenland-opinie/5611/onvoldoende-bewezen-dat-etnisch-profileren-niet-structureel-voorkomt>.
- Çankaya, S. (2015). De politieke surveillance van etniciteit en ras. *Cahiers Politiestudies*, 2(35), 13-33.

- CBS (2012). *Outcome monitor Wijknaarpak. De Tweede Voortgangsrapportage*. Den Haag: CBS. Geraadpleegd op 14 maart 2015, van <https://www.cbs.nl/NR/ronlyres/4A8673B4-0F86-4BA5-B287-48DE3D1928A2/0/20121015outcomemonitorweb.pdf>.
- Den Haag Buurtmonitor (z.j.):
- DBZ, GBA (2017). In: *Den Haag buurtmonitor*. Geraadpleegd op 11 mei 2017, van <https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?report=jeugd>.
- DHIC, Bovosysteem (2013). In: *Den Haag buurtmonitor*. Geraadpleegd op 11 mei 2017, van <https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?report=jeugd>.
- DHIC, GDH, DPZ (2017). In: *Den Haag buurtmonitor*. Geraadpleegd op 11 mei 2017, van <https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?report=bevolking4>.
- DHIC/ Politie Haaglanden (BVH) (2015). In: *Den Haag buurtmonitor*. Geraadpleegd op 11 mei 2017, van https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?sel_guid=a74a4a95-7ffd-4342-9a40-1676585ea4f1.
- DHIC, Veiligheidsmonitor (2015a). In: *Den Haag buurtmonitor*. Geraadpleegd op 11 mei 2017, van https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?sel_guid=4f427bec-bc33-4c0b-a03f-16471dbf9786.
- DHIC, Veiligheidsmonitor (2015b). In: *Den Haag buurtmonitor*. Geraadpleegd op 11 mei 2017, van https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?sel_guid=59a0a20a-0e72-45ce-9369-64e10143a336.
- Veiligheidsmonitor (2015). In: *Den Haag buurtmonitor*. Geraadpleegd op 11 mei 2017, van https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?sel_guid=59a0a20a-0e72-45ce-9369-64e10143a336.
- Dirks, B. & Visser, J. (2015, 8 oktober). Haagse politie voert quota in voor allochtone agenten. *De Volkskrant*.
- Dirks, B. & Stoker, E. (2017, 7 april). Waarom er twijfels zijn over doodsoorzaak Henriquez. *De Volkskrant*.
- Ferwerda, H. & Ham, T. van (2015). *Problematische jeugdgroepen in Nederland. Omvang en aard in het najaar van 2014*. Arnhem: Bureau Beke. Geraadpleegd op 27 juli 2017 van http://www.beke.nl/doc/2015/Prob_jeugdgoep_najaar_2014.pdf
- Galidi, R. Al (2016). *Hoe ik talent voor het leven kreeg*. Amsterdam: Uitgeverij Jurgen Maas.
- Gallie, W.B. (1956). Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 56, 167–198.

- Gemeente Den Haag (2010). *Ontwikkelingen in de Schilderswijk. Een vervolg op 'Schilderswijk in Perspectief'*. Den Haag: Gemeente Den Haag, Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn.
- Gemeente Den Haag (2013A). *Haagse Wijkenmonitor 2012*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Gemeente Den Haag (2013B). *Voortgangsrapportage aanpak jeugdwerkloosheid*. Den Haag: Dienst Sociale Zaken, Werkgelegenheid en Economie, Dienst Onderwijs en Dienstverlening.
- Gemeente Den Haag (2015). *Wijkprogramma Schilderswijk 2016-2019*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Goffman, E. (1959). *The preservation of self in everyday life*. New York: Anchor Books.
- Groen, J. (2013, 28 oktober). De getinte risicoprofielen van de politie. *De Volkskrant*.
- Groen, J. & Khader, S. (2014, 18 september). Onrust door 'Oubayda-filmpje'. *De Volkskrant*.
- Haifi, Y. & Ghay, M. (2014, 10 februari). Zo gaat het niet langer in onze wijk. *NRC Next*.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: Principles in Practice* (3e druk). London: Routledge.
- Hardin, R. (2006). *Trust. Key concepts*. Cambridge: Polity Press.
- Homan, B. (2015). *De zusjes van ...* (Bachelorscriptie). De Haagse Hogeschool, Den Haag.
- Klein Kranenburg, D.K. (2013). 'Samen voor ons eigen': *De geschiedenis van een Nederlandse volksbuurt: de Haagse Schilderswijk 1920-1985*. Hilversum: Verloren.
- Kohler Riessman, C. (2002). Analysis of Personal Narratives. In: J.F. Gubrium & J.A. Holstein (eds) *Handbook of Interview Research* (pp. 695-710). London: Sage.
- Kouwenhoven, A. & Smithuijsen, D.E. (2016, 30 april). Twijfels over Leids onderzoek etnisch profileren door politie. *NRC Handelsblad*.
- Labov, W. & Waletzky, J. (1966). Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience. In: J. Helm (ed) *Essays on the Verbal and Visual Arts. Proceedings of the 1966 Annual Spring Meeting of the American Ethnological Society* (pp. 12-44). Seattle & London: University of Washington Press.

- Labov, W. (1997). Some Further Steps in Narrative Analysis. *The Journal of Narrative and Life History*, 7(1-4), 395-415.
- Landman, W. & Kleijer-Kool, L. (2016). *Boeven vangen. Een onderzoek naar proactief politietoetreden*. Politiewetenschap 91. Amersfoort: Twynstra Gudde.
- Leun, J. van der & Woude, M. van der (2014). Etnisch profileren in Nederland: wat weten we nou echt? *Tijdschrift voor de politie*, 76(7), 23-28. Geraadpleegd op 14 juni 2015, van <http://www.websitevoordepolitie.nl/nieuws/het-beste-tijdschrift-voor-de-politie-artikel-1483.html>
- Leun J.P., Van der Woude, M.A.H., Vijverberg, R.D., Vrijhoef, R.P.M., & Leupen, A.J. (2014). *Etnisch Profileren in Den Haag? Een verkennend onderzoek naar beslissingen en opvattingen op straat*. Leiden: Universiteit Leiden, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Afdeling Criminologie.
- Marijnissen, H. & Zuidervaart, B. (2015, 15 mei). Een stadswijk met slechte cijfers en bewoners met veerkracht. *Trouw*.
- Markus, N. (2016, 19 september). Agenten vervolgd om fatale arrestatie Mitch Henriquez. *Trouw*.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken (2007). *100% vertrouwen van burgers in de politie*. Den Haag.
- Ministerie Veiligheid en Justitie (2011, 19 september). *Programmaplan Nationale Politie: Waakzaam en dienstbaar*. Geraadpleegd op 2 juli 2017, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2011/09/19/programmaplan-nationale-politie-waakzaam-en-dienstbaar>.
- Mutsaers, P. (2015). *A Public Anthropology of Policing. Law enforcement and migrants in the Netherlands* (PhD dissertation). Tilburg University Press/Politieacademie, Tilburg/Apeldoorn.
- Nationale Ombudsman (2012). *Een vertrouwde overheid 2011*. Den Haag: De Nationale Ombudsman, geraadpleegd op 17 december 2014 van https://www.nationaleombudsman.nl/uploads/bundel_ombudslezing_23_mei_2012_-_een_vertrouwde_overheid.pdf
- Norder, M. (2013). Raadsinformatie, voortgang Haagse wijkaanpak en Uitvoeringsprogramma Deal Schilderswijk, kenmerk BSD/2013.737 – RIS 260364. Den Haag: Gemeente Den Haag. Geraadpleegd op 31 juli 2017, van <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/3320262/1/RIS260364%20Voortgang%20Wijkaanpak>.

- NPO (2014, 20 december). *Blauw en bont*. Geraadpleegd op 18 maart 2015, van https://www.npo.nl/blauw-en-bont/20-12-2014/VP-WON_1234589.
- Omroep West (2014, 29 maart). *Als iedereen verdacht is*. Geraadpleegd op 19 maart 2015, van <https://www.omroepwest.nl/nieuws/2508699/TERUGKIJKEN-DOCUMENTAIRE-ALS-IEDEREEN-VER-DACHT-IS>
- Politiewet* (2012, 12 juli). Geraadpleegd op 2 juli 2017, van <http://wetten.overheid.nl/BWBR0031788/2017-01-01>.
- Prins, J. (2011). Marokkaans Nederlandse jongeren aan het woord in focusgroepen. De rol van verhalen in discussies over de Marokkaans Nederlandse identiteit. *Migrantenstudies*, 27(2), 176-183.
- Prins, J.A. (2014). *Looking for New Stories. Moroccan-Dutch young adults' narrative constructions of identity and belonging* (PhD thesis). Vrije Universiteit, Amsterdam.
- Putnam, R.D. (Eds) (2002). *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Ramesar, P. (2011, 23 november). Je moet ze steeds blijven volgen. *Trouw*.
- Schoonenberg, K. (2014). *De kracht van de wijkagent in Haaglanden*. Den Haag: Lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling, De Haagse Hogeschool.
- Skogan, W.G. (2006). Asymmetry in the Impact of Encounters with Police. *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*, 16(2), 99-126.
- Sools, A. (2012). Narratief onderzoek. *Kwalon*, (17)1, 27-35.
- Stoffelen, A. van (2014, 12 juli). Weggetreiterd uit de Schilderswijk. *De Volkskrant*.
- Stoker, E. & Thijssen, W. (2015, 2 juli 2015). 'Politiegeweld neemt niet toe'. *De Volkskrant*.
- Stone, D. (2012). *Policy paradox: The art of political decision making*. New York: W.W. Norton.
- Svendsen, G.T. (2014). *Trust*. Gylling: Aarhus Universitet.
- Svensson, J., Sollie, H. & Saharso, S. (2012). *Proactief handhaven en gelijk behandelen*. Apeldoorn: Reed.
- Veer, L. van der, Sluis, A. van, Van de Walle, S. & Ringeling, A. (2013). *Vertrouwen in de politie: trends en verklaringen*. Amsterdam: Politie & Wetenschap/Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Visser, J. (2015, 8 juli). Onderzoek naar nekklem na dood Henriquez. *De Volkskrant*.

- Wuthnow, R. (2002). The United States: Bridging the Privileged and the Marginalized? In: Putnam, R.D. (Eds) *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Zeegers, M. (2014, 1 november). "Je bent hier niet welkom, vriend!" Spookverhalen in een Haagse wijkhaven. *De Volkskrant*.
- Zwieten, S. van (2015). *Jongeren uit eenoudergezinnen en hun vertrouwen in de politie in hun wijk* (Bachelorscriptie). De Haagse Hogeschool, Den Haag.

BIJLAGE I

RESPONDENTEN EN SLEUTELFIGUREN

Pseudoniem	m/v	Leeftijd	Extra info (ten tijde van spreken respondent)	Etnische achtergrond *
1. Aasia	v	27	Afgestudeerd WO	Pakistaans
2. Adil	m	27	VWO afgerond, geen werk	Marokkaans
3. Ahmed	m	21	Student MBO	onbekend
4. Aicha	v	23	Studente HBO	Marokkaans
5. Alessia	v	25	Afgestudeerd HBO	Antilliaans/ Dominicaans
6. Amin	m	23	Vrijwilliger sportaccommodatie	Marokkaans
7. Ashraf	m	19	Student MBO	idem
8. Asma	v	19	Studente HBO, heeft bijbaan	Marokkaans
9. Atilla	m	22	Student HBO	Turks
10. Begum	v	21	Afgestudeerd HBO, werkende	Turks
11. Cemil	m	26	Afgestudeerd HBO, werkende	Turks
12. Daniel	m	?	Student HBO	Papoea
13. Danilo	m	28	Werkende	Surinaams/ Arubaans
14. Ercan	m	27	Afgestudeerd HBO	Turks
15. Fadoua	v	24	Afgestudeerd MBO, werkende	Marokkaans
16. Farid	m	24	Jongerenwerker	Marokkaans
17. Farouk	m	21	Student MBO	Marokkaans
18. Fatima	v	21	Studente HBO, heeft bijbaan	Marokkaans
19. Fouad	m	25	Student HBO, werkende	Marokkaans
20. Gabir	m	18	Student MBO	Marokkaans
21. Hind	v	26	Onbekend	Marokkaans
22. Jayden	m	25	Gestopt met school, werkeloos.	Antilliaans
23. John	m	22	Actief met jongeren in wijk	Brits – Nederlands (donkere huidskleur)
24. Kevin	m	25	Actief met jongeren in wijk	Israëliësch -Nederlands
25. Khalid	m	18	Student MBO	Marokkaans
26. Latifa	v	25	Studente MBO	Marokkaans
27. Lavani	v	23	Studente HBO	Hindoestaans

28. Louella	v	21	Heeft MBO afgerond, gaat HBO doen	Antilliaans
29. Matthew	m	27	Actief met jongeren in wijk	Half Turks – Nederlands (lichte huidskleur)
30. Mihoen	m	27	Gestopt met school, werkeloos	Marokkaans
31. Mouaad	m	21	Student MBO, jongerenwerker	Marokkaans
32. Nordin	m	21	Student MBO, heeft bijbaan, en is vrijwilliger in wijk	Marokkaans
33. Nour	v	26	Studente HBO	Marokkaanse
34. Ouafa	v	22	Afgestudeerd HBO, werkende	Marokkaans
35. Ravi	m	26	Student WO, heeft bijbaan	Pakistaans
36. Redouan	m	25	Werkende	Marokkaans
37. Rodger	m	27	Student HBO	Surinaams
38. Salima	v	25	Zorgt thuis voor haar kinderen	Marokkaans
39. Samia	v	20	Afgestudeerd MBO, jongerenbegeleider,	Marokkaans
40. Samir	m	25	Student MBO, jongerenwerker wijk	Marokkaans
41. Souaad	v	21	Studente HBO, heeft bijbaan	Marokkaans
42. Souhaida	v	18	Studente WO	Marokkaans
43. Sue	v	28	Jongerenwerker	Egyptisch
44. Usman	m	18	Niet meer schoolgaand	Turks
45. Wasim	m	21	Student HBO, heeft bijbaan	Sri Lankaanse / Palestijnse
46. Wesley	m	26	Student HBO, en werkt	Antilliaans
47. Yildiz	v	20	Studente MBO	Turks
48. Younes	m	19	Student MBO	Marokkaans
49. Yousef	m	18	Student MBO	Marokkaans

Sleutelfiguren

50. Anass	m	25	Jongerenwerker	
51. Joyce	v	24	Jongerenwerker, niet woonachtig in wijk	Nederlands
52. Michael	m	26	Jongerenwerker, niet woonachtig in wijk	Nederlands
53. Jamal	m	40	Jongerenwerker	
54. Zinedine	m	27	Jongerenwerker	

BIJLAGE II

TOPICLIJST INTERVIEWS

1. Persoonskenmerken
  - familiesamenstelling
  - leeftijd
  - afkomst

2. Invulling leven
  - hoe ziet dag eruit?
  - werk/school
  - vrienden

3. Woonomgeving
  - mening/ervaring wijk
  - ervaring tumult afgelopen jaren

4. Ervaring politie
  - ervaring aanwezigheid politie wijk
  - persoonlijke ervaring (waarom, hoe verliep het)
  - wanneer en hoe eerste contact politie
  - ervaring vrienden
  - hoe eigen rol?

5. Vertrouwen jongeren en politie
  - verwachting politie
  - relatie jongeren en politie
  - hoe komt dat?
  - rol politie
  - rol jongeren
  - wat is vertrouwen?
  - heb je vertrouwen in politie?
  - waarom wel/niet

6. Burgerschap – overheid
- wat is de overheid?
  - hoe zie je jezelf als burger? (rapportcijfer?)
  - is er voor jou een relatie politie – overheid
  - vertrouwen in de overheid?

Geboren en getuige in de Schilderswijk

De verhouding tussen jongeren en de politie in de Haagse Schilderswijk is al jaren moeizaam. Na de dood van Mitch Henriquez door politiegeweld leidden de opgebouwde frustraties in 2015 tot rellen. Desondanks stelden diverse onderzoekers dat er geen sprake was van buitenproportioneel optreden of discriminatie door de politie.

Tegen deze achtergrond voerde het lectoraat Burgerschap en Diversiteit van De Haagse Hogeschool een onderzoek uit naar het vertrouwen van jonge Schilderswijkers in de politie. Uit hun verhalen blijkt dat zelfs zeer kritische jongeren grote waardering hebben voor hun wijkagent, maar dat het gevoel van discriminatie alomtegenwoordig is. Ook wordt duidelijk dat de interactie tussen jongeren en politie alleen kan worden begrepen tegen de achtergrond van de ongelijke machtsverhoudingen op macroniveau.

DE HAAGSE
HOGESCHOOL

De Haagse Hogeschool
Johanna Westerdijkplein 75
2521 EH Den Haag

